

Τὸ Ἅγιον Ὅρος καὶ ἡ ρωσικὴ πολιτικὴ*

Βλασίου Ἰω. Φειδᾶ**

1. Τὸ Ἅγιον Ὅρος καὶ ὁ ρωσικὸς Μοναχισμὸς

Ὁ Μοναχισμὸς ἐκφράζει τὴν διαχρονικὴν ἀσκητικὴν ἐμπειρίαν τῆς αὐθεντικῆς σχέσεως Ἐκκλησίας καὶ κόσμου, ἡ ὁποία ἔχει ὡς κύρια πηγὴ τὸ ὅλον μυστήριον τῆς ἐν Χριστῷ θείας οἰκονομίας διὰ τὴν σωτηρίαν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, ἡ ὁποία ἐσαρκώθη τόσον κατὰ τὴν Ἐνανθρώπησιν τοῦ Χριστοῦ, ἐκ Πνεύματος ἁγίου καὶ Μαρίας τῆς Παρθένου, ὅσον καὶ κατὰ τὸν Ἐπίγειον βίον Του, διεκηρύχθη ὑπὸ τῶν ἀποστόλων καὶ παρεδόθη εἰς τὴν Ἐκκλησίαν γιὰ νὰ βιώνουν οἱ πιστοὶ τὴν ἐν Χριστῷ καινὴν ζωὴν τόσον διὰ τῆς μετοχῆς εἰς τὴν θείαν Εὐχαριστίαν καὶ τὴν ὅλην μυστηριακὴν ζωὴν τῆς Ἐκκλησίας, ὅσον καὶ διὰ τῆς ἀδιαλείπτου προσευχῆς καὶ τῶν πνευματικῶν ἀγωνισμάτων τῶν ἀσκητῶν, διὰ νὰ γίνουν οἱ εὐλαβεῖς πιστοὶ «μέτοχοι θείας χάριτος καὶ θείας φύσεως κοινωνοί»¹.

Ἡ ἀνάπτυξις λοιπὸν τοῦ Ἀναχωρητισμοῦ εἰς μεγάλα λαυρεωτικὰ καὶ κοινοβιακὰ Μοναστικά κέντρα ἀνέδειξε κατὰ τὴν περίοδον τῆς Εἰκονομαχίας (727-843) μεγάλας Μοναστικὰς Πολιτείας, εἰς τὰς ὁποίας συνέρρεον ἀσκητές ὅλων σχεδὸν τῶν ἀσκητικῶν τάσεων διὰ νὰ μαθητεύσουν στοὺς μεγάλους ἐκπροσώπους τοῦ Μοναχισμοῦ. Οὕτως,

* Ἡ παροῦσα μελέτη ἀπετέλεσε Ἰπόμνημα πρὸς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον διὰ τὴν ἔθνοφυλετικὴν πολιτικὴν τῆς Ρωσίας εἰς τὸ Ἅγιον Ὅρος κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους (2016).

** Ὁ Βλάσιος Ἰω. Φειδᾶς εἶναι Ὁμότ. Καθηγητὴς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Ἐθνικοῦ καὶ Καποδιστριακοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.

1. *Β' Πέτρ.* 1, 4-7. Βλ. Ἰω. Φειδᾶς, *Ἐκκλησιολογία, μεταξὺ Χριστολογίας καὶ Πνευματολογίας ὑπὸ τὸ φῶς τῆς πατερικῆς παραδόσεως*, Ἀθῆναι 2018, σσ. 37-94.

ἡ *Μοναστική Πολιτεία* τοῦ Ἁγίου Ὁρους ἀποτελεῖ μίαν τοιαύτην αὐθεντικὴν ἔκφρασιν τῆς ποικιλίας τῶν ἀσκητικῶν τάσεων εἰς τὴν κανονικὴν δικαιοδοσίαν τοῦ Οἰκουμενικοῦ πατριαρχείου κατὰ τὴν περίοδον τῆς Εἰκονομαχίας, κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ διωκόμενοι εἰκονόφιλοι μοναχοὶ τῶν μεγάλων Μοναστικῶν κέντρων τῆς εὐρυτέρας περιοχῆς τῆς Κωνσταντινουπόλεως κατέφευγον εἰς ἀπομεμακρυσμένας ὄρεινὰς περιοχὰς διὰ νὰ ἀφιερωθοῦν ἀπερίσπαστοι ἐκ τῶν τριβῶν τοῦ κόσμου εἰς τὰς ποικίλας μορφὰς τῆς ἀσκητικῆς πνευματικότητος, ὡς λ.χ. τὰ μεγάλα Μοναστικά κέντρα εἰς τὸ ὄρος Ὀλυμπος τῆς Βιθυνίας, τὸ ὄρος Λάτρος τῆς Καρίας κ.ά.

Ἡ ἐντυπωσιακὴ λοιπὸν πνευματικὴ ἀκτινοβολία τῶν μεγάλων αὐτῶν Μοναστικῶν κέντρων, εἰς τὰ ὁποῖα ἀνεπτύχθησαν ἐλευθέρως ὅλαι αἱ τάσεις τοῦ κοινοβιακοῦ, τοῦ λαυρεωτικοῦ, τοῦ ἰδιορρύθμου καὶ τοῦ ἀναχωρητικοῦ ἢ ἐρημητικοῦ ἀσκητικοῦ βίου, ἐνέπνευσε τὸν ἅγιον Ἀθανάσιον τὸν Ἀθωνίτην νὰ ἰδρύσῃ ἐν ἀνάλογον Μοναστικὸν κέντρον καὶ εἰς τὴν χερσόνησον τοῦ Ἄθωνος, ὅπου εἶχον ἤδη καταφύγει πολλοὶ ἀφιερωμένοι εἰς τὸν ἐρημιτικὸν βίον ἀσκητὲς καὶ εἶχον ἤδη ὀργανωθῆ ὠρισμένοι σημαντικαὶ μοναστικαὶ κοινότητες. Εἶναι ὅμως αὐτονόητον ὅτι αἱ νέαι αὐταὶ μοναστικαὶ τάσεις διὰ τὴν ἴδρυσιν μεγάλων Μοναστικῶν κέντρων ὤφειλον νὰ τηρήσουν ἀπαρεγκλίτως τὰς καθιερωμένας ἀρχὰς ὀργανώσεως καὶ λειτουργίας ὅλων τῶν παραδοσιακῶν μορφῶν ἀσκητικοῦ βίου.

Αἱ ἀρχαὶ ὅμως αὐταὶ εἶχον ἤδη διατυπωθῆ εἰς τοὺς ἀσκητικοὺς Ὁρους κατὰ πλάτος καὶ Ὁρους κατ' ἐπιτομὴν τοῦ Μ. Βασιλείου, ὅπως ἐπίσης τόσον εἰς τὰ παλαιότερα *Τυπικά* τῶν μεγάλων Μοναστικῶν κέντρων (Στουδίου, Σινᾶ, Ἁγίου Σάββα κ.ά.), ὅσον καὶ εἰς τοὺς σχετικὸς ἰ. κανόνας τῶν Οἰκουμενικῶν συνόδων διὰ τὰς ἱεράς Μονὰς καὶ τοὺς μοναχοὺς (4 καὶ 8 τῆς Δ', 40-49 τῆς Πενθέκτης, 12, 13, 16, 20, 21 καὶ 22 τῆς Ζ' Οἰκουμενικῆς συνόδου, 1-7 τῆς ἐν Κων/πόλει Πρωτοδευτέρας συνόδου κ.ά.). Πράγματι, οἱ ἰ. κανόνες τῶν Οἰκουμενικῶν ἢ Μειζόνων συνόδων, ὡς ἐπίσης καὶ τῶν ἐγκρίτων Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας προσδιώρισαν τὰς βασικὰς ἐκκλησιαστικὰς ἀρχὰς καὶ τὰ ἀπαραίτητα κανονικὰ κριτήρια διὰ τὴν εὐρυθμον καὶ κατὰ κανόνα ἐκκλησιαστικὴν ὀργάνωσιν καὶ λειτουργίαν ὅλων τῶν ἀσκητικῶν τάσεων (*ἀναχωρητισμοῦ, λαυρεωτικοῦ, κοινοβιακοῦ, ἰδιορρύθμου, Μοναστικῶν κέντρων κ.ά.*), οἱ

ὁποῖες ἀναπτύχθησαν ὑπὸ ποικίλας μορφᾶς εἰς κάθε τόπον καὶ εἰς κάθε ἐποχὴν διὰ τὴν πνευματικὴν οἰκοδομὴν τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ σώματος².

Εἶναι λοιπὸν αὐτονόητον ἂφ' ἐνὸς μὲν ὅτι αἱ ποικίλαι ἐκφράσεις τῆς ἀσκητικῆς πνευματικότητος διεμόρφωσαν τὰς θεμελιώδεις ἀρχὰς τῆς μοναστικῆς παραδόσεως διὰ τὴν ἐσωτερικὴν ὀργάνωσιν καὶ λειτουργίαν αὐτῶν, ἂφ' ἐτέρου δὲ ὅτι οἱ σχετικοὶ ἰ. κανόνες τῶν Οἰκουμενικῶν ἢ καὶ τῶν Μειζόνων συνόδων καθώρισαν τὴν ἐκκλησιολογικῶς ἀπαραίτητον κανονικὴν ἀρχὴν τῆς ὑπαγωγῆς αὐτῶν ὑπὸ τὴν ἄμεσον πνευματικὴν ἐποπτείαν τῆς οἰκείας ἐκκλησιαστικῆς ἀρχῆς. Προφανῶς, οἱ ἰ. κανόνες ἀνεφέροντο κυρίως εἰς τὰς καθιερωμένας σχέσεις ἐκάστης Ἰ. Μονῆς πρὸς τὸν οἰκεῖον ἐπίσκοπον, ἀλλὰ δὲν ἐκάλυπτον ἐφ' ἐξῆς καὶ τὰς ἀναλόγους σχέσεις τῶν δημιουργηθέντων εἰς ἐρήμους περιοχάς, ἤτοι μακρὰν τῶν πόλεων, νέων μεγάλων Μοναστικῶν κέντρων, τὰ ὅποια ὑπήχθησαν τελικῶς ὑπὸ τὴν πνευματικὴν ἐποπτείαν τοῦ οἰκείου Πατριάρχου ἢ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου.

Συνεπῶς, ἡ ἄμεση ὑπαγωγὴ αὐτῶν ὑπὸ τὸν πλησιόχωρον ἐπίσκοπον οὔτε ἐπιθυμητὴ ἦτο ὑπὸ τῶν μοναχῶν, οὔτε ἠδύνατο πλέον νὰ ἀσκηθῆ ἐξ ἰδίας αὐθεντίας εἰς τὰς πολλὰς καὶ ἐσωτερικῶς αὐτοδιοικήτους ἰ. Μονὰς τῶν μεγάλων Μοναστικῶν κέντρων. Ὑπὸ τὴν ἔννοιαν λοιπὸν αὐτῆν, ἢ τυχὸν ἀποσύνδεσις μιᾶς Ἰ. Μονῆς ἐνὸς μεγάλου Μοναστικοῦ κέντρου ἀπὸ τῆς κανονικῆς δικαιοδοσίας τῆς οἰκείας ἐκκλησιαστικῆς ἀρχῆς εἶναι ἐκκλησιολογικῶς ἀδύνατος καὶ κανονικῶς ἀπαράδεκτος, πολλῶ δὲ μᾶλλον ἢ ὅποιαδήποτε αὐθαίρετος σύνδεσις αὐτῆς πρὸς ἄλλην ἐκκλησιαστικὴν δικαιοδοσίαν. Ἄλλωστε, τὸ γενικῶς καθιερωμένον *ἔδαφικὸν κριτήριον* τῆς περιγραφῆς ὄλων τῶν ἀμέσων ἢ ἐμμέσων ἐκκλησιαστικῶν δικαιοδοσιῶν εἶναι πάντοτε ἐν θεμελιῶδες καὶ ἀπαραβίαστον *ἐκκλησιολογικὸν καὶ κανονικὸν κριτήριον* διὰ τὴν ὅλην σχετικὴν κανονικὴν παράδοσιν περὶ τῆς διοικητικῆς ὀργανώσεως τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας.

Βεβαίως, ἡ ἐγκαταβίωσις μοναχῶν μιᾶς ἐκκλησιαστικῆς δικαιοδοσίας εἰς ἰ. Μονὰς ἢ εἰς μεγάλα Μοναστικά κέντρα ἄλλης ἐκκλησιαστικῆς δικαιοδοσίας ὅχι μόνον δὲν ἀποκλείεται, ἀλλ' ἀντιθέτως ἐνθαρρύνεται τόσον διὰ τὴν συμμετοχὴν, ὅσο καὶ διὰ τὴν διάδοσιν τῶν ἀσκητικῶν τάσεων

2. Βλ. Ἰω. Φειδᾶς, *Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία*, Ἀθῆναι 1998, τ. I, σσ. 935-949· τ. II, σσ. 717-745· τ. III, σσ. 109-121.

ἢ τῶν πνευματικῶν ζυμώσεων καὶ εἰς τὰ ἄλλα μεγάλα Μοναστικά κέντρα τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας. Ἐν τούτοις, ἡ περιοδικὴ αὐτὴ ἐγκαταβίωσις, οἴοσδήποτε καὶ ἂν εἶναι ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐγκαταβιούντων μοναχῶν ἄλλης ἐκκλησιαστικῆς δικαιοδοσίας, οὔτε ἠδύνατο νὰ προβληθῆ, οὔτε προεβλήθη ποτὲ ὡς πρόσχημα εἴτε διὰ τὴν ἀμφισβήτησιν τοῦ κανονικοῦ καθεστῶτος τῆς Ἱ. Μονῆς ἢ καὶ διὰ τὴν διεκδίκησιν οἰωνδήποτε δικαιωμάτων ἐπ' αὐτῆς, ἦτοι διὰ νὰ μεταβληθῆ τὸ κανονικὸν καθεστῶς τῆς Ἱ. Μονῆς διὰ μόνου τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐγκαταβιούντων εἰς αὐτὴν μοναχῶν.

Πράγματι, ἡ αὐθαίρετος ἢ ἄκριτος ἀλλαγὴ τοῦ κανονικοῦ καθεστῶτος μιᾶς Ἱ. Μονῆς ὑπὸ τῶν περιοδικῶς διαβιούντων εἰς αὐτὴν μοναχῶν εἶναι κανονικῶς ἀδύνατος καὶ ἐκκλησιαστικῶς ἀπαράδεκτος. Ἄλλωστε, εἶναι πάντοτε κανονικῶς ἀδύνατος, ἂφ' ἑνὸς μὲν διότι προσκρούει εἰς τὴν θεμελιώδη ἐκκλησιολογικὴν ἀρχὴν τῆς αὐστηρᾶς τηρήσεως τῆς ἐδαφικῆς περιγραφῆς τῶν ἐκκλησιαστικῶν δικαιοδοσιῶν, ἂφ' ἑτέρου δὲ διότι θὰ ἠδύνατο νὰ προκαλέσῃ ἐθνοφυλετικὰς ἀντιθέσεις ἢ καὶ προκλητικὰς ἐθνικιστικὰς συγκρούσεις μεταξὺ τῶν ἐγκαταβιούντων μοναχῶν εἰς ἓν μέγαλον Μοναστικὸν κέντρον, καίτοι ἀποστολὴ τοῦ Μοναχισμοῦ ὑπῆρξε πάντοτε καὶ παραμένει συνεχῶς ἀπαραβίαστος ἢ ἐν αὐτῷ ὑπέρβασις ὄλων τῶν ἐθνοφυλετικῶν συγκύσεων ἢ ἄλλων διασπάσεων τοῦ κόσμου.

Συνεπῶς, πᾶσαι αἱ ἱεραὶ Μοναὶ τῆς ἀγιορειτικῆς Μοναστικῆς Πολιτείας εἰς τὴν χερσόνησον τοῦ Ἄθω ὑπῆρξαν πάντοτε καὶ παραμένουν συνεχῶς ὑπὸ τὴν ἀπόλυτον, ἀποκλειστικὴν καὶ ἀδιαμφισβήτητον κανονικὴν δικαιοδοσίαν τοῦ Οἴκουμενικοῦ Πατριαρχείου, πρὸς τὴν ὁποίαν ἀνεφέροντο πάντοτε ἀδιακρίτως καὶ οἱ ἐν αὐταῖς περιοδικῶς ἢ μονίμως ἐγκαταβιούντες μοναχοὶ οἴασδήποτε ἐθνικῆς προελεύσεως ἢ φυλετικῆς διακρίσεως, ἀλλ' ὅμως καὶ χωρὶς νὰ ἀποκοποῦν ἐκ τῆς ἐξ ἧς προήρχοντο αὐτοκεφάλου ἢ μὴ Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας. Ὑπῆρχον δηλαδὴ πάντοτε εἰς τὰς συνεχῶς ἰδρυομένας Ἱερὰς Μονὰς τῆς ἀγιορειτικῆς Μοναστικῆς Πολιτείας πολλοὶ ἢ εὐάριθμοι Ρῶσοι, Σέρβοι, Ρουμάνοι, Βούλγαροι ἢ Ἰβηρες μοναχοί, οἱ ὅποιοι ἐχαρακτηρίζοντο ἐκ τῆς ἰδιαίτερας ἐθνικῆς καταγωγῆς αὐτῶν (Ρῶσοι, Σέρβοι, Βούλγαροι, Ἰβηρες) ἢ καὶ ἐκ τῆς γλωσσικῆς συγγενείας αὐτῶν (σλαβόφωνοι).

Ἐν τούτοις, οὐδεμία τῶν ἀγιορειτικῶν Ἱ. Μονῶν ἐχαρακτηρίσθη ποτὲ ἐπισήμως, μέχρι τῶν νεωτέρων χρόνων, ἐκ τῆς ἐθνικῆς καταγωγῆς τῶν ἐν αὐτῇ ἐγκαταβιούντων ποικίλης ἐθνικῆς προελεύσεως μοναχῶν

(ρωσική, σερβική, βουλγαρική). Ἄλλωστε, τὸ κανονικὸν αὐτὸ κριτήριον ἦτο προφανῶς αὐτονόητον, ἀφ' ἑνὸς μὲν διότι ἡ τοιαύτη ἀντικανονικὴ ὀνομασία θὰ ἀπετέλει μίαν ἀπαράδεκτον ἀθέτησιν τοῦ ὑπερεθνικοῦ χαρακτήρος τοῦ καθεστῶτος τῆς Μοναστικῆς Πολιτείας τοῦ Ἁγίου Ὁρους, ἀφ' ἑτέρου δὲ διότι θὰ ἠδύνατο νὰ προκαλέσῃ, θάττον ἢ βράδιον, τὴν ἄμεσον ἢ ἔμμεσον αὐθαίρετον ἢ πλάσματικὴν ἀμφισβήτησιν καὶ τῆς καθιερωμένης κανονικῆς δικαιοδοσίας τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου εἰς Πατριαρχικὰς καὶ Σταυροπηγιακὰς Ἱερὰς Μονὰς τῆς Μοναστικῆς Πολιτείας τοῦ Ἁγίου Ὁρους.

Ὑπὸ τὴν ἔννοιαν λοιπὸν αὐτὴν, ἡ ὁποιαδήποτε πίεσις συνδέσεως τοῦ καθεστῶτος τῶν Ἱ. Μονῶν τοῦ Ἁγίου Ὁρους πρὸς τὴν ἐθνικὴν προέλευσιν τῶν εἰς αὐτὰς ἐγκαταβιούντων ἀγιορειτῶν μοναχῶν εἰσήχθη ἔξωθεν εἰς τὴν ἀθωνικὴν Μοναστικὴν Πολιτείαν, κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους, ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν κυρίως τοῦ ἰδεοληπτικοῦ κινήματος τῶν σλαβοφίλων Ρώσων θεολόγων ἢ διανοητῶν διὰ τὴν ὑποστήριξιν τῶν ἐθνικιστικῶν ἢ καὶ τῶν ἐθνοφυλετικῶν ἀξιώσεων τῶν σλαβικῶν λαῶν τόσον ἔναντι τῆς Ὑψηλῆς Πύλης, ὅσον καὶ ἔναντι τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου. Οὕτως, ἦτο κανονικῶς ἀπαράδεκτον ὄχι μόνον τὸ προκλητικὸν αἴτημα, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς εἰσέτι ὁ αὐθαίρετος τρόπος διατυπώσεως αὐτοῦ, διότι ἀνακαλεῖ εὐλόγως εἰς τὴν μνήμην τὰς ἀπωθημένας ἀπαραδέκτους ρωσικὰς ἀξιώσεις τόσον διὰ τὴν ἱερὰν Πατριαρχικὴν καὶ Σταυροπηγιακὴν Ἱ. Μονὴν Ἁγίου Παντελεήμονος, ὅσον καὶ διὰ τὴν διεκδίκησιν δι' αὐτῆς ἑνὸς συγκεκριμένου ἐθνοφυλετικοῦ ρόλου εἰς τὸ ὅλον καθεστῶς διοικήσεως τῆς ἀγιωνύμου Μοναστικῆς Πολιτείας³.

Ἡ σχέσις λοιπὸν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρωσίας μὲ τὸ Ἅγιον Ὅρος διεμορφώθη διὰ τῆς ἐντάξεως αὐτῆς, ἀμέσως μετὰ τὸ βάπτισμα ὑπὸ τῆς βυζαντινῆς Ἱεραποστολῆς τοῦ «μεγάλου ἡγεμόνος» τῆς ἡγεμονίας τοῦ Κιέβου Βλαδιμήρου καὶ τῶν Κιεβινῶν (988), διότι αὕτη ὑπήχθη εἰς τὴν κανονικὴν δικαιοδοσίαν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ὡς μία τῶν Μητροπόλεων αὐτοῦ, ὑπὸ τὸν μητροπολίτην Κιέβου. Ἡ ἀνάπτυξις ὅμως τοῦ Μοναχισμοῦ εἰς τὴν μεγάλην ἡγεμονίαν τοῦ Κιέβου ἦτο σαφῶς πρωταρχικὴ ἐπιλογὴ τῆς βυζαντινῆς Ἱεραποστολῆς, διότι ὁ Μοναχισμὸς θὰ ἐνίσχυε ἀμέσως τὴν πνευματικὴν ἀκτινοβολίαν τῆς νεοσυστάτου

3. Βλ. Ἰω. Φειδᾶς, *Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία*, ὁ.π., τ. III, σ. 526 κ.έ.

Ἐκκλησίας καὶ εἰς τὰς ἄλλας ρωσικὰς ἡγεμονίας τῆς εὐρυτέρας περιοχῆς. Ἄλλωστε, ἦτο ἀπαραίτητος ἡ σύνδεσις τῶν πρώτων ἀσκητικῶν, ἀναχωρητῶν ἢ ἐρημιτῶν πρὸς τὰ μεγάλα Μοναστικά κέντρα τῆς κανονικῆς δικαιοδοσίας τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ἰδίᾳ δὲ πρὸς τὴν παλαιὰν καὶ ἀκμαίαν Ἱ. Μονὴν Στουδίου τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ πρὸς τὸ ἀναπτυσσόμενον ἐν τῇ χερσονήσῳ τοῦ Ἄθω μεγάλου Μοναστικοῦ κέντρου τοῦ Ἁγίου Ὁρους⁴.

Οὕτως, ἡ ὀργάνωσις τοῦ μοναστικοῦ βίου τῆς Ρωσίας κατὰ τὰ βυζαντινὰ πρότυπα ἀνελήφθη ὑπὸ τοῦ ἐραστοῦ τοῦ ἀσκητικοῦ βίου καὶ ἰδρυτοῦ τοῦ μεγάλου Μοναστικοῦ κέντρου τῆς παρὰ τὸ Κίεβον Λαύρας τῶν Κρυπτῶν ἢ Σπηλαίων μοναχοῦ Ἀντωνίου, ὁ ὁποῖος, κατὰ τὸν συνταχθέντα Βίον αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ μαθητοῦ αὐτοῦ μοναχοῦ τῆς Λαύρας τῶν Κρυπτῶν Νέστορος, εἰσηλθεν ὡς δόκιμος μοναχὸς εἰς τὴν ἐν Ἁγίῳ Ὁρει Ἱ. Μονὴν Ἐσφιγμένου καὶ μετὰ ἀπὸ τὸ στάδιον τῆς δοκιμασίας ἐκάρη μοναχὸς καὶ ἀπεστάλη εἰς Ρωσίαν ὑπὸ τοῦ ἡγουμένου τῆς Ἱ. Μονῆς Ἐσφιγμένου διὰ τὴν ἀνάπτυξιν καὶ τοῦ ἐκεῖ μοναχικοῦ βίου. Κατὰ τὸν βιογράφων τοῦ ὁσίου Ἀντωνίου, ὁ ἡγούμενος εἶπεν εἰς αὐτόν: «Ὑπαγε πάλιν εἰς Ρωσίαν καὶ ἔσται ἐκεῖ ἐπὶ σὲ ἡ εὐλογία τοῦ Ἁγίου Ὁρους, διότι ἀπὸ σοῦ θὰ προέλθουν πολλοὶ μοναχοί». Πράγματι, ὁ Ἀντώνιος, μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν αὐτοῦ εἰς Κίεβον, ἐπεσκέφθη τὰ ὑφιστάμενα μικρὰ κέντρα ἀναχωρητῶν ἢ ἐρημιτῶν τῆς περιοχῆς, ἀλλ' ὅμως διεπίστωσεν ὅτι αὐτὰ ἀπεῖχον πολὺ τῆς αὐστηρᾶς ἀσκήσεως τοῦ Ἁγίου Ὁρους, διὸ καὶ ἐπέλεξε μίαν Κρύπτην (Πετσέρκ) εἰς ὄρεινὴν περιοχὴν πλησίον τοῦ Κιέβου διὰ νὰ ἐφαρμόσῃ τὴν αὐστηρὰν ἄσκησιν τῆς ἀγιορειτικῆς παραδόσεως (1051).

Οἱ πρῶτοι προσελθόντες εἰς τὴν Κρύπτην μοναχοὶ ὑπῆρξαν ὁ πρεσβύτερος Νίκων καὶ ὁ νεαρὸς Θεοδόσιος, τοὺς ὁποίους ἠκολούθησαν καὶ πολλοὶ ἄλλοι Ρῶσοι ἀσκηταὶ διὰ νὰ μαθητεύσουν εἰς τὴν αὐστηρὰν ἀγιορειτικὴν ἄσκησιν τοῦ Ἀντωνίου. Ἄλλωστε, προσῆλθον εἰς τὴν Κρύπτην καὶ τέκνα πλουσίων οἰκογενειῶν τῆς φρουρᾶς τοῦ ἡγεμόνος (ντρουζίνα), ὡς οἱ Ἐφραΐμ, Βαρλαάμ καὶ πολλοὶ ἄλλοι, διὸ καὶ ἀνηγέρθησαν τόσον ὁ ἀφιερωμένος εἰς τὴν Κοίμησιν τῆς Θεοτόκου νέος ἱερὸς Ναός, ὅσον καὶ τὰ νέα κελλία διὰ τὴν στέγασιν τῶν μοναχῶν (1062). Ἡ συρροὴ ὅμως πολλῶν ἀσκητῶν εἰς τὴν περιοχὴν καὶ ἡ ἐντυπωσιακὴ ἀνάπτυξις τῆς

4. Βλ. Ἰω. Φειδᾶς, *Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία τῆς Ρωσίας*, ἐκδ. Ἀποστολικὴ Διακονία, Ἀθῆναι 52005, σσ. 142 κ.έ., 191 κ.έ., 271 κ.έ., 377.

Λαύρας τῶν Κρυπτῶν ἐπέτρεψαν εἰς τὸν Ἀντώνιον νὰ ὀρίσῃ ἡγούμενον τῆς Μονῆς τὸν Βαρλαάμ διὰ νὰ ἀποσυρθῇ εἰς ἔρημον περιοχὴν καὶ νὰ ἀφιερωθῇ εἰς τὸν ἀναχωρητικὸν βίον μέχρι τὸν θάνατόν του (1073). Προφανῶς, ὁ Βαρλαάμ ἔπεισε τὸν ἡγεμόνα τοῦ Κιέβου Ἰζιασλάβον νὰ παραχωρήσῃ εἰς τὴν Μονὴν ὀλόκληρον τὴν ὄρεινὴν περιοχὴν, ἐνῶ ὁ Ἐφραίμ μετέβη εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν διὰ νὰ μεταφέρῃ ἀσκητικά, λειτουργικά καὶ θεολογικά ἔργα διὰ τὴν κάλυψιν τῶν πνευματικῶν ἀναγκῶν τῶν μοναχῶν.

Ὁ διαδεχθεὶς λοιπὸν τὸν Βαρλαάμ ὄσιος Θεοδόσιος (1062) ἐπέδειξεν ἰδιάζοντα ζῆλον ὄχι μόνον διὰ τὴν αὐξήσιν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν μοναχῶν τῆς Μονῆς, οἱ ὅποιοι ἀνῆλθον εἰς τοὺς 100 περίπου, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἀρτιωτέραν ὀργάνωσιν τοῦ ἐσωτερικοῦ πνευματικοῦ βίου τῆς Μονῆς. Οὕτως, ἐζήτησε ἀπὸ τὸν μητροπολίτην Κιέβου νὰ μεριμνήσῃ διὰ τὴν ἀποστολὴν τοῦ *Τυπικοῦ τῆς Μονῆς Στουδίου*, τὸ ὅποιον ἀπετέλεσε τὸ *Τυπικὸν* τόσον τῆς Λαύρας τῶν Κρυπτῶν τοῦ Κιέβου, ὅσον καὶ ὄλων σχεδὸν τῶν ἄλλων κοινοβιακῶν Μονῶν ὄλων τῶν ρωσικῶν ἡγεμονιῶν. Συνεπῶς, κατὰ τὸν ΙΒ΄ αἰῶνα ὑπῆρχον ἤδη 17 ἀκμαῖαι Μοναὶ εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Κιέβου, 20 εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Νόβγκοροντ καὶ περισσότεραι τῆς μιᾶς εἰς ὅλας σχεδὸν τὰς ἄλλας ρωσικὰς ἡγεμονίας διὰ τὴν ἄμεσον ὑποστήριξιν τοῦ ἔργου τῆς βυζαντινῆς Ἱεραποστολῆς.

Συνεπῶς, ἡ βαθυτέρα πνευματικὴ σχέσις τῶν ὀσίων Ἀντωνίου καὶ Θεοδοσίου πρὸς τὴν μοναστικὴν παράδοσιν τόσον τοῦ Ἁγίου Ὁρους, ὅσον καὶ τῆς Μονῆς Στουδίου ἐξηγεῖ τὴν καθοριστικὴν σημασίαν τῆς Λαύρας τῶν Κρυπτῶν τοῦ Κιέβου ὄχι μόνον διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ρωσικοῦ Μοναχισμοῦ, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸν ἰδιαιτέρον θαυμασμόν αὐτοῦ εἰς τὴν ἀυστηρότητα τῶν ἀσκητικῶν πνευματικῶν ἀγωνισμάτων τῆς ἀγιορειτικῆς παραδόσεως. Οὕτω, τὸ Ἅγιον Ὁρος ὑπῆρξε κοινὸς πόθος ὄλων τῶν Ρώσων μοναχῶν, ὡς ἄλλωστε καὶ τῶν μοναχῶν ὄλων τῶν ἄλλων ἔθνων, τὰ ὅποια ἀπεδέχθησαν τὸν Χριστιανισμόν διὰ τῆς βυζαντινῆς Ἱεραποστολῆς ἢ ἀνῆκον εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου. Συνεπῶς, κατὰ τὸν ΙΒ΄ αἰῶνα ἐγκατεβίωσαν προφανῶς εἰς Μονὰς τῆς ἀγιορειτικῆς Μοναστικῆς Πολιτείας Οὐκρανοί, Ρῶσοι, Σέρβοι, Βούλγαροι, Γεωργιανοὶ καὶ ἄλλοι μοναχοί.

Ἐν τούτοις, ἡ παραχώρησις ὠρισμένων ἀγιορειτικῶν Ἱ. Μονῶν ἢ Σκητῶν δι' ὀριστικὴν ἐγκαταβίωσιν ὁμοεθνῶν μοναχῶν ἀπεσκοπεῖ εἰς τὴν διευκόλυνσιν τοῦ συντονισμοῦ τῆς λειτουργικῆς καὶ τῆς καθ'

ὄλου πνευματικῆς μοναστικῆς ζωῆς αὐτῶν, ἀλλ' ὅμως ὄχι καὶ εἰς τὴν παραχώρησιν δικαιώματος ἐθνικῆς κυριότητος ἐπὶ τῆς παραχωρουμένης Μονῆς. Οὕτως, ἡ ἐθνικὴ προσωνομία μιᾶς Ἱ. Μονῆς ἐδήλου ἀπλῶς τὴν καταγωγὴν τῶν ἐγκατεστημένων μοναχῶν, ἤτοι ἡ τῶν Ἰβήρων, ἡ τῶν Σέρβων (Χιλανδαρίου), ἡ τῶν Βουλγάρων (Ζωγράφου), ὡς ἡ τῶν Ρώσων μοναχῶν (Ἀγίου Παντελεήμονος). Βεβαίως, ἡ προσωνομία αὐτὴ ἀπέκλειε σαφῶς τὴν διὰ τῶν ἐθνικῆς καταγωγῆς ἐγκαταβιούντων μοναχῶν αὐθαίρετον ἀξίωσιν πλασματικοῦ ἰδιοκτησιακοῦ δικαιώματος καὶ ἐπὶ τῆς Ἱ. Μονῆς, ἤτοι διὰ τοῦ χαρακτηρισμοῦ αὐτῶν ὡς ἐθνικῶν Μονῶν (ἐλληνικῆς, ρωσικῆς, σερβικῆς, βουλγαρικῆς, ἰβηρικῆς), καίτοι πάντες οἱ ἐν Ἀγίῳ Ὄρει ἐγκαταβιούντες μοναχοὶ ὅποιασδήποτε ἐθνικῆς προελεύσεως, εἶναι πάντοτε σαφῶς «φιλοξενούμενοι» τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου.

Ὑπὸ τὴν ἔννοιαν λοιπὸν αὐτὴν, ὁ Πρῶτος τοῦ Ἀγίου Ὄρους μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν καθηγουμένων καὶ γερόντων παρεχώρησε τῷ 1143 τὴν Μονὴν Ξυλουργοῦ (σήμερον Σκήτη τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, σερβιστὶ Βογορόδιτσα) πρὸς ἐγκαταβίωσιν εἰς ὠρισμένους Οὐκρανοὺς, Ρώσους ἢ σλαβοφώνους μοναχοὺς. Προφανῶς, ἦσαν Ρῶσοι οὐκρανικῆς προελεύσεως ἢ καὶ σερβικῆς καταγωγῆς, οἱ ὅποιοι εἶχον μεταβῆ εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος, μετὰ τοῦ ἡγουμένου αὐτῶν Χριστοφόρου καὶ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Λαζάρου. Ὁ ἡγούμενος ὅμως τῶν ἐγκαταβιούντων εἰς τὴν Μονὴν Ξυλουργοῦ Λαυρέντιος ἀπηυθύνθη τῷ 1163 πρὸς τὸν Πρῶτον τοῦ Ἀγίου Ὄρους Ἰωάννην καὶ ἐζήτησεν εὐρυτέραν Μονήν, διὸ καί, «τῆς συνήθους Συνάξεως γενομένης καὶ τῆς λοιπῆς Γερουσίας ἀθροισθείσης» (1169), παρεχωρήθη εἰς τὸν ἡγούμενον Λαυρέντιον καὶ ἡ ἔρημος πλέον παλαιὰ Μονὴ τοῦ Θεσσαλονικέως ἢ Σφρατζῆ, εἰς τὴν ὁποίαν μετεφέρθησαν ἐκ τῆς Μονῆς Ξυλουργοῦ καὶ οἱ ἐγκαταβιούντες εἰς αὐτὴν Ρῶσοι, Οὐκρανοὶ ἢ καὶ ἄλλοι σλαβόφωνοι μοναχοὶ (Σέρβοι, Βούλγαροι), ὅπου ἀνήγειρον τὸν ἱ. Ναὸν τοῦ Ἀγίου Παντελεήμονος καὶ προσέδωσαν πλέον τὴν νέαν ὀνομασίαν εἰς τὴν Μονὴν Θεσσαλονικέως.

Οὕτω, τὸ παρατιθέμενον σημαντικὸν πρακτικὸν τῆς σχετικῆς ἀποφάσεως τῆς ἀγιορειτικῆς Συνάξεως, ἐπὶ Οἰκουμενικοῦ πατριάρχου Μιχαὴλ Γ' (1170-1177), ὀρίζει ὅτι: «τὴν σήμερον δίδομεν καὶ ἀποδίδομεν τὴν διαληφθεῖσαν Μονὴν τοῦ Θεσσαλονικέως πρὸς τὸν τιμιώτατον μοναχὸν κὺρ Λαυρέντιον καὶ τοὺς ὑπ' αὐτὸν μοναχοὺς μετὰ καὶ τῶν προσόντων αὐτῆ ἐν ταῖς Καρυαῖς κελλίῳν, προνομίῳν, ἀγρῶν, ἵνα

νέμονται αὐθεντικῶς καὶ ἐξουσιαστικῶς καὶ εἰς κύριον Μοναστήριον ταύτην ἀποκαταστήσουσιν... Ἐπεὶ δὲ καὶ τὴν εἰς ἡγουμενίαν προσσῶσαν ἡμῶν Μονὴν μέχρι τῆς σήμερον, ἣν περ τοῦ Ξυλουργοῦ συνήθως ὀνομάζεται, ἀφαιρεθῆναι ἀφ' ἡμῶν ἠθελήσαμεν καὶ ἐτέρῳ εἰς ἡγουμενίαν ἐπιδοῦναι... Ἐπὶ ταύτης οὖν τῆς αἰτήσεως κατανεύσαντες, ... καὶ ταύτην [=τὴν Ξυλουργοῦ] αὐτοὺς κατέχειν καὶ νέμεσθαι ... ἠθελήσαμεν. Ἐπεὶ γὰρ καὶ ταύτης κύριος καὶ δεσπότης, μοναχὲ Λαυρέντιε».

Ἀνεξαρτήτως ἐπομένως τῆς ἐθνικῆς καταγωγῆς τῶν ἐγκαταβιωσάντων εἰς τὴν ἀνακαινισθεῖσαν Ἱ. Μονὴν τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀμφισβητηθῇ ἡ ἐγκαταβίωσις εἰς αὐτὴν καὶ Ρώσων ἢ Οὐκρανῶν μοναχῶν μετὰ τῶν Σέρβων ἢ καὶ τῶν Βουλγάρων μοναχῶν. Ὑπὸ τὸ πνεῦμα αὐτό, ὁ Ράτσκοϊ, υἱὸς τοῦ πανισχύρου ζουπάνου τῶν Σέρβων Στεφάνου Νεμάνια, ἐγκατέλειψε τὰ ἀνάκτορα τοῦ πατρός του καὶ περὶ τὸ 1166 εἰσῆλθεν εἰς τὴν Ἱ. Μονὴν τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος, ἔνθα ἐκάρη μοναχὸς ὑπὸ τὸ ὄνομα Σάββας, διὸ καὶ εἶναι εὐλογος ἡ παραδοχὴ τῆς προϋπάρξεως καὶ πολλῶν ἄλλων Σέρβων ἢ καὶ ἄλλων σλαβοφώνων μοναχῶν εἰς τὴν Μονὴν αὐτὴν.

Ὁ ἀριθμὸς ὅμως τῶν Σέρβων μοναχῶν τῆς Ἱ. Μονῆς τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος ηὐξήθη κατὰ τοὺς ΙΓ', ΙΔ' καὶ ΙΕ' αἰῶνας, ἀφ' ἐνὸς μὲν διότι ἡ ἐγκαταβίωσις Ρώσων μοναχῶν ἐμειώθη δραματικῶς ἢ καὶ ἐξεμηδενίσθη, λόγῳ τῆς ὑποταγῆς ὅλων τῶν ρωσικῶν ἡγεμονιῶν εἰς τὴν δυναστικὴν κυριαρχίαν τῆς μογγολικῆς Χρυσῆς Ὁρδῆς τῶν Τατάρων (1240-1462), ἀφ' ἐτέρου δὲ διότι ἡ Ἱ. Μονὴ περιήλθε πλέον ὑπὸ τὴν εὐεργετικὴν προστασίαν τῶν Σέρβων ἡγεμόνων καὶ δεσποτῶν, ὡς συνάγεται καὶ ἐκ τῶν διασωθέντων 19 Χρυσοβούλλων διὰ τὴν Μονὴν. Πράγματι, ἡ Ἱ. Μονή, λεηλατηθεῖσα καὶ ἐρημωθεῖσα ὑπὸ τῶν Καταλανῶν (1307), ἀνωκοδομήθη καὶ ἐπηνδρώθη ὑπὸ Σέρβων μοναχῶν διὰ τῆς εὐεργετικῆς συνδρομῆς τοῦ ἡγεμόνος τῶν Σέρβων Στεφάνου Δουσάν. Οὕτω, κατὰ τὸν πολυπράγμονα σλαβόφιλον θεολόγον Πορφύριον Οὐσπένσκου, ἡ Ἱ. Μονὴ περιήλθε, λόγῳ τῆς μακρᾶς Μογγολικῆς κυριαρχίας, εἰς τοὺς Σέρβους μοναχοὺς, ἥτοι μέχρι τὴν κατάκτησιν τῆς Σερβίας ὑπὸ τῶν Τούρκων (1459), ὅποτε περιήλθεν εἰς τοὺς Ἑλληνας ἀγιορείτας μοναχοὺς.

Εἶναι λοιπὸν εὐνόητον ὅτι ἡ ἀπελευθέρωσις τῶν ρωσικῶν ἡγεμονιῶν ἀπὸ τὸν ἐπαχθῆ ζυγὸν τῆς μογγολικῆς Χρυσῆς Ὁρδῆς (1462) ἤνοιξε τὴν ὁδὸν τόσον πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ὅσον καὶ πρὸς τὸ Ἅγιον

Ὅρος διὰ τοὺς Ρώσους καὶ τοὺς Οὐκρανοὺς μοναχοὺς, ἤτοι ὄχι μόνον ἐκ τῆς παραμεινάσης ὑπὸ τὴν ἄμεσον δικαιοδοσίαν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου Μητροπόλεως Κιέβου, ὑφ' ἣν ὑπήγοντο καὶ αἱ ἐπαρχίαι τῆς Οὐκρανίας καὶ τῶν πολωνοκρατουμένων περιοχῶν τῆς Λιθουανίας, Λευκορωσίας καὶ Γαλιτίας, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς Μητροπόλεως Μόσχας τῆς ἡγεμονίας τῆς Μεγάλῃς Ρωσίας. Ἐν τούτοις, αἱ κανονικαὶ σχέσεις τῆς Μητροπόλεως Μόσχας πρὸς τὴν Μητέρα Ἐκκλησίαν διετηρήθησαν ἀλώβητοι, ἐνῶ ἐνισχύθησαν τόσον διὰ τῆς ἱκανοποιήσεως τοῦ αἰτήματος τοῦ τσάρου Βασιλείου Γ' (1505-33) πρὸς ἀποστολὴν τοῦ λογίου μοναχοῦ τῆς Ἱ. Μονῆς Βατοπεδίου Σάββα διὰ τὴν διόρθωσιν τῶν λαθῶν τῶν ρωσικῶν λειτουργικῶν βιβλίων, ὅσον καὶ διὰ τοῦ ἐπιτελεσθέντος σπουδαίου ἔργου ὑπὸ τοῦ τελικῶς ἀποσταλέντος περιφήμου καὶ μεγαλοπνοῦ μοναχοῦ τῆς αὐτῆς Ἱ. Μονῆς Μαξίμου τοῦ Γραικοῦ, τοῦ περιφήμου πλέον Φωτιστοῦ τῶν Ρώσων (1470-1536).

Εἶναι ὅμως πολὺ σημαντικὸν καὶ τὸ γεγονὸς ὅτι εἰς τὴν συνοδείαν τοῦ Μαξίμου τοῦ Γραικοῦ, καίτοι ἐπελέγη ὁ λόγιος Βούλγαρος ἀγιορείτης μοναχὸς Λαυρέντιος καὶ ὠρισμένοι μοναχοὶ ἄλλων ἀγιορειτικῶν Ἱ. Μονῶν, ἐν τούτοις δὲν ἀναφέρονται Ρῶσοι ἢ Οὐκρανοὶ μοναχοὶ τῆς Ἱ. Μονῆς Ἁγίου Παντελεήμονος. Προφανῶς δὲν ἀναφέρονται εἴτε διότι δὲν ὑπῆρχον πλέον Ρῶσοι ἢ Οὐκρανοὶ μοναχοὶ εἰς αὐτὴν ἢ, ἐὰν τυχὸν ὑπῆρχον, δὲν θὰ εἶχον τὴν ἀναγκαίαν σχετικὴν μόρφωσιν διὰ νὰ ὑποστηρίξουν τὴν δύσκολον ἀποστολὴν τοῦ ἀγιορείτου μοναχοῦ, ὡς ἀναφέρεται ρητῶς καὶ εἰς τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Πρώτου τοῦ Ἁγίου Ὅρους Παχωμίου (1584).

Ἄλλωστε, οὔτε κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα ἐχρησιμοποιήθησαν Ρῶσοι ἀγιορεῖται μοναχοὶ εἰς τὰς ἐπιτροπὰς διὰ τὴν διόρθωσιν τῶν λειτουργικῶν βιβλίων, καίτοι, ἐὰν τυχὸν ὑπῆρχον, θὰ ἦσαν πολύτιμοι ὄχι μόνον διὰ τὴν συνδρομὴν αὐτῶν εἰς τὴν ποιότητα ἢ τὴν πιστότητα τῆς ρωσικῆς μεταφράσεως, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν μεταφορὰν τῶν ἀναγκαίων λειτουργικῶν βιβλίων ἢ καὶ τῶν σχετικῶν πρὸς τὰ ἐσφαλμένα λειτουργικὰ ἔθιμα ἀγιορειτικῶν παραδόσεων. Οὕτως, οὔτε ὁ ἐπισκεφθεὶς τὴν Ἱ. Μ. Παντελεήμονος μητροπολίτης Νικαίας Πορφύριος (1642), ὁ ὁποῖος ἀναφέρει καὶ τὴν προσωνυμίαν τῆς Μονῆς (ρούσικον), οὔτε ὁ ἱατρὸς Κομνηνός, ὁ ὁποῖος συνέταξε τὸ ἐκδοθὲν τῷ 1701 *Προσκυνητᾶριον τοῦ Ἁγίου Ὅρους*, ἀναφέρουν τὴν ὑπαρξίν Ρώσων ἢ Οὐκρανῶν μοναχῶν εἰς τὴν Ἱ. Μονήν, καίτοι ἀναφέρουν τὴν ὑπαρξίν Σέρβων καὶ Βουλγάρων μοναχῶν εἰς τὴν Ἱ. Μονὴν Χιλανδαρίου.

Σημαντικώτεροι όμως είναι αί σχετικαί πληροφορίαι τοῦ δις ἐπισκεφθέντος τὴν Ἱ. Μονὴν Ρώσου προσκυνητοῦ Μπάρσκυ, ἥτοι τῷ 1725, ὅτε εὔρεν εἰς τὴν Ἱ. Μονὴν μόνον δύο (2) Ρώσους ἢ Οὐκρανοὺς καὶ δύο (2) Βουλγάρους μοναχοὺς, ἐνῶ κατὰ τὴν δευτέραν ἐπίσκεψιν αὐτοῦ, μετὰ ἀπὸ τὸν ρωσοτουρκικὸν πόλεμον (1736-39), κατὰ τὸν ὁποῖον ἠττήθησαν οἱ Ρῶσοι ὑπὸ τῆς τουρκο-αυστριακῆς συμμαχίας, οὐδένα Ρῶσον μοναχὸν εὔρεν εἰς τὴν Ἱ. Μονήν, διότι, ἔστω καὶ ἂν τυχὸν ὑπῆρχον, θὰ ἐξεδιώχθησαν ὑπὸ τῶν Τούρκων. Οὕτως, ἡ Ἱ. Μονὴ Ἁγίου Παντελεήμονος περιῆλθε τελικῶς εἰς Ἑλληνας ἀγιορείτας μοναχοὺς. Ἐπὶ τῆς πατριαρχίας λοιπὸν τοῦ Σαμουήλ Χαντζερῆ (1763-68, 1773-74), οἱ ἐγκαταβιοῦντες εἰς τὴν Ἱ. Μονὴν Ἑλληνας μοναχοὶ ἀπεφάσισαν νὰ ἐγκαταλείψουν τὰ πεπαλαιωμένα κτήρια τῆς Ἱ. Μονῆς Θεσσαλονικέως καὶ νὰ ἀνεγείρουν νέα κτηριακὰ συγκροτήματα διὰ τὴν μεταφορὰν τῆς Ἱ. Μονῆς τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος εἰς τὴν παραλιακὴν ζώνην (1765), διετηρήσαν ὅμως καὶ τὴν ἐθιμικὴν προσωνυμίαν «ρούσικον», καίτοι οἱ ἐγκαταβιοῦντες εἰς αὐτὴν μοναχοὶ δὲν ἦσαν πλέον Ρῶσοι ἢ Οὐκρανοί, ἐπειδὴ ἡ προσωνυμία αὐτὴ ἐχρησιμοποιεῖτο εἰς τὰ σημαντικὰ ἔγγραφα διὰ νὰ ἀποδεικνύουν τὴν κυριότητα εἰς τὴν περιουσίαν τῆς Ἱ. Μονῆς.

Ὑπὸ τὴν ἔννοιαν λοιπὸν αὐτὴν, ἡ Ἱ. Μονὴ Ἁγίου Παντελεήμονος, ἐπὶ τῆς πατριαρχίας τοῦ Καλλινίκου Δ' (1801-06, 1808-09), ἀπεδέχθη τὸ κοινοβιακὸν σύστημα (1803), ὑπὸ τὸν πρῶτον ἡγούμενον Σάββαν τὸν Πελοποννήσιον. Ἄλλωστε, ἐπὶ τῆς πατριαρχίας τοῦ Γρηγορίου Ε' (1797-98), 1806-08, 1818-21) καὶ τῆ προτροπῆ αὐτοῦ, ὁ φιλομόναχος ἡγεμὼν τῆς Μολδαβίας Σκαρλάτος Καλλιμάχης προσέφερε τὴν ἀναγκαίαν γενναίαν οικονομικὴν συνδρομὴν διὰ τὴν ἀνέγερσιν τόσον τοῦ καθιερωθέντος εἰς τὴν μνήμην τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος Καθολικοῦ τῆς Ἱ. Μονῆς, ὅσον καὶ τῶν νέων κτηριακῶν συγκροτημάτων πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῶν ἀναγκῶν τῶν μοναχῶν. Συνεπῶς, τὰς μεγάλας αὐτὰς εὐεργεσίας πρὸς τὴν Ἱ. Μονὴν συνέχισε καὶ ὁ Ἰωάννης Καλλιμάχης, διὸ καὶ διὰ Πατριαρχικοῦ Σιγιλίου (1806) ἡ Ἱ. Μονὴ Ἁγίου Παντελεήμονος ὠνομάσθη «αὐθεντικὸν κοινόβιον τῶν Καλλιμάχηδων», ἐνῶ ἡγνοήθη ἐφ' ἐξῆς τελείως ἡ προσωνυμία αὐτῆς ὡς «ρωσικῆς».

Σημαντικὴ λοιπὸν ὑπῆρξε καὶ ἡ προσφορὰ διὰ τὴν «ἐκ βάθρων» ἀνασυγκρότησιν τῶν κτηρίων τῆς Ἱ. Μονῆς τῶν Καλλιμάχηδων τοῦ πρώτου ἡγουμένου αὐτῆς Σάββα (1812-21) καὶ τῶν διαδόχων αὐτοῦ μέχρι τοῦ τελευταίου Ἑλληνοῦ ἡγουμένου Γερασίμου, ὁ ὁποῖος ἐξελέγη

τῷ 1832, ὡς δηλοῦται καὶ εἰς τὴν τεθεῖσαν τῷ 1855 ἐπιγραφὴν ἄνωθεν τῆς κυρίας εἰσόδου τοῦ ἀφιερωθέντος εἰς τὸν ἅγιον Παντελεήμονα Καθολικοῦ τῆς Ἱ. Μονῆς: «Οὗτος, ὁ περικαλλῆς ναὸς τοῦ Ἁγίου ἐνδόξου μεγαλομάρτυρος καὶ ἱαματικοῦ Παντελεήμονος ἀνηγέρθη ἐκ βάθρων, καθὼς καὶ ἅπασα καὶ σεβασμία αὕτη Μονή, ἡ ἐπιλεγομένη ρωσική, ὑπὸ τοῦ εὐσεβεστάτου ἡγεμόνος πάσης Μολδαβίας Σκαρλάτου Καλλιμάχη, προτροπῇ τοῦ ἀειμνήστου καθηγουμένου, κτήτορος καὶ αὐτοῦ τῆς αὐτῆς Μονῆς, Σάββα ἱερομονάχου τοῦ Πελοποννησίου, ἰωβ' μέχρι ἰωκα'. Ἐκτοτε δ' ἐκαλλωπίσθη καὶ καλλωπίζεται ἔτι μᾶλλον ὑπὸ τὸ κρεῖττον ἐπὶ τοῦ νῦν εὐκλεῶς ἡγουμενεύοντος κ. Γερασίμου, ἱερομονάχου τοῦ ἐκ Δράμας, ἐν ἔτει ἰωνε'». Συνεπῶς, ἡ Ἱ. Μ. Ἁγίου Παντελεήμονος εἶχε μέχρι τὰ ἡμίσεια τοῦ ΙΘ' αἰῶνος, παρὰ τὴν κατ' ἔθος προσωυμίαν αὐτῆς ὡς «ρωσικῆς», σαφῶς ἑλληνικὸν χαρακτήρα, ἀφοῦ ἡ συντριπτικὴ πλειονότης τῶν ἐγκαταβιούντων εἰς αὐτὴν μοναχῶν ἦσαν Ἑλληνες.

2. Τὸ Ἅγιον Ὅρος καὶ ἡ ρωσικὴ πολιτικὴ κατὰ τὸν ΙΘ' αἰῶνα

Ἡ συστηματικὴ προσπάθεια τῆς ρωσικῆς Κυβερνήσεως διὰ τὴν ἐπιβολὴν τῆς ρωσικῆς παρουσίας εἰς τὸ Ἅγιον Ὅρος δὲν ἦτο ἄσχετος πρὸς τὰς ἐθνοφυλετικὰς προλήψεις τῶν σλαβοφίλων Ρώσων φιλοσόφων, θεολόγων καὶ διανοητῶν, ἧτοι διὰ τὸν νέον ἡγετικὸν ρόλον τῆς Ρωσίας εἰς ὅλους σχεδὸν τοὺς ὀρθόδοξους λαούς, διὰ τῆς καταλλήλου μάλιστα ἀξιοποιήσεως καὶ τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας. Ἄλλωστε, ἡ ἀκτινοβολία τοῦ Ἁγίου Ὁρους εἰς τὸν ὀρθόδοξον κόσμον θὰ ἠδύνατο νὰ ὑπηρετήσῃ καὶ τὰ ἐντεινόμενα φιλόδοξα ἐθνοφυλετικὰ σχέδια τῶν πανσλαβιστῶν. Ἡ μεθόδευσις ὅμως τῆς ρωσικῆς διεισδύσεως δὲν περιωρίσθη εἰς μόνην τὴν Ἱ. Μονὴν τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος, ἀλλ' ἐπεξετάθη καὶ εἰς τὰ ἐξαρτήματα αὐτῆς, τὰ ὁποῖα ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐπολλαπλασιάσθησαν διὰ τῆς ἀγορᾶς ἐγκαταλελειμμένων ἢ ἡρειπωμένων σκητῶν, κελλίων, καλυβῶν κ.ἄ., ἀφ' ἑτέρου δὲ ἠξιοποιήθησαν διὰ τῆς ἀνεγέρσεως ὀγκωδῶν κτηριακῶν συγκροτημάτων διὰ τὴν ἐγκαταβίωσιν εἰς αὐτὰ

τῶν ἀνεξελέγκτως συρρεόντων Ρώσων καὶ Οὐκρανῶν μοναχῶν ἢ ἀκόμη καὶ ρασοφορούντων προσκυνητῶν⁵.

Ἐν τούτοις, τὰ κτήρια ταῦτα ἐχρησιμοποίησαν καὶ διὰ τὴν ἄσκησιν πιέσεων πρὸς τὴν σταδιακὴν προαγωγὴν τῶν καλυβῶν εἰς κελλία, τῶν κελλίων εἰς σκήτας καὶ τῶν σκητῶν εἰς Μονάς, ὡς λ.χ. διὰ τῆς ἀγορᾶς καὶ τῆς ἀξιοποιήσεως τῆς παρὰ τὰς Καρυὰς ἐκπεσοῦσης εἰς κελλίον παλαιᾶς σκήτης τῆς Ἱ. Μονῆς Βατοπεδίου, ἢ ὁποῖα ἀνεπτύχθη διὰ πολυορόφων κτηρίων καὶ περικαλλῶν Ναῶν εἰς τὴν περίφημον πλέον Σκήτην τοῦ νέου κτηρίου. Βεβαίως, προέκυψαν ὀξύταται ἀντιπαραθέσεις μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν ὑποκινουμένων ὑπὸ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει πανσλαβιστοῦ Ρώσου πρεσβευτοῦ Νικ. Ἰγνάτιεφ Ρώσων ἢ Οὐκρανῶν μοναχῶν τόσον διὰ τὴν ἀπόκτησιν τοῦ πλήρους ἐλέγχου τῆς Ἱ. Μονῆς τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος, ὅσον καὶ διὰ τὴν καθ' οἰονδήποτε τρόπον αὐξήσιν τῶν Ρώσων μοναχῶν, διὸ καὶ πολλοὶ Ἑλληνες μοναχοὶ ἠναγκάσθησαν ἐκ τῶν ἀσκουμένων ἀφορήτων πιέσεων νὰ καταφύγουν εἰς ἄλλας ἰ. Μονάς (Ζωγράφου, Ἁγίου Παύλου κ.ἄ.).

Πράγματι, ἡ Ἱερὰ Κοινότης διὰ τὴν ἀντιμετώπισιν τοῦ ζητήματος αὐτοῦ συνεκρότησε ἐνεναμελῆ Ἐπιτροπὴν (1874), ἢ ὁποῖα συνέταξεν ἕνα *Κανονισμόν* καὶ ὥριζεν ὅτι ὁ ἡγούμενος τῆς Ἱ. Μονῆς Ἁγίου Παντελεήμονος θὰ ἦτο ὁπωσδήποτε Ἑλληνας, οἱ Ρῶσοι ἢ Οὐκρανοὶ μοναχοὶ κατὰ τὸ 1/3 ὀλιγώτεροι τῶν ἐγκαταβιούντων εἰς τὴν Ἱ. Μονὴν Ἑλλήνων μοναχῶν, ὁ εἷς ἐκ τῶν δύο γραμματέων θὰ ἦτο Ρῶσος ἢ Οὐκρανὸς καὶ τὸ 1/3 τῶν μελῶν τῆς οἰκονομικῆς Ἐπιτροπῆς Ρῶσοι ἢ Οὐκρανοὶ μοναχοί. Ἐν τούτοις, ὁ ἀφελῆς ἢ ἀνυποψίαστος Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Ἰωακείμ Β' (1860-63, 1873-78), ὑπὸ τὴν ἀφόρητον πίεσιν τοῦ Νικ. Ἰγνάτιεφ, διὰ *Πατριαρχικοῦ Σιγιλλίου* (1875), ἀφ' ἑνὸς μὲν ὥρισεν ἀκρίτως ὡς ἡγούμενον τῆς Ἱ. Μονῆς τὸν Ρῶσον μοναχὸν Μακάριον, ἀφ' ἑτέρου δέ, καίτοι δὲν ἀπέφυγε τὴν ἐθιμικὴν προσωυμίαν τῆς Ἱ. Μονῆς ὡς «ρωσικῆς», διεκήρυξεν ἀφελῶς ὅτι ἡ Μονὴ αὕτη, ἀνήκουσα «μόνον τῷ Θεῷ», δὲν δύναται νὰ χαρακτηρισθῆ ἑλληνικὴ ἢ ρωσικὴ, διὸ καὶ οἱ ἐν αὐτῇ ἐγκαταβιούντες Ἑλληνες καὶ Ρῶσοι μοναχοὶ ἔχουν τὰ αὐτὰ δικαιώματα.

Οἱ ἐντεινόμενοι ὅμως προκλητικοὶ ἢ καὶ ἀλαζονικοὶ ἐθνοφυλετικοὶ παροξυσμοὶ τῶν αὐθαιρέτως συρρεόντων Ρώσων ἢ Οὐκρανῶν μοναχῶν

5. Βλ. Ἰω. Φειδᾶς, *Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία*, ὁ.π., τ. III, σσ. 526-553.

καὶ προσκυνητῶν δὲν ἐπέτρεπον πλέον τὴν ἀνεξέλεγκτον μαζικὴν καθ' ὁμάδας εἴσοδον, διαμονὴν ἢ ἐγκαταβίωσιν αὐτῶν εἰς Μονὰς τῆς ἀγιωνύμου Μοναστικῆς Πολιτείας τῆς χερσονήσου τοῦ Ἄθω. Ἄλλωστε, ἡ Κυβέρνησις τῆς Ρωσίας προέβαλλεν, ἀμέσως ἢ ἐμμέσως, ἐπιμόνους καὶ πιεστικὰς ἐθνοφυλετικὰς ἢ ἐθνικιστικὰς ἀξιώσεις διὰ τὴν ἐπιδιωκομένην ἀπόκτησιν τοῦ ἐλέγχου τοῦ Ἁγίου Ὄρους, ὑπὸ τὴν συνεχῆ μάλιστα πίεσιν καὶ τῶν ἐν Ρωσίᾳ σλαβοφίλων κληρικῶν ἢ λαϊκῶν θεολόγων, φιλοσόφων, πολιτικῶν καὶ διανοητῶν τόσον διὰ τὴν ἐνίσχυσιν τοῦ ρόλου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρωσίας εἰς τὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν, ὅσον καὶ διὰ τὴν ἀποδυνάμωσιν τῶν ἐλληνοφώνων πρεσβυγενῶν Πατριαρχείων τῆς Ἀνατολῆς.

Συνεπῶς, αἱ ἐθνοφυλετικαὶ αὐταὶ ἀξιώσεις προὐβλήθησαν ἐπιμόνως ὑπὸ τῆς ρωσικῆς Κυβερνήσεως ἀπὸ τῶν ἀρχῶν ἤδη τοῦ ΙΘ' αἰῶνος ὡς ἐν βασικὸν ἔρεισμα διὰ τὴν ἐπιβολὴν τῶν ἀξιώσεων αὐτῶν ἐπὶ τῆς ἀγιωνύμου Μοναστικῆς Πολιτείας τῆς χερσονήσου τοῦ Ἄθωνος εἴτε διὰ τῆς αὐξήσεως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν Οὐκρανῶν ἢ Ρώσων μοναχῶν τῆς Ἱ. Μονῆς Ἁγίου Παντελεήμονος ἢ καὶ διὰ τῆς συμπράξεως τῶν συγγενῶν σλαβοφώνων Ἱερῶν Μονῶν Χιλανδαρίου καὶ Ζωγράφου, δι' αὐτῶν δὲ νὰ ἀποκτήσουν καὶ τὸν ἔλεγχον αὐτῆς ἐπὶ τῶν ἄλλων Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν διὰ τοῦ ἐλέγχου τῆς πανορθόδοξου ἀκτινοβολίας τῆς Μοναστικῆς Πολιτείας τοῦ Ἁγίου Ὄρους.

Ὑπὸ τὴν προοπτικὴν λοιπὸν αὐτὴν, ἐχρησιμοποιήθησαν πρὸς ὑποστήριξιν τῶν ἀθεμίτων αὐτῶν ἐθνοφυλετικῶν σχεδίων καὶ τὰ αὐθαιρέτως ἢ καὶ προκλητικῶς δημευθέντα ἢ δεσμευθέντα ὑπὸ τῆς ρωσικῆς Κυβερνήσεως σημαντικὰ ἔσοδα, ἰδίᾳ μετὰ τὰς ἀποφάσεις τῆς συγκληθείσης ἐν Κωνσταντινουπόλει Μεγάλῃς Συνόδου (1872) διὰ τὴν καταδίκην ὡς αἰρετικῶν τῶν ἐθνοφυλετικῶν παροξυσμῶν τῆς Βουλγαρικῆς Ἐξαρχίας, τῇ ἐπιμόνῳ ἀξιώσει τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ρώσου πρεσβευτοῦ Ν. Ἰγνάτιεφ, ἥτοι τὰ ἔσοδα ὄλων τῶν Πατριαρχικῶν, Ἀγιορειτικῶν, Ἀγιοταφικῶν καὶ Σιναϊτικῶν Μονῶν ἢ Μετοχιῶν εἰς τὰς ὑπ' αὐτῆς ἐλεγχόμενας περιοχὰς τῆς Βεσσαραβίας καὶ τοῦ Καυκάσου⁶.

Βεβαίως, τὰ ἔσοδα αὐτὰ ἐδημεύθησαν καὶ διετέθησαν ὑπὸ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ρώσου πρεσβευτοῦ στρατηγοῦ Νικολάου

6. Βλ. Ἰω. Φειδᾶς, *Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία*, ὁ.π., τ. III, σσ. 533-553.

Ίγνάτιεφ (1864-1876), προέδρου τῆς ἐν Μόσχᾳ ἰδρυθείσης παγκοσμίου «Πανσλαβιστικῆς Ἑταιρείας» (1867), τόσον διὰ τὴν ἀγορὰν τῶν ἐγκαταλελειμμένων σκητῶν, κελλίων ἢ καλυβῶν, ὅσον καὶ διὰ τὴν ἀν-έγερσιν ὀγκωδῶν καὶ μεγαλοπρεπῶν κτηρίων πρὸς σταδιακὴν ἀναβάθμισιν αὐτῶν, ἥτοι τῶν κελλίων εἰς Σκήτας καὶ τῶν Σκητῶν εἰς Μονάς. Βεβαίως, αἱ παροχαὶ αὐταὶ εἰς τὴν Ἱ. Μονὴν τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος προεβλήθησαν σκοπίμως ὡς δῆθεν εὐεργετικαὶ ἐνέργειαι τῆς ρωσικῆς Κυβερνήσεως εἰς τὸ Ἅγιον Ὅρος διὰ νὰ νομιμοποιεῖται ἡ ἀνεξέλεγκτος συρροὴ σλαβοφόνων μοναχῶν.

Ἐν τούτοις, αἱ σκοπίμως ἀποδιδόμεναι εἰς τὴν ρωσικὴν Κυβέρνησιν οἰκονομικαὶ αὐταὶ ὡς δῆθεν μεγάλαι καὶ σκόπιμοι εὐεργεσίαι ἐγένοντο σαφῶς διὰ τῶν αὐθαιρέτως ἢ καταχρηστικῶς δημευθέντων ἐσόδων τῶν πατριαρχικῶν καὶ τῶν ἀγιορειτικῶν Μετοχίων, ἢ διαπίστωσις δὲ αὐτῇ ἐπιβεβαιουῖται πλήρως εἰς τὴν ἀλληλογραφίαν τοῦ Ρώσου πρεσβευτοῦ Νικ. Ίγνάτιεφ μετὰ τοῦ Ἀντωνίνου Καποῦστιν, ἀρχηγοῦ τῆς ρωσικῆς «Πνευματικῆς Ἀποστολῆς» στὴν Παλαιστίνη (*Dukhovnaja Missija*), ἐγένοντο δὲ πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῶν προσωπικῶν καὶ ἐθνοφυλετικῶν σκοπιμοτήτων τοῦ ἀλαζονικοῦ καὶ ἀνισχύρου Ρώσου πρεσβευτοῦ, τῇ συναινέσει προφανῶς καὶ τοῦ Ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν τῆς Ρωσίας⁷.

Συνεπῶς, μετὰ τὴν ἀπρόβλεπτον ἀποτυχίαν τῶν ἀθεμίτων σχεδίων αὐτοῦ πρὸς ἀποτροπὴν τῆς εὐλόγου συνοδικῆς καταδίκης τῶν ἐθνοφυλετικῶν ἀξιώσεων τῆς Βουλγαρικῆς Ἐξαρχίας (1872), ἡ ὁποία ἐπεβεβαίωσεν καὶ τὴν πλήρη ἀποτυχίαν αὐτοῦ καὶ εἰς τὸ «ἱεροσολυμιτικὸν ζήτημα», αἱ ἐθνοφυλετικαὶ ἐπιδιώξεις αὐτοῦ ἐπεκεντρώθησαν τόσον εἰς τὴν διπλωματικὴν, ὅσον καὶ εἰς τὴν οἰκονομικὴν ὑποστήριξιν τῆς Ἱ. Μονῆς Ἁγίου Παντελεήμονος, εἰς ἣν ἐγκατεβίου πλέον πολλοὶ Οὐκρανοὶ καὶ Ρῶσοι μοναχοί, ὡς ἐπίσης καὶ εἰς τὰς ἄλλας σλαβοφόνους Ἱ. Μονὰς Χιλανδαρίου καὶ Ζωγράφου, εἰς τὰς ὁποίας ἐγκατεβίου ἀντιστοιχοῦν Σέρβοι καὶ Βούλγαροι μοναχοί⁸.

Βεβαίως, αἱ εὐνόητοι συγχύσεις ἐκ τῆς εἰσαγωγῆς καὶ εἰς τὴν ἀγιώνυμον Μοναστικὴν Πολιτείαν τῆς χερσονήσου τοῦ Ἄθω τῶν

7. Γ. Παπαμιχαήλ, *Ἀποκαλύψεις περὶ τῆς ρωσικῆς πολιτικῆς ἐν τῇ Ὁρθοδόξῳ Ἑλληνικῇ Ἀνατολῇ*, Ἀλεξάνδρεια 1909. Κ. Παπουλίδης, *Ὁ Ἑλληνικὸς κόσμος τοῦ Ἀντωνίνου Καποῦστιν*, Θεσσαλονίκη 1993.

8. Βλ. Ἰω. Φειδᾶς, *Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία*, ὁ.π., τ. III, σσ. 535-553.

ἀκραίων ἐθνοφυλετικῶν κριτηρίων, τὰ ὁποῖα ἀπεδοκιμάσθησαν ἐπίσης καὶ ἀπὸ τὰ πρεσβυγενῆ Πατριαρχεῖα τῆς Ἀνατολῆς, λόγω τῆς βιαίας ἐπιβολῆς τῶν ἀθεμίτων μεθόδων τῆς ρωσικῆς Πνευματικῆς Ἀποστολῆς καὶ τῆς «Παλαιστίνειου Ἐταιρείας», ὑπῆρξαν ἐξ ἴσου τραγικαὶ ὄχι μόνον διὰ τὴν Ἱ. Μονὴν τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος ἢ καὶ διὰ τὰς ἄλλας δύο σλαβοφώνους Ἱ. Μονὰς Χιλανδαρίου καὶ Ζωγράφου, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν αὐθεντικὴν κανονικὴν λειτουργίαν τὴν τῶν διὰ τῶν αἰώνων παγιωθείσων ἀρχῶν τῆς ἀγιορειτικῆς παραδόσεως, ὅσον καὶ διὰ τῆς τῶν καθιερωμένων ἀγιορειτικῶν καθεστώτων ὀργανώσεως, διοικήσεως καὶ λειτουργίας τῶν εἴκοσι Πατριαρχικῶν καὶ Σταυροπηγιακῶν Ἱερῶν Μονῶν⁹.

Οὕτως, αἱ ἀθέμιτοι αὐταὶ ἐθνοφυλετικαὶ ἀξιώσεις προὐκάλεσαν ἐπικίνδυνον κρίσιν καὶ εἰς τὰς σχέσεις αὐτῶν πρὸς τὰς ἄλλας δεκαεπτὰ ἐλληνοφώνους Ἱ. Μονὰς ὄχι μόνον διὰ τῆς προκλητικῆς ἀθετήσεως τῶν καθιερωμένων κανόνων τῶν ἀγιορειτικῶν καθεστώτων, ἤτοι διὰ τῆς αὐθαιρέτου προαγωγῆς τῶν ἀνακαινιζομένων κελλίων εἰς Σκήτας καὶ τῶν Σκητῶν εἰς Μονὰς, ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς ἀπαραδέκτου καὶ ἀλαζονικῆς συμπεριφορᾶς τὴν πρὸς τοὺς ἀποτελοῦντας τὴν πλειοψηφίαν ἐλληνοφώνους μοναχοὺς τῆς Ἱ. Μονῆς Ἁγίου Παντελεήμονος, ὅσον καὶ πρὸς τὰς ἄλλας ἐλληνοφώνους ἀγιορειτικὰς Ἱ. Μονὰς. Ἡ ἀσφυκτικὴ λοιπὸν συνεχῆς καὶ ἐπίμονος πίεσις τοῦ ρώσου πρεσβευτοῦ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν Νικ. Ἰγνάτιεφ (1864-1876) ἐξηγεῖ σαφῶς καὶ τὴν διαλλακτικὴν στάσιν ὠρισμένων Οἰκουμενικῶν Πατριαρχῶν διὰ τὴν ἐκτόνωσιν τῶν ὀξυτάτων ἀντιπαραθέσεων εἰς τὴν ἀγιώνυμον Μοναστικὴν Πολιτείαν.

Προφανῶς, δὲν ἦτο πλέον εὐκόλον ἢ ἀζήμιον διὰ τὰ πρεσβυγενῆ Πατριαρχεῖα τῆς Ἀνατολῆς νὰ ἀντιδράσουν, διότι δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἀγνοηθῇ ἡ μεγάλη πολιτικὴ ἢ διπλωματικὴ ἐπιρροὴ τῆς Ρωσίας εἰς τὰς διεθνεῖς σχέσεις ὅλων σχεδὸν τῶν εὐρωπαϊκῶν λαῶν, καίτοι ἡ Ρωσία, μετὰ ἀπὸ τὴν τραγικὴν ἦτταν αὐτῆς εἰς τὸν Κριμαϊκὸν πόλεμον (1853-56), διὰ τῆς ἀποφάσεως τοῦ Συνεδρίου τῶν Παρισίων (1856) εἶχεν ἤδη ἀπολέσει τὸ ἰδιαίτερον ἀποκλειστικὸν προνόμιον τῆς προστασίας ὅλων σχεδὸν τῶν ὀρθοδόξων λαῶν τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας. Ἄλλωστε, ἦτο πάντοτε ἐπιθυμητὴ ἢ καὶ ἀναγκαία ἡ ὑποστηρικτικὴ συνδρομὴ τῆς

9. Κ. Παπουλίδης, *Ὁ Ἑλληνικὸς κόσμος τοῦ Ἄντωνίνου Καποῦστιν (1819-1894)*, ὁ.π.

ομοδόξου Ρωσίας δια τὴν ἄμεσον ἢ ἔμμεσον διπλωματικὴν τοῦλάχιστον ὑπεράσπισιν τῶν δικαιωμάτων τῶν ὀρθοδόξων λαῶν τόσον ἔναντι τῆς Ὑψηλῆς Πύλης, ὅσον καὶ ἔναντι τῶν ἑτεροδόξων διπλωματικῶν ρωμαιο-καθολικῶν κυρίως παρεμβάσεων εἰς βάρος τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας.

Εἶναι λοιπὸν εὐνόητον ὅτι τόσον ἢ μετὰ ἀπὸ τὴν ἦτταν τῆς Ρωσίας εἰς τὸν Κριμαϊκὸν πόλεμον (1853-1856) ἀπόφασις τοῦ Συνεδρίου τῶν Παρισίων (1856), ὅσον καὶ ἡ καταδίκη τῆς Βουλγαρικῆς Ἐξαρχίας – παρὰ τὴν ὀξυτάτην ἀντίθεσιν τοῦ Ρώσου πρεσβευτοῦ Νικ. Ἰγνάτιεφ – ὑπὸ τῆς Μεγάλης Συνόδου τῆς Κωνσταντινουπόλεως (1872) διὰ τὰς ἀκραίας καὶ ἐθνοφυλετικὰς ἀξιώσεις, ἔπληξαν σημαντικὰς πτυχὰς τῶν ἀθεμίτων σχεδίων τῆς Ρωσίας ὅχι μόνον διὰ τὴν ἀποκλειστικὴν ἐπιρροὴν αὐτῆς εἰς τοὺς ἐμπεριστάτους ἢ μὴ ὀρθοδόξους λαοὺς τῆς Ἀνατολικῆς Εὐρώπης, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἐξουδετέρωσιν τῆς ἐπ’ αὐτῶν ἐπιρροῆς τῶν Μεγάλων Δυνάμεων τῆς Δύσεως (Ἀγγλίας, Γαλλίας, Αὐστρίας, Πρωσίας, Ἰταλίας).

Ὑπὸ τὴν ἔννοιαν λοιπὸν αὐτὴν, ὁ ἀπρόβλεπτος αἰφνιδιαστικὸς ρωσοτουρκικὸς πόλεμος (1877-1878) κατέληξε τελικῶς εἰς μίαν θριαμβευτικὴν νίκην τῆς Ρωσίας ἐναντίον τῆς Τουρκίας καὶ ἐπεστέφθη διὰ τῆς ὑπογραφῆς τῆς προκλητικῆς ἐθνοφυλετικῆς ἰδεολογίας ἀπαρადέκτου Συνθήκης τοῦ Ἁγίου Στεφάνου (1878), ἡ ὁποία, ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴν πάντοτε τοῦ πανσλαβιστοῦ Νικ. Ἰγνάτιεφ, καθώριζεν εἰς τὸ ἄρθρον 22 τὸ ἀποκλειστικὸν δικαίωμα τῆς Ρωσίας νὰ ἀσκῆ καθεστῶς προστασίας ὅχι μόνον ἐπὶ τῶν εὐρισκομένων εἰς τὴν Ὀθωμανικὴν αὐτοκρατορίαν Ρώσων ἢ Οὐκρανῶν προσκυνητῶν, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν Ρώσων ἢ Οὐκρανῶν ἀγιορειτῶν μοναχῶν¹⁰.

Οὕτως, εἰς τὸ ἄρθρον 22 τῆς ἐθνοφυλετικῆς Συνθήκης, ὠρίζετο ρητῶς ὅτι: «οἱ ρῶσοι κληρικοί, προσκυνηταὶ καὶ μοναχοί, οἱ ταξιδεύοντες ἢ διαμένοντες ἐν τῇ εὐρωπαϊκῇ ἢ ἀσιατικῇ Τουρκίᾳ, θὰ ἀπολαύουν τῶν αὐτῶν δικαιωμάτων, πλεονεκτημάτων καὶ προνομίων, τῶν ὁποίων ἀπολαύουν οἱ ξένοι κληρικοὶ ἄλλων ἐθνοτήτων. Εἰς τὴν αὐτοκρατορικὴν πρεσβείαν [=Ρωσίας] καὶ τὰ ἐν Τουρκίᾳ ρωσικὰ προξενεῖα ἀναγνωρίζεται τὸ δικαίωμα ἐπισήμου προστασίας τόσον ἔναντι τῶν προσημειωμένων προσώπων [=κληρικοὶ ἄλλων ἐθνοτήτων], ὅσον καὶ τῶν κτήσεων, θρησκευτικῶν, φιλανθρωπικῶν καὶ ἄλλων

10. Γ. Παπαμιχαήλ, *Ἀποκαλύψεις περὶ τῆς ρωσικῆς πολιτικῆς...*, ὁ.π.

καταστημάτων αὐτῶν ἐν τοῖς Ἁγίοις Τόποις καὶ ἀλλαχοῦ. Οἱ ρωσικῆς καταγωγῆς μοναχοὶ τοῦ Ὁρους Ἄθω θέλουν διατηρήσει τὰς προτέρας κτήσεις καὶ πλεονεκτήματα αὐτῶν καὶ θὰ ἐξακολουθῶσιν ἀπολαύοντες ἐν τοῖς ἀνήκουσιν αὐτοῖς τρισὶ Μοναστηρίοις [sic] καὶ τοῖς ἐξαρτωμένοις παρ' αὐτῶν οἴκοις τῶν αὐτῶν δικαιωμάτων καὶ προνομίων, ἅτινά εἰσιν ἐξησφαλισμένα ὑπὲρ τῶν ἄλλων θρησκευτικῶν καταστημάτων καὶ Μοναστηρίων τοῦ Ὁρους Ἄθω [= Ἑλληνικῶν]».

Συνεπῶς, ἡ ἀπαράδεκτος *Συνθήκη τοῦ Ἁγίου Στεφάνου* (Φεβρ. 1878) ἐπέβαλε τὴν σλαβόφιλον ιδέαν μιᾶς Μεγάλης Βουλγαρίας εἰς βάρος ὄλων τῶν ὁμόρων ὀρθοδόξων λαῶν (Ἑλλάδος, Σερβίας, Ρουμανίας), ἀφοῦ ἐνέτασεν ὅλους τοὺς ἐν Τουρκίᾳ Ρώσους ἢ Οὐκρανοὺς κληρικούς, μοναχοὺς καὶ προσκυνητὰς εἰς τὸ προνομιακὸν καθεστῶς τοῦ ἔθνους τῶν Ὁρθοδόξων. Οὕτως, ἔθετεν αὐτοὺς ἀκρίτως ὑπὸ καθεστῶς ἐπισήμου ρωσικῆς προστασίας, ἀφοῦ εἰσήγεν αὐθαιρέτως τόσον τὴν ἀθέτησιν τῶν καθιερωμένων ἀγιορειτικῶν καθεστώτων, ὅσον καὶ τὴν ἐπιβολὴν τῆς ἀποκλειστικῆς ρωσικῆς προστασίας ἐπὶ τῶν μοναχῶν καὶ τῶν περιουσιακῶν στοιχείων τῆς Ἱ. Μονῆς Ἁγίου Παντελεήμονος καὶ ὄλων τῶν ἐξαρτημάτων αὐτῆς, ἥτοι ὄλων τῶν σκητῶν, τῶν κελλίων καὶ τῶν καλυβῶν.

Ἡ βαθυτέρα λοιπὸν ἔννοια ἢ σκοπιμότης τῆς διατάξεως τοῦ ἄρθρου 22 τῆς ἐθνοφυλετικῆς αὐτῆς *Συνθήκης* ἀποδίδεται πλήρως εἰς τὴν ἐρμηνείαν τοῦ ἐμπνευστοῦ αὐτῆς πρεσβευτοῦ Νικ. Ἰγνάτιεφ, ὁ ὁποῖος, εἰς σχετικὸν μῆνυμα αὐτοῦ πρὸς τὸν Ὑπουργὸν Ἐξωτερικῶν τῆς Ρωσίας Ἀλέξανδρον Γκορτσακώφ, ἀλαζονικῶς ἐτόνιζεν ὅτι διὰ τοῦ ἄρθρου αὐτοῦ καταχωροῦντο πλήρως πάντα τὰ ὑπὸ ρωσικὴν προστασίαν ρωσικὰ ἐκκλησιαστικὰ καθιδρύματα μετὰ τῶν ἐγκαταβιούντων εἰς αὐτὰ Ρώσων κληρικῶν ἢ μοναχῶν, εἰδικώτερον δὲ ἐν Ἁγίῳ Ὁρει καὶ εἰς τοὺς Ἁγίους Τόπους, ἥτοι διὰ τῆς ἀποτροπῆς οἰασδήποτε ἐπεμβάσεως εἰς αὐτὰ ὅχι μόνον τῆς Ὑψηλῆς Πύλης, ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ ἀκόμη τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου!

Ἡ ἄμεσος ὁμως καὶ ἀναπόφευκτος ἀποφασιστικὴ καὶ καθοριστικὴ ἀντίδρασις τῶν Μεγάλων Δυνάμεων (Ἀγγλίας, Γαλλίας, Πρωσίας, Αὐστρίας, Ἰταλίας) ἐναντίον τῶν προκλητικῶν μονομερῶν ἐθνοφυλετικῶν πολιτικῶν σχεδίων (Μεγάλῃ Βουλγαρία) καὶ τῶν ἰδιαιτέρων αὐθαιρέτων ἐκκλησιαστικῶν ἐνεργειῶν τῆς Ρωσίας (προστασία τῶν ρωσικῶν ἰδρυμάτων ἐν Ἁγίῳ Ὁρει καὶ εἰς τοὺς Ἁγίους Τόπους) ἐξεφράσθη

σαφῶς εἰς τὸ *Συνέδριον τοῦ Βερολίνου* (Ἰούλ. 1878), τὸ ὁποῖον ἐνέκρινε πλήρως τὴν διορθωτικὴν *Συνθήκην τοῦ Βερολίνου*, ἠκύρωσε τὰς ἀπαραδέκτους διατάξεις τῆς ἐθνοφυλετικῆς *Συνθήκης τοῦ Ἁγίου Στεφάνου* καὶ ἀνακαθώρισε τὰ καθιερωμένα παραδοσιακὰ ἱστορικὰ ἐδαφικὰ ὅρια τῆς ἐδαφικῆς κυριαρχίας ὄλων τῶν λαῶν τῆς Βαλκανικῆς χερσονήσου.

Εἰδικώτερον, εἰς τὸ ὀξύτατον ζήτημα τοῦ Ἁγίου Ὄρους κατηργήθη τὸ ἄρθρον 22 τῆς *Συνθήκης τοῦ Ἁγίου Στεφάνου* καὶ διεκηρύχθη εἰς τὸ ἄρθρον 62, παράγρ. 8, τῆς διορθωτικῆς *Συνθήκης τοῦ Βερολίνου*, ἡ γενικὴ καὶ ἀόριστος ἀρχὴ ὅτι ὅλοι «οἱ μοναχοὶ τοῦ Ὄρους Ἄθω, ὅθενδῆποτε καὶ ἂν κατάγωνται, θὰ ἐξακολουθήσουν προστατευόμενοι εἰς τὰς μέχρι τοῦδε κτήσεις καὶ προνομίας αὐτῶν καὶ θὰ ἀπολαμβάνουν, ἄνευ τινὸς ἐξαιρέσεως, πλήρους ἰσότητος δικαιωμάτων καὶ εὐεργετημάτων», ἥτοι ἄνευ οἰασδῆτινος εἰδικῆς ἀναφορᾶς εἰς ἀγιορείτας Ρώσους μοναχοὺς, ὡς ἐπίσης καὶ εἰς ἰδιαίτερα δικαιώματα τῆς Ρωσίας διὰ τὴν προστασίαν αὐτῶν.

Ἡ διάταξις ἐπομένως αὐτὴ ὑπῆρξε καθοριστικὴ ὄχι μόνον διὰ τὴν ἀπόρριψιν τῶν ἐθνοφυλετικῶν προλήψεων τοῦ Προέδρου τῆς «Πανσλαβιστικῆς Ἐταιρείας» Νικ. Ἰγνάτιεφ διὰ τὰς ρωσικὰς ἀξιώσεις εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος καὶ εἰς τοὺς Ἁγίους Τόπους, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἐφ' ἐξῆς διεθνῇ ἀντιμετώπισιν αὐτῶν ὑπὸ μόνον τῶν Μεγάλων Δυνάμεων, ἀφοῦ ἀπέκλειε πλέον ρητῶς οἰανδῆποτε μονομερῆ ἀξιώσιν τῆς Ρωσίας, ἄνευ προηγουμένης συναινέσεως αὐτῶν. Βεβαίως, ἡ ὑπὸ τῆς ρωσικῆς Κυβερνήσεως ἀποδοχὴ τῆς διορθωτικῆς *Συνθήκης τοῦ Βερολίνου* (Ἰούλ. 1878) καὶ πολλῶ μᾶλλον ἡ ἀκύρωσις τῆς *Συνθήκης τοῦ Ἁγίου Στεφάνου* (Φεβρ. 1878), προὐκάλεσαν τὰς ὀξυτάτας καὶ βιαίας ἀντιδράσεις τῶν σλαβοφίλων κύκλων τῆς Ρωσίας, οἱ ὅποιοι ἐθεώρουν ὡς ἐπαχθεστέραν τὴν ταπείνωσιν αὐτῆς διὰ τῆς διορθωτικῆς *Συνθήκης τοῦ Βερολίνου* ἔναντι καὶ αὐτῆς εἰσέτι τῆς ταπεινωτικῆς ἥττης εἰς τὸν Κριμαϊκὸν πόλεμον (1853-56).

Ὑπὸ τὴν πίεσιν ὅμως τῶν ἐξελίξεων αὐτῶν, ὁ Νικ. Ἰγνάτιεφ ὑπεστήριξεν ἐντονώτερον πλέον τὰ ἀθέμιτα σχέδια τῆς Ρωσίας διὰ τὴν ἐκ τῶν ἔσω ἐπιβολὴν τῆς ρωσικῆς κυριαρχίας εἰς τὴν Μοναστικὴν Πολιτείαν τοῦ Ἁγίου Ὄρους. Οὕτως, ἐγένετο ἐφ' ἐξῆς συχνοτέρα, πυκνοτέρα καὶ προκλητικώτερα ἢ μεθοδευμένη πλέον συρροὴ μεγάλων ὁμάδων Οὐκρανῶν ἢ Ρώσων μοναχῶν εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος, ἡ ὁποία

ἡγνῶει πλήρως καὶ σκοπίμως τόσον τὴν ἐκ τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας καθιερωμένην ἀπαραίτητον κανονικὴν ἔγκρισιν τῆς ἐγκαταβιώσεως μοναχῶν εἰς πάσας τὰς Πατριαρχικὰς καὶ Σταυροπηγιακὰς Ἱερὰς Μονὰς τοῦ Ἁγίου Ὁρους, ὅσον καὶ τὸν δέοντα αὐστηρὸν σεβασμὸν τῶν παραδοσιακῶν ἀγιορειτικῶν καθεστώτων καὶ τὴν ὀφειλομένην πειθαρχίαν εἰς τὰς ἀποφάσεις τῶν καθιερωμένων θεσμικῶν ὀργάνων διοικήσεως καὶ λειτουργίας τῆς ἀγιορειτικῆς Μοναστικῆς Πολιτείας.

Βεβαίως, αἱ τάσεις αὐταί, αἱ ὁποῖαι ὑπεστηρίζοντο διακριτικῶς καὶ ὑπὸ τῶν δύο σλαβοφώνων Ἰ. Μονῶν Χιλανδαρίου καὶ Ζωγράφου, προσέλαβον πλέον ἀνεξελέγκτους ἢ καὶ ἐπικινδύνους διαστάσεις. Ἡ ἐπίσκεψις λοιπὸν εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος τοῦ εἰσηγητοῦ ὄλων τῶν ἀθεμίτων αὐτῶν ἰδεοληπτικῶν μεθοδεύσεων Νικ. Ἰγνάτιεφ (1886), μετὰ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει μάλιστα πρέσβων τῆς Ἀμερικῆς καὶ τῆς Γερμανίας, εἶχεν ὡς κυρίαν ἐπιδίωξιν τόσον τὴν ὑπόμνησιν εἰς τοὺς ἀγιορεῖτας μοναχοὺς, ὅτι δῆθεν ὁ τσάρος τῆς Ρωσίας παραμένει πάντοτε ὁ ἰσχυρὸς προστάτης τῶν συμφερόντων τῶν ἀγιορειτῶν μοναχῶν, ὅσον καὶ τὴν προβολὴν εἰς τοὺς δύο σημαντικοὺς πρέσβεις τῆς ἰσχυρᾶς παρουσίας Ρώσων ἢ Οὐκρανῶν μοναχῶν εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος, διὸ καὶ ἡ ἐπίσκεψις αὐτὴ κατέστησεν ἐφ' ἐξῆς ὀξυτέρως τὰς ἀντιθέσεις τῶν τριῶν αὐτῶν σλαβοφώνων πρὸς τὰς ἑλληνοφώνους Ἱερὰς Μονὰς.

Ὑπὸ τὴν ἔννοιαν λοιπὸν αὐτῆν, παρὰ τὴν ἄκριτον διαλλακτικὴν διάθεσιν τῶν Οἰκουμενικῶν πατριαρχῶν Ἰωακείμ Β' (1860-63, 1873-78) καὶ Ἰωακείμ Γ' (1878-84, 1901-12), ἡ ἐντεινομένη κρίσις κατέστη ἐπαχθεστέρα εἰς τὴν παραδοσιακὴν κανονικὴν λειτουργίαν τῶν καθιερωμένων ἀγιορειτικῶν καθεστώτων, λόγῳ τόσον τῆς προκλητικῆς περιφρονήσεως αὐτῶν ὑπὸ τῶν Ρώσων ἢ Οὐκρανῶν μοναχῶν, ὅσον καὶ τῶν ἐξ αὐτῆς ὀξυτάτων ἐσωτερικῶν ἀντιπαραθέσεων. Ἄλλωστε, ἡ κρίσις αὐτὴ ἐξηγεῖ τὴν εὐλογον καὶ ἀγωνιώδη ἔκκλησιν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Κωνσταντίνου Ε' (1897-1901) πρὸς τὸν τσάρον τῆς Ρωσίας Νικόλαον Β' (1899), εἰς τὴν ὁποῖαν διεξετραγῶδει, μετὰ τῆς ὀφειλομένης μάλιστα σαφηνείας, τὰς ὀδυνηρὰς συνεπείας τῶν ἐθνοφυλετικῶν παροξυσμῶν τόσον τῆς ρωσικῆς «Παλαιστινείου Ἐταιρείας» εἰς τοὺς Ἁγίους Τόπους, ὅσον καὶ τῶν μαζικῶς συρρεόντων εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος Ρώσων ἢ Οὐκρανῶν μοναχῶν ρασοφόρων ἢ προσκυνητῶν. Οὕτω, περιέγραψεν ἀπεριφράστως τὴν πραγματικότητα τῆς δημιουργηθείσης γενικωτέρας ἀνεξελέγκτου πλέον καταστάσεως:

«Καὶ πρῶην μὲν ἡ τῶν βουλγαρικῶν γεγονότων διαδραμάτισις [=Μεγάλη Σύνοδος τῆς Κωνσταντινουπόλεως, 1872] ἀνάστατον τὴν ἐκκλησιαστικὴν γαλήνην ἐποιήσατο καὶ σάλον ἤγειρε μέγιστον, οὐδὲ μέχρι τοῦ νῦν κατευνασθέντα [=Βουλγαρικὸν σχίσμα]. Τεκμήριον δὲ τῆς τοῦ κακοῦ παραδείγματος ἐπιδράσεως πρόκειται ἡ ἐξέγερσις τῶν ἄλλων, οὐχὶ θρησκευτικῶν, ἀλλὰ φυλετικῶν καὶ ἐθνολογικῶν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἀξιώσεων, σερβικῶν, ρουμανικῶν καὶ συριακῶν... Λυπηρὰ ἐπίσης ἀπηχοῦσιν ἀπὸ τῶν ἀκρωριῶν τοῦ ἀγιωνύμου Ἄθωνος, διότι ὁμάδες ἀνεξελέγκτου ἀριθμοῦ ἀνθρώπων, ἐκ Ρωσίας κυρίως προσερχομένων, μετὰ πάσης σπουδῆς ἐκείσε εἰσρέουσιν, ἐν δὲ τῇ καθόδῳ καὶ ἀνόδῳ διὰ τῆς Βασιλευούσης κατ' ἀνάγκην διερχομένων, ἥμιστα λαμβάνονται ὑπ' ὄψιν τὰ ἐπὶ τοῦ Ἁγίου Ὄρους πανάρχαια κυριαρχικὰ κανονικὰ δικαιώματα τοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως καὶ οἱ κανόνες τῆς ἐκκλησιαστικῆς πειθαρχίας καὶ τάξεως... Ακριβῶς δὲ ἐν τῇ ἀποπληρώσει τοῦ ἱεροῦ τούτου καθήκοντος ἡμῶν, τοῦ τηρῆσαι ἀμετάπτωτον τὸ ἐκκλησιαστικὸν τοῦτο πολίτευμα..., εὐρομεν ἀντιφρονούντας καὶ ἀντιπράττοντας ἐπισήμους τινὰς ἀντιπροσώπους καὶ πράκτορας τῆς ὁμοδόξου καὶ εὐσεβεστάτης ρωσικῆς ἐπικρατείας, οἵτινες, πολλάκις παρεξηγούντες τὰ πράγματα ἢ καὶ ἐκ πολλοῦ ζήλου ἐλαυνόμενοι, δοκοῦσι μὲν ὑπηρεσίας προσφέρειν τῇ ἑαυτῶν κυβερνήσει, λανθάνουσι μέντοι ἐργαζόμενοι ἐπὶ μεγίστη αὐτῶν τῶν θρησκευτικῶν τῆς Ὁρθοδόξιας συμφερόντων βλάβῃ...»¹¹.

3. Τὸ Ἅγιον Ὄρος καὶ ἡ ἐθνοφυλετικὴ πολιτικὴ τῆς Ρωσίας

Ἡ κατὰ τὴν δευτέραν χιλιετίαν τοῦ ἱστορικοῦ βίου τῆς Ἐκκλησίας ἀνάπτυξις τῶν εἴκοσι Πατριαρχικῶν καὶ Σταυροπηγιακῶν Ἱ. Μονῶν τῆς ἐν τῇ χερσονήσῳ τοῦ Ἄθω ἀγιωνύμου Μοναστικῆς Πολιτείας ἐλάμπρυνον εἰς ἄκρον πνευματικῶν ἀγωνισμάτων ὄχι μόνον τὴν ἀσκητικὴν πνευματικότητα τῆς μακραίωνος ὀρθοδόξου ἀσκητικῆς παραδόσεως, ἀλλὰ καὶ τὴν πολύπτυχον πνευματικὴν ἀποστολὴν τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας ἐν τε τῇ Ὁρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ καὶ εἰς τὸν χριστιανικὸν κόσμον γενικώτερον. Ὑπὸ τὴν ἔννοιαν λοιπὸν αὐτὴν, ἡ Μοναστικὴ Πολιτεία τοῦ Ἁγίου Ὄρους ἀνεδείχθη εἰς ὑπέροχον πρότυπον τόσον τῆς ἀρμονικῆς συζυγίας πασῶν σχεδὸν τῶν ἐκφράσεων τῆς ἀσκητικῆς πνευματικότητος, ὅσον καὶ τῆς

11. Βλ. Ἰω. Φειδᾶς, *Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία*, ὁ.π., τ. III, σσ. 535-553.

διακριτικής υπερβάσεως πασῶν σχεδὸν τῶν ἐθνικιστικῶν συγχύσεων ἢ ἐθνοφυλετικῶν διασπάσεων τοῦ κόσμου. Οὕτως, εὐλόγως συνέρρεον εἰς αὐτὴν οἱ ἔρασταὶ τοῦ ἀσκητικοῦ βίου ἐκ πάντων σχεδὸν τῶν ὀρθοδόξων ἐθνῶν τῆς κανονικῆς δικαιοδοσίας τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ὡς ἐπίσης καὶ ἐκ τῆς κανονικῆς δικαιοδοσίας τῶν ἄλλων πρεσβυγενῶν Πατριαρχείων ἢ αὐτοκεφάλων Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν.

Ἐν τούτοις, οὐδέποτε προὐκλήθησαν σοβαραὶ ἀντιθέσεις, προστριβαὶ ἢ καὶ διενέξεις δι' ἐθνικιστικὰς ἢ καὶ δι' ἐθνοφυλετικὰς σκοπιμότητας ὅχι μόνον μεταξὺ τῶν Ἱ. Μονῶν, ἀλλὰ καὶ μεταξὺ τῶν ἐγκαταβιούτων εἰς τὴν αὐτὴν Ἱ. Μονὴν διαφόρου ἐθνικῆς καταγωγῆς ἀγιορειτῶν μοναχῶν. Ἄλλωστε, αἱ μετὰ τὴν Γαλλικὴν Ἐπανάστασιν (1789) ἐντεινόμεναι, ὑπὸ τὴν προφανῆ ἐπίδρασιν τῆς ἀρχῆς τῶν ἐθνοτήτων τοῦ Διαφωτισμοῦ, ἐδαφικαὶ ἐθνικιστικαὶ διεκδικήσεις εἰς τὰς σχέσεις τῶν ὁμόρων ὀρθοδόξων λαῶν εἰσῆχθησαν ἀκρίτως καὶ εἰς τὰς σλαβοφώνους κυρίως Ἱ. Μονὰς τοῦ Ἁγίου Ὁρους (Ἁγίου Παντελεήμονος, Χιλανδαρίου, Ζωγράφου) διὰ νὰ συνδέσουν αὐθαίρετως τὸν ἀπελευθερωτικὸν ἀγῶνα τῶν λαῶν αὐτῶν ἀπὸ τὸν τουρκικὸν ζυγὸν καὶ πρὸς τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἀνεξαρτησίαν αὐτῶν ἀπὸ τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον.

Βεβαίως, ἦτο αὐθαίρετος ἡ ἰδεολογικὴ ἢ καὶ καταχρηστικὴ ἐπέκτασις τῶν ἐδαφικῶν ὁρίων καὶ εἰς τὸ θέμα τῆς παραδοσιακῆς ἐδαφικῆς δικαιοδοσιακῆς σχέσεως τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας πρὸς τὰς ὀρθοδόξους ἐθνοτήτας τῆς Βαλκανικῆς χερσονήσου. Ἄλλωστε, αὐθαίρετος ἦτο αὕτη ἡ ἀξίωσις καὶ τῶν πολιτικῶν ἡγετῶν τῶν ἐθνοτήτων αὐτῶν διὰ τὴν σύνδεσιν τῆς κρατικῆς ἀνεξαρτησίας μὲ τὴν αὐθαίρετον καὶ ἀντικανονικὴν αὐτονόμησιν τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἐπαρχιῶν ἐκάστου ἔθνους ἀπὸ τὴν κανονικὴν δικαιοδοσίαν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, διὸ καὶ προεβλήθη σκοπίμως ἢ ἐχρησιμοποιήθη ἀκρίτως καὶ ἡ διχασμένη πνευματικὴ ἐπιρροὴ τοῦ Ἁγίου Ὁρους εἰς τὰς ἀθεμίτους ἀξιώσεις τῶν ἐθνοτήτων αὐτῶν.

Ἡ ἄκριτος λοιπὸν ὁμαδικὴ συρροὴ Ρώσων ἢ Οὐκρανῶν μοναχῶν καὶ προσκυνητῶν εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος ὑπεστηρίζετο ὑπὸ τῆς ρωσικῆς Πρεσβείας τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ ὑπὸ τῶν ἐν Τουρκίᾳ ρωσικῶν Προξενείων, εἰς τὸ πλαίσιον μάλιστα τῆς γνωστῆς πλέον καὶ προκλητικῶς ἐκφραζομένης πολιτικῆς τῆς ρωσικῆς Κυβερνήσεως διὰ τοῦ σχετικοῦ ἄρθρου τῆς *Συνθήκης τοῦ Ἁγίου Στεφάνου* (1878).

Βεβαίως, ἡ συρροὴ αὐτὴ συνεδυσάσθη, ὡς εἶδομεν, μετὰ τῆς ἀνεγέρσεως ὀγκωδῶν κτηρίων καὶ ναῶν εἰς τὴν Ἱ. Μονὴν Ἁγίου Παντελεήμονος, ὡς ἐπίσης εἰς τὰς σκήτας, τὰ κελλία καὶ τὰς καλύβας αὐτῆς, τόσον διὰ τὴν ἐγκαταβίωσιν τῶν Ρώσων ἢ Οὐκρανῶν μοναχῶν, ὅσον καὶ διὰ τὴν φιλοξενίαν τῶν εὐλαβῶν προσκυνητῶν.

Προφανῶς, ἡ κατὰ τὸν ΙΘ' αἰῶνα ἐντυπωσιακὴ αὔξησις τοῦ ἀριθμοῦ τῶν Ρώσων ἢ Οὐκρανῶν μοναχῶν ἐντάσσεται εἰς τὴν σκόπιμον καὶ προκλητικὴν πολιτικὴν τῆς ρωσικῆς Κυβερνήσεως διὰ τὴν σύνδεσιν τῆς πνευματικῆς ἀκτινοβολίας τῆς Μοναστικῆς Πολιτείας τοῦ Ἁγίου Ὁρους πρὸς τὸν προτεινόμενον ὑπὸ τῶν σλαβοφίλων φιλοσόφων διανοητῶν καὶ θεολόγων νέον ρόλον τῆς Ὀρθοδοξίας εἰς τὴν εὐρωπαϊκὴν πολιτικὴν τῆς Ρωσίας. Ἄλλωστε, μετὰ ἀπὸ τὴν ταπεινωτικὴν ἤτταν τῆς Ρωσίας εἰς τὸν Κριμαϊκὸν πόλεμον (1853-56), κατέστη πλέον ἐπιτακτικωτέρα ἡ ἀνάγκη ἀμέσου ἐνισχύσεως τῆς ἐπιρροῆς αὐτῆς ὄχι μόνον ἐπὶ τῶν σλαβικῶν, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ ὅλων τῶν ἄλλων ὀρθοδόξων λαῶν τῆς Ἀνατολικῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Μέσης Ἀνατολῆς.

Οὕτως, ἡ ὑπὸ τῶν μοναχῶν ἐγκατάλειψις, ὡς εἶδομεν, τῶν παλαιῶν κτηρίων τῆς Μονῆς Θεσσαλονικέως ἐγένετο διὰ τὴν ἵδρυσιν εἰς τὴν παραλιακὴν περιοχὴν τῆς σημερινῆς Ἱ. Μονῆς Παντελεήμονος (1765), ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν μάλιστα «Ρούσικον», καίτοι δὲν ὑπῆρχον εἰς αὐτὴν Ρῶσοι ἢ Οὐκρανοὶ μοναχοί. Ἄλλωστε, ἀκόμη καὶ οἱ ἐλάχιστοι, ὡς εἶδομεν, ἐγκαταβιούντες Ρῶσοι ἢ Οὐκρανοὶ μοναχοὶ εἶχον ὑποχρεωθῆναι ἐγκαταλείψουσαν τὴν Τουρκίαν, μετὰ ἀπὸ τὴν ἀπρόβλεπτον ἤτταν τῆς Ρωσίας ἀπὸ τὴν συμμαχίαν Αὐστρίας καὶ Τουρκίας (1736-39), διὸ καὶ τελικῶς παρέμειναν εἰς αὐτὴν μόνον οἱ Ἕλληνες μοναχοί.

Ἡ εἰσαγωγὴ λοιπὸν εἰς τὴν Ἱ. Μονὴν Ἁγίου Παντελεήμονος τοῦ κοινοβιακοῦ συστήματος, ὑπὸ τὸν πρῶτον μεγάλοπνοον ἡγούμενον αὐτῆς Σάββαν (1803), ὡς ἐπίσης καὶ ἡ μεγάλη οἰκονομικὴ συνδρομὴ τῶν Σκαρλάτου καὶ Ἰωάννου Καλλιμάχηδων ἐγένοντο τόσον διὰ τὴν ἀνέγερσιν ὅλων σχεδὸν τῶν νέων οἰκοδομικῶν συγκροτημάτων, ὅσον καὶ διὰ τὴν περάτωσιν τοῦ ἐγκαινιασθέντος ἐλληνικοῦ Καθολικοῦ τῆς Μονῆς, τῇ προτροπῇ μάλιστα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Γρηγορίου Ε'. Οὕτως, ὡς εἶδομεν, ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης, δι' ἐπισήμου Πατριαρχικοῦ Σιγιλλίου ὠνόμασε τὴν Ἱερὰν Μονὴν Ἁγίου Παντελεήμονος «αὐθεντικὸν Κοινόβιον τῶν Καλλιμάχηδων» (1806), ἐνῶ ἡγνοήθη πλέον ἐφ' ἐξῆς καὶ ἡ τυπικὴ προσωνομία «Ρωσικόν».

Ἐν τούτοις, ἡ προσωνομία αὕτη διατηρήθη εἰς τὰ ἐπίσημα ἔγγραφα τῆς Ἱ. Μονῆς, ὅχι μόνον διότι ἦτο πλέον ἐθιμικῶς καθιερωμένη, ἀλλὰ καὶ διότι ἠνόνει δωρεὰς καὶ εὐεργεσίας πλουσίων Ρώσων εὐεργετῶν. Οὕτως, ὁ ἐκλεγείς τὸ 1932 τελευταῖος Ἑλληὴν ἡγούμενος τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Γεράσιμος ἤλπιζε δι' αὐτῶν τῶν μεγάλων ρωσικῶν εὐεργεσιῶν νὰ ἀποπληρώσῃ τὰ ἤδη ἐπαχθῶς διογκωμένα χρέη αὐτῆς. Συνεπῶς, ἤδη κατὰ τὴν περίοδον τῆς ἡγουμενίας τοῦ Γερασίμου ἐνεθαρρύνθη ἡ πρώτη ἐγκαταβίωσις εἰς τὴν Ἱ. Μονὴν Ρώσων καὶ Οὐκρανῶν μοναχῶν ἢ καὶ προσκυνητῶν, διὸ καὶ ἤρξατο ἡ συνεχὴς συρροὴ νέων Ρώσων καὶ Οὐκρανῶν μοναχῶν.

Πράγματι, τὸ 1840 ἐνετάχθησαν εἰς τὴν Ἱερὰν Μονὴν τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος ὁ γενόμενος μεγαλόσχημος καὶ ἱερομόναχος μοναχὸς Ἰωαννίκιος, ὁ μετέπειτα καλούμενος «πνευματικὸς Ἱερώνυμος», μετὰ τῆς ὀλιγομελοῦς συνοδείας Ρώσων ἢ Οὐκρανῶν μοναχῶν αὐτοῦ, ὅπως ἐπίσης καὶ ὁ μετέπειτα ἡγούμενος τῆς Ἱ. Μονῆς Ἁγίου Παντελεήμονος Μακάριος. Συνεπῶς, ὁ ἀριθμὸς τῶν Ρώσων ἢ Οὐκρανῶν μοναχῶν τῆς Ἱερᾶς Μονῆς ἀνήρχετο τὸ 1850 εἰς τοὺς 80 περίπου, ἀλλ' ὅμως μέχρι τῷ 1856 οὐδεμία ἀνετίθετο εἰς αὐτοὺς μοναστικὴ διακονία. Ἐν τούτοις, ὅτε ὑπερέβησαν τὸν ἀριθμὸν τῶν 100 (1856), ἤξίωσαν νὰ ἀναγινώσκονται τοῦλάχιστον τὰ ἀναγνώσματα τῆς Τραπεζῆς καὶ εἰς τὴν ρωσικὴν γλῶσσαν.

Οὕτως, αἱ ἐντεινόμεναι ἀντιπαραθέσεις μεταξὺ τῶν ἐλληνοφόνων καὶ τῶν ρωσοφόνων ἢ σλαβοφόνων μοναχῶν τῆς Ἱ. Μονῆς Ἁγίου Παντελεήμονος ὠξύνοντο διὰ τῆς συνεχοῦς προβολῆς νέων ἐπιμόνων ἀξιώσεων, αἱ ὁποῖαι καθίσταντο πλέον πιεστικώτερα ἢ καὶ ἐπικίνδυναι διὰ τῆς συνεχοῦς ἀξίσεως καὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν Ρώσων ἢ Οὐκρανῶν μοναχῶν τῆς Ἱ. Μονῆς. Πράγματι, τὸ 1869 οἱ Ρῶσοι ἢ Οὐκρανοὶ μοναχοὶ τῆς Ἱ. Μονῆς ἀνήρχοντο ἤδη εἰς 300 περίπου, ἐνῶ οἱ συνεχῶς καταπιεζόμενοι πλέον Ἑλληγες μοναχοὶ δὲν ὑπερέβαιναν τοὺς 200 περίπου, ἀφοῦ πολλοὶ κατέφυγον εἰς ἄλλας ἀγιορειτικὰς Μονὰς διὰ νὰ ἀποφύγουν τὴν προκλητικὴν ἀλαζονείαν τῶν Ρώσων μοναχῶν.

Συνεπῶς, ἡ Ἱερὰ Κοινότης ἀνησύχησε, συνεχρότησε δὲ καὶ ἀπέστειλε μία ἐννεαμελὴ ἀγιορειτικὴν Ἐπιτροπὴν ὅχι μόνον διὰ τὴν ἐκτόνωσιν τῶν ἐπικινδύνων πλέον ἀντιθέσεων (1874), ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ μέλλον εἰσέτι τῆς Ἱ. Μονῆς. Οὕτω, συνέταξε σχετικὸν Κανονισμὸν διὰ τὸν καθορισμὸν τῶν παραδοσιακῶν ἀγιορειτικῶν ἀρχῶν τῆς διοικήσεως, τῆς συνθέσεως

καὶ τῆς λειτουργίας τῶν μοναχῶν τῆς Ἱ. Μονῆς. Ὁ Κανονισμός, ὁ ὁποῖος ἐπεκυρώθη ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος, ὠρίζεν ὅτι: α) πάντοτε ὁ ἡγούμενος θὰ ᾔτο Ἑλλην, β) ὅτι ὁ ἀριθμὸς τῶν Ρώσων ἢ Οὐκρανῶν μοναχῶν θὰ ᾔτο πάντοτε κατὰ τὸ 1/3 μικρότερος τοῦ ἀριθμοῦ τῶν Ἑλλήνων μοναχῶν, γ) ὅτι θὰ ὑπῆρχον πάντοτε δύο γραμματεῖς ἐκ τῶν ὁποίων ὁ εἷς θὰ ᾔτο Ρώσος, δ) ὅτι θὰ συνίστατο μία Μεικτὴ Ἐπιτροπὴ διὰ τὴν διαχείρισιν τῶν ἐσόδων καὶ τῶν ἐξόδων τῆς Ἱ. Μονῆς εἰς τὴν ὁποίαν οἱ Ρῶσοι ἢ Οὐκρανοὶ μοναχοὶ δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ ὑπερβαίνουν τὸ 1/3 τῶν μελῶν αὐτῆς κ.ἄ.

Βεβαίως, οἱ Ρῶσοι ἢ Οὐκρανοὶ μοναχοί, καθοδηγούμενοι ὑπὸ τοῦ Ρώσου πρεσβευτοῦ Νικ. Ἰγνάτιεφ (1864-76), ὑπέβαλον ἔγγραφον Ὑπόμνημα διαμαρτυρίας διὰ τοὺς ἐπαχθεῖς ὄρους τοῦ Κανονισμοῦ πρὸς τὸν Οἰκουμενικὸν πατριάρχην Ἰωακείμ Β' (1860-63, 1873-78), τὸ ὁποῖον ὑπέγραφον 400 περίπου Ρῶσοι ἢ καὶ Οὐκρανοὶ μοναχοί. Προφανῶς, ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης, πιεζόμενος ἀφορήτως ὑπὸ τοῦ Νικ. Ἰγνάτιεφ, διὰ Πατριαρχικοῦ Σιγίλλιου ἐχαρακτήρισεν ἀθαιρέτως καὶ ἀκρίτως τὴν Ἱ. Μονὴν Ἀγίου Παντελεήμονος διὰ τῆς προσωνυμίας «Ρωσικόν», ὥρισε δὲ ἡγούμενον τὸν Μακάριον καὶ ἐτόνισεν ἀφελῶς ὅτι τόσον οἱ Ἑλληνας, ὅσον καὶ οἱ Ρῶσοι ἢ Οὐκρανοὶ πρέπει νὰ ἔχουν τὰ αὐτὰ δικαιώματα εἰς τὴν Ἱ. Μονήν, διότι ἡ Ἱ. Μονὴ δὲν εἶναι οὔτε ἑλληνική, οὔτε ρωσική, ἀφοῦ ἀνήκει «μόνω τῷ Θεῷ».

Ἐν τούτοις, οἱ συστηματικῶς καταπιεζόμενοι Ἑλληνας μοναχοὶ τῆς Ἱ. Μονῆς Ἀγίου Παντελεήμονος ὑπέβαλον εὐλόγως τὸ 1913 Ἀναφορὰν διαμαρτυρίας πρὸς τὴν Ἱερὰν Κοινότητα διὰ τὴν ἀθαιρέτον, ἀλαζονικὴν καὶ προκλητικὴν παραβίασιν ὑπὸ τῶν Ρώσων μοναχῶν τῆς Ἱερᾶς Μονῆς τῆς ἀρχῆς τῆς ἰσότητος τῶν δικαιωμάτων καὶ ἐζήτουν τὴν ἄμεσον παρέμβασιν αὐτῆς διὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς κανονικῆς τάξεως. Ἡ ἀπρόβλεπτος λοιπὸν ἔκρηξις τῆς ἐπικινδύνου θεολογικῆς ἔριδος, ἡ ὁποία προέκυψεν ἐκ τῆς κακοδοξίας τῶν λεγομένων «Ὀνοματολατρῶν» ἀγιορειτῶν Ρώσων ἢ Οὐκρανῶν μοναχῶν, κατεδικάσθη εὐλόγως τόσον ὑπὸ τῆς Ἀγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ὅσον καὶ ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρωσίας.

Βεβαίως, διὰ τῶν συνοδικῶν αὐτῶν καταδικαστικῶν ἀποφάσεων, ἀφ' ἑνὸς μὲν ἀπηξιώθη ἡ ρωσικὴ παρουσία εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἀπεδυναμώθη πλήρως εἰς αὐτὸ ἡ ρωσικὴ ἐπιρροή, διότι οἱ

όπαδοὶ τῆς κακοδοξίας ἦσαν πολλοὶ μοναχοὶ καὶ δὲν ἠδύναντο πλέον νὰ παραμείνουν εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος. Ἄλλωστε, ἡ ἤττα τῆς Τουρκίας εἰς τὸν Α΄ Βαλκανικὸν πόλεμον (1912) ὑπὸ τῆς συμμαχίας τῶν ὀρθοδόξων λαῶν τῶν Βαλκανίων (Ἑλλάδος, Βουλγαρίας, Σερβίας, Μαυροβουνίου) ἔθεσεν πλέον ἐπὶ νέας βάσεως τὸ σοβαρὸν ζήτημα τοῦ νομιμοῦ καθεστῶτος τόσο τῆς ἐδαφικῆς περιοχῆς τῆς χερσονήσου τοῦ Ἄθω, ὅσον καὶ τῆς εἰς αὐτὴν ἀγιορειτικῆς Μοναστικῆς πολιτείας, διότι τὸ ὅλον ζήτημα θὰ ἔπρεπε πλέον νὰ ρυθμισθῇ ὑπὸ τῶν λεγομένων Μεγάλων Δυνάμεων διὰ Διεθνoῦς Συνθήκης.

Ὑπὸ τὴν ἔννοιαν λοιπὸν αὐτὴν, εἰς τὸ *Συνέδριον τοῦ Λονδίνου* (Μάρ. 1913) συνήφθη ἡ *Συνθήκη εἰρήνης*, εἰς τὸ ἄρθρον 5 τῆς ὁποίας ὠρίζετο, ὅτι οἱ βαλκανικοὶ σύμμαχοι καὶ ἡ Τουρκία ἐνεπιστεύοντο εἰς τὰς Μεγάλαις Δυνάμεις «τὴν φροντίδα νὰ ἀποφασίσωσιν περὶ πασῶν τῶν ὀθωμανικῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου, ἐκτὸς τῆς Κρήτης, καὶ περὶ τῆς χερσονήσου τοῦ Ἄθω». Συνεπῶς, αἱ Μεγάλαι Δυνάμεις εἶχον πλέον τὸ ἀπόλυτον καὶ ἀποκλειστικὸν δικαίωμα νὰ ἀποφασίσουν καὶ διὰ τὴν κυριαρχίαν εἰσέτι ἐπὶ τῆς χερσονήσου τοῦ Ἄθω, διὸ καὶ ἡ ἀπόφασις αὐτὴ ἠμφεσβήτει ἐμέσως ὄχι μόνον τὰ κυριαρχικὰ δικαιώματα τῆς Ἑλλάδος ἐπὶ τῆς χερσονήσου τοῦ Ἄθω, ἀλλὰ καὶ τὸ καθιερωμένον παραδοσιακὸν καθεστῶς τῆς ἀγιορειτικῆς Μοναστικῆς Πολιτείας.

Βεβαίως, ἡ *Συνθήκη* αὐτὴ δὲν ἐκυρώθη ἀμέσως, διὸ καὶ δὲν ἐφηρμόσθη, λόγῳ κυρίως τῆς ἀμέσου κηρύξεως τοῦ Β΄ Βαλκανικοῦ πολέμου (1913). Οὕτως, ἡ *Συνθήκη* αὐτὴ ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐχαρακτηρίσθη ὡς «προκαταρκτικὴ», ἀφ' ἑτέρου δὲ τὸ πολύπλοκο αὐτὸ θέμα παρεπέμφθη τελικῶς εἰς τὴν *Πρεσβευτικὴν Συνδιάσκεψιν τοῦ Λονδίνου* (Νοέμ. 1913). Ἄλλ' ὅμως, ἐν τῷ μεταξὺ χρόνῳ, ἡ χερσόνησος τοῦ Ἄθω ἀπηλευθερώθη ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ καὶ περιήλθεν *de facto* ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῆς Ἑλλάδος διὰ τῶν ραγδαίων στρατιωτικῶν ἐπιχειρήσεων τοῦ Β΄ Βαλκανικοῦ πολέμου, ὁ ὁποῖος ἐπερατώθη τελικῶς διὰ τῆς σημαντικῆς *Συνθήκης τοῦ Βουκουρεστίου* (Αὔγ. 1913).

Συνεπῶς, ἡ *Συνθήκη τοῦ Βουκουρεστίου*, ἡ ὁποία συνήφθη μεταξὺ τῶν νικητῶν συμμάχων (Ἑλλάδος, Ρουμανίας, Σερβίας, Μαυροβουνίου) καὶ τῆς ἡττημένης Βουλγαρίας, καθώρισε τὰ ὅρια τῆς ἡττημένης Βουλγαρίας. Οὕτω, διὰ τοῦ ἄρθρου 5, ἀνεγνώρισε τὴν ἑλληνικὴν κυριαρχίαν εἰς ὁλόκληρον τὴν Μακεδονίαν, διὸ καὶ ἡ χερσόνησος τοῦ Ἄθω περιήλθεν

de jure ὑπὸ τὴν ἄμεσον ἑλληνικὴν κυριαρχίαν, μετὰ τῶν ἐπ’ αὐτῆς εἴκοσι (20) ἁγιορειτικῶν Πατριαρχικῶν καὶ Σταυροπηγιακῶν Ἱερῶν Μονῶν. Τὸ νέον αὐτὸ νομικὸν πλαίσιον συνεπληρώθη διὰ τῆς *Συνθήκης εἰρήνης τῶν Ἀθηνῶν* (Νοέμ. 1913), ἡ ὁποία συνήφθη μεταξὺ τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Τουρκίας, διὰ τὸν καθορισμὸν τῶν ἐδαφικῶν ὁρίων τῶν δύο χωρῶν. Πράγματι, εἰς τὸ ἄρθρον 4, παρ. 1 τῆς *Συνθήκης*, ὠρίζετο ἐπίσης σαφῶς ὅτι: *«οἱ κατοικοῦντες ἐν ταῖς ὀθωμανικαῖς χώραις, ταῖς περιερχομέναις εἰς τὴν κυριαρχίαν τῆς Ἑλλάδος, καθίστανται ὑπήκοοι Ἑλληνας»*.

Βεβαίως, διὰ τῆς διατάξεως αὐτῆς, ἅφ’ ἑνὸς μὲν ἐπεβεβαιώθη ρητῶς ἡ κυριαρχία τῆς Ἑλλάδος εἰς τὴν χερσόνησον τοῦ Ἄθω, ἅφ’ ἑτέρου δὲ ἀπεδόθη σαφῶς ἡ ἑλληνικὴ ὑπηκοότητα εἰς πάντας τοὺς ἁγιορείτας ὀρθοδόξους μοναχοὺς, ἧτοι ἀνεξαρτήτως τῆς ἐθνικῆς καταγωγῆς ἢ προελεύσεως αὐτῶν. Προφανῶς, ἡ *Συνθήκη τῶν Ἀθηνῶν* δὲν ἐφηρμόσθη ἀμέσως ὄχι μόνον λόγῳ τῆς κηρύξεως τοῦ Α΄ Παγκοσμίου πολέμου (1914-18) ἢ καὶ τῆς αἰφνιδιαστικῆς καταργήσεως τῶν *Διομολογήσεων* (1914), ἀλλὰ καὶ λόγῳ τῆς βιαίας ἀρνητικῆς ἢ καὶ σκοπίμως προκλητικῆς παρεμβάσεως τῆς Ρωσίας εἰς τὴν *Πρεσβευτικὴν Συνδιάσκεψιν τοῦ Λονδίνου* (Νοέμ. 1913), ἡ ὁποία ἔθετε πλέον ἐπὶ νέας βάσεως τὸ ζήτημα τοῦ καθεστώτος τόσο τῆς χερσονήσου τοῦ Ἄθω, ὅσον καὶ τῶν Ἱερῶν Μονῶν τῆς ἁγιωνύμου Μοναστικῆς Πολιτείας.

Πράγματι, ἡ *Πρεσβευτικὴ Συνδιάσκεψις τοῦ Λονδίνου* (Νοέμ. 1913), εἰς τὴν ὁποίαν ἐξεπροσωπήθησαν ὅλαι σχεδὸν αἱ Μεγάλαι Δυνάμεις (Αγγλία, Γαλλία, Γερμανία, Ρωσία, Αὐστροουγγαρία καὶ Ἰταλία), ὑπέκυψεν εἰς τὴν ἀφόρητον πίεσιν καὶ τὴν ἐπίμονον καὶ ἀδιάλλακτον ἀξίωσιν τῆς Ρωσίας διὰ τὴν ἀποφασίση *«περὶ τῆς τύχης ... τῆς χερσονήσου τοῦ Ἄθω»*. Οὕτως, ἡ *Συνδιάσκεψις* ἀπεδέχθη τελικῶς τὴν ρωσικὴν πρότασιν διὰ τὴν ἐπιβολὴν εἰς τὴν χερσόνησον τοῦ Ἄθω ἑνὸς καθεστώτος πλήρους, ἀνεξαρτήτου καὶ οὐδετέρου αὐτονομίας ἔναντι πάντων τῶν κρατῶν, ἧτοι καὶ ἔναντι τῆς ἤδη ἐπισήμως ἀνεγνωρισμένης κυριαρχίας τῆς Ἑλλάδος.

Ἄλλωστε, κατὰ τὸν Ρῶσον πολυμήχανον ἐκπρόσωπον Δ. Σαζόνωφ (Sazonov), ἡ Ἑλλὰς ἤσκει τὴν ἐπὶ τῆς χερσονήσου τοῦ Ἄθω εἰδικὴν κυριαρχίαν, ἧτοι ὄχι λόγῳ κυριαρχικοῦ δικαιώματος, ἀλλὰ σαφῶς λόγῳ πολεμικῆς κατοχῆς (*occupatio bellica*). Τὸ αὐθαίρετον ὅμως καὶ ὀπωσδήποτε πλασματικὸν αὐτὸ πρόσχημα ἐπέλεξε σκοπίμως ἢ ἀφελῶς

ὁ Ρῶσος ἐκπρόσωπος, τόσοι διὰ τὴν διπλωματικὴν ἀμφισβήτησιν τοῦ κυριαρχικοῦ δικαιώματος τῆς Ἑλλάδος, ὅσον καὶ διὰ τὴν προτεινομένην ἄκριτον διεθνοποίησιν τοῦ ἀγιορειτικοῦ καθεστῶτος, διὸ καὶ προέβαλε ἰδιαζόντως τὸν διορθόδοξον προσκυνηματικὸν χαρακτήρα τοῦ Ἁγίου Ὅρους¹².

Τὸ αὐτὸ λοιπὸν πλασματικὸν πρόσχημα προῦβαλεν εἰς τὸν ἐν Ρωσίᾳ Ἑλληνα Πρεσβευτὴν Ἰ. Δραγούμην ὁ Διευθυντὴς τῶν πολιτικῶν ὑποθέσεων τῆς Ρωσίας, ἰσχυρισθεὶς, κατὰ προκλητικὸν μάλιστα καὶ ἀπαράδεκτον τρόπον, ὅτι: «ἡ Ἑλλάς δὲν ἔπρεπε νὰ διατηρήσῃ τὴν ἐπὶ τοῦ Ἄθω κυριαρχίαν, διότι, ἐνῶ ἡ Τουρκία ἦτο ἀνεκτὴ ὡς ἀλλόθρησκος, ἡ Ἑλλάς δὲν θὰ ἦτο ἀνεκτὴ, καθὸ δύναμις ὀρθόδοξος, ἐνῶ τὸ Ἅγιον Ὅρος εἶναι προσκύνημα τῆς ὅλης Ὀρθοδοξίας» [sic].

Τὸ ἀπαράδεκτον ὅμως τοῦτο αὐθαίρετον καὶ πλασματικὸν πρόσχημα ἐπανέλαβε καὶ ὁ ἀπεσταλμένος τῆς ρωσικῆς Κυβερνήσεως Παῦλος Μανσουρόφ (Φεβρ. 1918), πρῶην Γραμματεὺς τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει ρωσικῆς Πρεσβείας, διὰ νὰ συζητήσῃ τὴν προκλητικὴν ρωσικὴν πρότασιν διὰ μίαν ἄμεσον συμβιβαστικὴν ρύθμισιν τοῦ δῆθεν ἐκκρεμοῦς θέματος, ἦτοι μετὰ τοῦ Οἰκουμενικοῦ πατριάρχου Γερμανοῦ Ε' (1913-18), μετὰ τῆς ἐν Ἀθήναις τριμελοῦς Ἀγιορειτικῆς Ἐπιτροπῆς (Ἰωακείμ Ἰβηρίτου, Χαρίτωνος Κουτλουμουσιανοῦ, Βαρλαάμ Γρηγοριάτου) καὶ μετὰ τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος τοῦ Ἁγίου Ὅρους.

Οὕτω, κατὰ τὴν συζήτησιν μετὰ τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀγιορειτικῆς Ἐπιτροπῆς ἐχαρακτήρισε σκοπίμως, αὐθαιρέτως, ἀλαζονικῶς καὶ προκλητικῶς «ὡς ὅλως ἀσύμφορον καὶ ὑπὸ πάσας τὰς ἐπόψεις βλαβερὰν τὴν προσάρτησιν τοῦ Ἄθωνος εἰς τὴν Ἑλλάδα ὅχι μόνον διὰ τὰ συμφέροντα τῆς Ὀρθοδοξίας [=τῆς Ρωσίας], ἀλλὰ καὶ δι' αὐτὰ τὰ συμφέροντα τῶν μοναχῶν καὶ ὡς ἐκ τούτου [προσέθηκε], ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ ἐπαναφορὰ τοῦ Ἄθωνος ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῆς Τουρκίας θὰ ἦτο προτιμότερα» [sic].

Ἐν τούτοις, ἡ Ἀγιορειτικὴ Ἐπιτροπὴ ἀπέριψεν εὐλόγως, ἀπεριφράστως καὶ κατηγορηματικῶς ὅχι μόνον ταύτας, ἀλλὰ καὶ αὐτὰς εἰσέτι τὰς ρωσικὰς προτάσεις εἰς τὴν Πρεσβευτικὴν Συνδιάσκεψιν τοῦ Λονδίνου (Νοέμβ. 1913), ἦτοι τῶν προτάσεων τόσοι περὶ τῆς αὐτονομίας τῆς χερσονήσου τοῦ Ἄθω, ὅσον καὶ περὶ τῆς διεθνοποιήσεως τοῦ καθεστῶτος

12. Μ. Μεταξάκης, *Τὸ Ἅγιον Ὅρος καὶ ἡ ρωσικὴ πολιτικὴ*, Ἀθῆναι 1913, σ. 35 κ.έ.

του Ἁγίου Ὁρους. Συνεπῶς, αἱ σχετικαὶ συζητήσεις τοῦ Π. Μανσούρωφ μετὰ τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος τῆς Μοναστικῆς Πολιτείας τοῦ Ἁγίου Ὁρους προσέλαβον εὐλόγως ὀξύτερον χαρακτήρα ἀντιθέσεως, ἰδίᾳ ὅταν ἐτέθη τὸ προκλητικὸν ἐρώτημα ὡς πρὸς τὸν τρόπον διοικήσεως τοῦ Ἁγίου Ὁρους, ἦτοι μετὰ τὴν κατάληψιν αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ.

Οἱ ἀντιπρόσωποι λοιπὸν τῶν εἴκοσι ἀγιορειτικῶν Πατριαρχικῶν καὶ Σταυροπηγιακῶν Ἱερῶν Μονῶν διετύπωσαν τὰς γνώμας αὐτῶν ἐπὶ τοῦ θέματος κατὰ τὴν τάξιν αὐτῶν καὶ διεκήρυξαν ὁμοφώνως καὶ ἀπεριφράστως τὴν ἀπόρριψιν τῶν ρωσικῶν προτάσεων, παρὰ τὴν «σιγὴν ἰχθύος» τῶν τριῶν σλαβοφώνων Ἱ. Μονῶν (Παντελεήμονος, Χιλανδαρίου, Ζωγράφου). Οὕτως, ἐτόνιζον ρητῶς καὶ ἀδιαλλάκτως ἀφ' ἑνὸς μὲν ὅτι: «οὐδεμίαν ἐτέραν ἀρχὴν θὰ ἀναγνωρίσουν, συνωδᾶ τοῖς διεθνεσι νόμοις, πλὴν τῆς τῶν Ἑλλήνων», ἀφ' ἑτέρου δὲ ὅτι: «εἰς περίπτωσιν τυχὸν ἐπιβολῆς ἄλλης ξένης ἀρχῆς, θὰ κλείσουν τὰς πύλας τῶν Μονῶν καὶ δὲν θὰ δεχθοῦν ἐν αὐταῖς οὐδὲ τοὺς πρὸς μελέτην ἐν ταῖς ἱεραῖς βιβλιοθήκαις εὐρωπαϊοὺς».

Βεβαίως, τὴν ἀπειλὴν αὐτὴν ἐβεβαίωσαν ὁμοφώνως οἱ ἀντιπρόσωποι καὶ τῶν 20 ἀγιορειτικῶν Ἱ. Μονῶν, ἦτοι καὶ τῶν τριῶν σλαβοφώνων Ἱ. Μονῶν (Ἁγίου Παντελεήμονος, Χιλανδαρίου καὶ Ζωγράφου). Συνεπῶς, ὁ Ρῶσος ἀπεσταλμένος Π. Μανσοῦρωφ ἤκουσε μετὰ τῆς ὀφειλομένης προσοχῆς τὰς σαφῶς ἀρνητικὰς θέσεις τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος καὶ διὰ τῶν συζητήσεων λοιπὸν αὐτῶν κατέληξεν ὀρθῶς εἰς τὸ εὐλογον συμπέρασμα ὅτι ἡ Κυβέρνησις τῆς Ρωσίας θὰ ἔδει νὰ παραιτηθῆ τῆς ἀπαραδέκτου προτάσεως αὐτῆς διὰ τὴν διεθνοποίησιν τοῦ καθεστῶτος τοῦ Ἁγ. Ὁρους, ἀλλ' ὅμως ἐφοβεῖτο ὅτι δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ πείσῃ τὸν Ρῶσον ἐκπρόσωπον εἰς τὴν Πρεσβευτικὴν Συνδιάσκεψιν τοῦ Λονδίνου Δ. Σαζόνωφ¹³.

Ἡ ἀποδοχὴ λοιπὸν τῆς ρωσικῆς προτάσεως διὰ τὴν διεθνοποίησιν τοῦ καθεστῶτος τῆς δῆθεν αὐτονόμου, ἀνεξαρτήτου καὶ οὐδετέρας περιοχῆς τῆς χερσονήσου τοῦ Ἄθω, ἢ ὅποια κατεγράφη εἰς σχετικὸν Πρωτόκολλον τῆς Πρεσβευτικῆς Συνδιασκέψεως τοῦ Λονδίνου, δὲν ἐκάλυπτε πλέον τὰς συγκεκαλυμμένας δολίας ἀνθελληνικὰς ἐπιδιώξεις τῆς Ρωσίας, ἦτοι νὰ ἐπιβάλῃ, ἀμέσως ἢ ἐμμέσως, τὸν πλήρη ἔλεγχον τῆς ρωσικῆς Κυβερνήσεως τόσον εἰς τὴν χερσόνησον τοῦ Ἄθω, ὅσον καὶ εἰς

13. Μ. Μεταξάκης, *Τὸ Ἅγιον Ὅρος...*, ὅ.π., σσ. 37, 41.

τὴν ἀγιορειτικὴν Μοναστικὴν Πολιτείαν. Ὑπὸ τὴν ἔννοιαν λοιπὸν αὐτὴν, ὑπέδειξεν εἰς τὸν ἐκπρόσωπον αὐτῆς Δ. Σαζόνωφ νὰ ζητήσῃ ἀπὸ τὴν *Πρεσβευτικὴν Συνδιάσκεψιν* καὶ νὰ καθορίσῃ τόσον τὰς γενικὰς ἀρχὰς τοῦ πολιτεύματος τοῦ Ἁγίου Ὄρους, ὅσον καὶ τὰς σχέσεις αὐτοῦ πρὸς τὰς προστάτιδας Μεγάλας Δυνάμεις.

Οὕτως ἐπεδίωκε σαφῶς νὰ προωθήσῃ πλασματικῶς τὸ προφανῶς μυστικὸν σχέδιον περὶ μιᾶς δῆθεν συλλογικῆς προστασίας τοῦ διοικητικοῦ καθεστῶτος τοῦ Ἁγίου Ὄρους, ἥτοι ἐνὸς *συλλογικοῦ προτεκτοράτου* (*condominium*) ὄλων τῶν κυβερνήσεων τῶν ὀρθοδόξων λαῶν (Ρωσίας, Ρουμανίας, Βουλγαρίας, Σερβίας καὶ Ἑλλάδος). Ἐν τούτοις, διὰ τῆς τυχὸν ἐπιβολῆς τοῦ σχεδίου αὐτοῦ, ἀφ' ἐνὸς μὲν θὰ ἐξουδετεροῦτο ἡ δεσπόζουσα θέσις τόσον τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ὅσον καὶ τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὸ προφανῶς ἀνίσχυρον συλλογικὸν ὄργανον θὰ ἐτίθετο τελικῶς ὑπὸ τὸν πλήρη ἔλεγχον τῆς ρωσικῆς Κυβερνήσεως.

Ὑπὸ τὴν προοπτικὴν ὅμως αὐτὴν, τὸ σχέδιον τῆς ρωσικῆς Κυβερνήσεως ἠγνῶει πλήρως καὶ σκοπίμως τὰς ἄλλας Μεγάλας Δυνάμεις, διὸ καὶ ἡ *Πρεσβευτικὴ Συνδιάσκεψις* ἀπέρριψε τὸ νέον ρωσικὸν αἶτημα ὡς προφανῶς ἀπαράδεκτον. Συνεπῶς, ἡ ρωσικὴ Κυβέρνησις κατενόησε τελικῶς ὅτι ἄνευ τῆς συναινέσεως τῶν καθιερωμένων θεσμικῶν ὀργάνων τῶν εἴκοσιν Ἱ. Μονῶν τῆς ἀγιωνύμου Μοναστικῆς Πολιτείας τῆς χερσονήσου τοῦ Ἄθω θὰ ἦτο ἀδύνατος ἡ συμβατικὴ ἐπιβολή, διὰ τῶν ἰδιοτελῶν διπλωματικῶν πιέσεων πρὸς τὰς Μεγάλας Δυνάμεις, τῶν ἀπαραδέκτων ἀξιώσεων αὐτῆς, ἥτοι τόσον περὶ τῆς «*αὐτονομίας*» τῆς χερσονήσου τοῦ Ἄθω, ὅσον καὶ περὶ τῆς «*διεθνοποιήσεως*» τοῦ καθεστῶτος τῆς ἀγιορειτικῆς Μοναστικῆς Πολιτείας.

Οὕτως, ἀπεστάλη εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος ὁ ἐπὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν πολυπράγμων τμηματάρχης τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει ρωσικῆς Πρεσβείας Βόρις Σεραφίμωφ, μετὰ δύο λογίων ἀρχιμανδριτῶν, ὑπὸ τὸ πρόσχημα δῆθεν τῆς καταγραφῆς ὄλων τῶν ἀνηκόντων εἰς τὴν Ἱ. Μονὴν Παντελεήμονος καὶ εἰς πάντα τὰ ἐξαρτήματα αὐτῆς (σκήτας, κελλία, καλύβας κ.ἄ.) κτηριακὰ συγκροτήματα ἢ καὶ ἐδαφικὰς περιοχάς. Ἐν τούτοις, ἡ κυρία ἀποστολὴ αὐτοῦ ἦτο ἀφ' ἐνὸς μὲν ἡ ἄμεσος αὐξήσις τοῦ ἀριθμοῦ τῶν Ρώσων ἢ καὶ τῶν Οὐκρανῶν μοναχῶν, ἔστω καὶ διὰ τῆς ρασοφορίας εἰσέτι Ρώσων προσκυνητῶν, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὁ πιεστικὸς

συντονισμὸς τῆς κοινῆς δράσεως τῶν τριῶν σλαβοφώνων Ἰ. Μονῶν (Ἁγίου Παντελεήμονος, Χιλανδαρίου, Ζωγράφου) διὰ τὴν ὑποστήριξιν τῶν ἀξιώσεων τῆς ρωσικῆς Κυβερνήσεως, ἥτοι διὰ τὴν διεθνοποίησιν τοῦ καθεστῶτος τοῦ Ἁγίου Ὁρους.

Προφανῶς, ἐπανῆλθον εἰς τὸ προσκῆνιον αἱ σχετικαὶ ἀπαράδεκτοι προτάσεις τοῦ πανσλαβιστοῦ Ρώσου πρεσβευτοῦ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν Ν. Ἰγνάτιεφ (1864-76), αἱ ὁποῖαι εἰσηγοῦντο τὴν ἐκ τῶν ἔσω ἄλωσιν τοῦ Ἁγίου Ὁρους διὰ τῆς ταχείας εἰσβολῆς Ρώσων ἢ Οὐκρανῶν μοναχῶν, ἀλλ' ὅμως αἱ προτάσεις αὐταὶ εἶχον ἤδη δημοσιευθῆ εἰς σχετικὴν μελέτην τοῦ Γραμματέως τῆς ρωσικῆς «Παλαιστινείου Ἐταιρείας» Ἄ. Δημητριέβσκυ καὶ θαυμαστοῦ τοῦ σλαβοφίλου διπλωμάτη Νικ. Ἰγνάτιεφ (*Περὶ τοῦ Ἄθω καὶ τῆς διεθνοῦς θέσεως αὐτοῦ*). Οὕτως, αἱ προτάσεις αὐταὶ ἀντεκρούσθησαν πλήρως ὑπὸ τοῦ λογίου μοναχοῦ Ἰσιδώρου (Ἰωακεῖμ Ἰβηρίτου) εἰς μίαν σύντομον σχετικὴν μελέτην¹⁴.

Προφανῶς, αἱ κυριώτεραι ἀνθελληνικαὶ ρωσικαὶ ἀξιώσεις θὰ ἠδύναντο νὰ συνοψισθοῦν εἰς τὰς ἀκολούθους δολίας, προκλητικὰς καὶ ἀπαραδέκτους προτάσεις: α) νὰ ἀνακηρυχθῆ ὁ Ἄθως ἀνεξάρτητος περιοχὴ ὑπὸ τὴν προστασίαν εἴτε τῶν Κυβερνήσεων τῶν κρατῶν τῶν ὀρθοδόξων λαῶν (Ρωσίας, Ἑλλάδος, Βουλγαρίας, Σερβίας, Ρουμανίας καὶ Μαυροβουνίου), εἴτε τῶν κρατῶν Ἀγγλίας, Αὐστρουγγαρίας καὶ Αἰγύπτου, ἀλλ' ὅμως ὑπὸ τὴν ἐποπτεῖαν μάλιστα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, «ἵνα μὴ περιέλθῃ τοῦτο εἰς τὴν σχισματικὴν Βουλγαρίαν», καὶ β) νὰ προαχθοῦν αἱ «σλαβικαὶ Σκῆται» (Ἁγίου Ἀνδρέου καὶ Προφήτου Ἡλιοῦ) εἰς Μονὰς καὶ τὰ «σλαβικὰ κελλία» εἰς Σκήτας, ὥστε νὰ αὐξηθῆ ὁ ἀριθμὸς τῶν σλαβοφώνων Μονῶν καὶ Σκητῶν.

Βεβαίως, αἱ ρωσικαὶ ἀπαράδεκτοι αὐταὶ προτάσεις ἀπερρίφθησαν ἀμέσως ὑπὸ τῆς Αὐστριακῆς κυβερνήσεως, ἀφ' ἑνὸς μὲν διότι ἡ πρώτη πρότασις παρέδιδε ἐμμέσως τὸ Ἅγιον Ὁρος εἰς τὸν πλήρη ἔλεγχον τῆς Ρωσίας, διὰ τῆς ἀναβαθμίσεως τοῦ ρόλου τῶν σλαβοφώνων ἀγιορειτικῶν Μονῶν καὶ τῶν ἐξαρτημάτων αὐτῶν, ἀφ' ἑτέρου δὲ διότι αἱ ἄλλαι δὲν ἀπέκλειον τὴν τελικὴν ὑπαγωγὴν αὐτοῦ «ὑπὸ τὴν ἐξάρτησιν τῆς Ρωσίας», διὰ τῶν γνωστῶν μάλιστα πιέσεων πρὸς τὸ ὁμόδοξον Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον. Αἱ ρωσικαὶ λοιπὸν προτάσεις

14. Ἀπάντησις εἰς τὸν κ. Ἄ. Δημητριέβσκυ ἢ περὶ διεθνοποιήσεως τοῦ Ἁγίου Ὁρους, Ἐν Σμύρνῃ 1913.

ἀπερρίφθησαν ὡς σαφῶς ἀπαράδεκτοι καὶ ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος τῆς ἁθωνιτικῆς Μοναστικῆς Πολιτείας, διότι ἐπεδίωκον νὰ μεταβάλουν τὸν «οἶκον προσευχῆς καὶ πρὸς τὸν Θεὸν λατρείας εἰς παλαιστραν ἔθνικῶν ἀνταγωνισμῶν καὶ ἔθνοφυλετικῶν παθῶν, καὶ διηνεκῶν διαπληκτισμῶν καὶ διενέξεων»¹⁵.

Προφανῶς, τὸ Ὑπόμνημα τῶν ρώσων ἀγιορειτῶν κελλιωτῶν, τὸ ὁποῖον συνετάχθη προφανῶς καθ' ὑπόδειξιν τῆς ρωσικῆς Κυβερνήσεως, ὑπεβλήθη εἰς τὴν ἐν Λονδίῳ συνεδριάζουσαν Πρεσβευτικὴν Συνδιάσκεψιν (Νοέμ. 1913) διὰ τὴν ὑποστήριξιν τῆς ἐπιμόνου ρωσικῆς προτάσεως περὶ τῆς διεθνοποιήσεως τοῦ καθεστώτος τοῦ Ἁγίου Ὄρους, ὑπὸ τὴν προστασίαν μάλιστα τῶν κυβερνήσεων τῶν κρατῶν τῶν ὀρθοδόξων λαῶν. Τὸ Ὑπόμνημα ὅμως αὐτὸ προὐκάλεσεν τὴν ἄμεσον καὶ ὀξυτάτην ἀντίδρασιν τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος, ἀφ' ἑνὸς μὲν διὰ τῆς συντάξεως ὑπ' αὐτῆς ἑνὸς σπουδαίου ἀναιρετικοῦ Ὑπομνήματος ἐναντίον τῶν ρωσικῶν προτάσεων διὰ τὴν διεθνοποίησιν τοῦ καθεστώτος τῆς ἁθωνιτικῆς Μοναστικῆς Πολιτείας, ἀφ' ἑτέρου δὲ διὰ τῆς αὐστηρᾶς καταδίκης ὅχι μόνον τῶν προτάσεων τοῦ Ὑπομνήματος τῶν Ρώσων κελλιωτῶν ὡς προδῆλως ἀντικανονικῶν, ἀνατρεπτικῶν καὶ ξένων πρὸς «τὰ Πατριαρχικὰ Σιγίλλια καὶ τοὺς Γενικοὺς τοῦ Τόπου Κανονισμοὺς», ἀλλὰ καὶ τῆς ἡγεσίας τῶν ὑπογραψάντων αὐτὸ «ρώσων ἢ καὶ οὐκρανῶν κελλιωτῶν μοναχῶν»¹⁶.

Συνεπῶς, διηρῦνθη τὸ ἤδη ἐπικίνδυνον ἐσωτερικὸν χάσμα εἰς τὰς σχέσεις τῶν τριῶν σλαβοφώνων ἀγιορειτικῶν Μονῶν (Ἁγίου Παντελεήμονος, Χιλανδαρίου, Ζωγράφου) πρὸς τὰς δεκαεπτὰ ἑλληνοφώνους Πατριαρχικὰς καὶ Σταυροπηγιακὰς Ἱερὰς Μονὰς τῆς ἁθωνιτικῆς Μοναστικῆς Πολιτείας τόσον διὰ τῆς ἀλαζονικῆς συμπεριφορᾶς τῶν εἰς αὐτὴν, μαζικῶς ἢ καθ' ὀμάδας, συρρεόντων Ρώσων ἢ Οὐκρανῶν μοναχῶν πρὸς τοὺς ἑλληνοφώνους ἀγιορεῖτας μοναχοὺς, ὅσον καὶ διὰ τῆς προκλητικῆς περιφρονήσεως ἢ καὶ ἀθετήσεως τῶν καθιερωμένων παραδοσιακῶν ἀρχῶν λειτουργίας τῶν ἀγιορειτικῶν καθεστώτων, ἰδίᾳ διὰ τῆς προτεινομένης αὐθαιρέτου μετατροπῆς καλυβῶν εἰς κελλία, κελλίων εἰς Σκήτας καὶ Σκητῶν εἰς Μονὰς, ὡς ἐπίσης καὶ διὰ τῆς

15. Μ. Μεταξάκη, *Τὸ Ἅγιον Ὄρος...*, ὁ.π., σ. 120.

16. Α. Βαμβέτσος, *Τὸ Ἅγιον Ὄρος καὶ ἡ ἐλληνικὴ πολιτικὴ*, Ἀθήναι 1917, σσ. 23-31.

προκλητικής και άνεξελέγκτου άνεγέρσεως όγκωδών ι. Ναών και κτηριακών συγκροτημάτων.

4. Τò Οίκουμενικόν Πατριαρχεΐον καί ή άνθελληνική ρωσική πολιτική δια τò Άγιον Όρος

Αί αυθαΐρετοι όμως και προκλητικά αυτά τάσεις ύπεστηρίζοντο ύπό τής ρωσικής Κυβερνήσεως τόσο δια τής πιεστικής προβολής των επί τής χερσονήσου του Άθω και τής Μοναστικής Πολιτείας του Άγίου Όρους άπαραδέκτων προτάσεων ή δολίων άξιώσεων αυτής εις τας Διεθνείς Διασκέψεις των Μεγάλων Δυνάμεων, όσον και δια τής γενναίας οικονομικής ύποστηρίξεως κυρίως τής Ι. Μονής του Άγίου Παντελεήμονος και όλων των έξαρτημάτων αυτής. Άλλωστε, ή γενναία οικονομική ύποστήριξις προερχόταν ύπό των αυθαϊρέτως δημευθέντων ύπό τής ρωσικής Κυβερνήσεως μεγάλων έσόδων όλων των Πατριαρχικών, Άγιοταφικών, Σιναΐτικών και Άγιορειτικών Μονών ή Μετοχιών τόσο τής Βεσσαραβίας, όσον και του Καυκάσου.

Τά άθέμιτα λοιπόν άνθελληνικά αυτά σχέδια του Προέδρου τής «Πανσλαβιστικής Έταιρείας» Νικ. Ίγνάτιεφ δια τήν εκ των ένδον έπιβολήν των δολίων, προκλητικών και δυναστικών ρωσικών άξιώσεων δια τόν έλεγχον όχι μόνον τής χερσονήσου του Άθω, αλλά και τής άγιορειτικής Μοναστικής Πολιτείας, απέτυχον πλήρως. Πράγματι, ή πλήρης άποτυχία ήτο βεβαία και άναπόφευκτος, παρά τήν άκριτον διαλλακτικήν διάθεσιν των Οίκουμενικών πατριαρχών Ίωακείμ Β' (1860-63, 1873-78) και Ίωακείμ Γ' (1878-84, 1901-12) ή και τήν δυσεξήγητον άδράνεια τής έλληνικής Κυβερνήσεως. Προφανώς, ή διαλλακτική διάθεσις ήτο αυτονόητος, άφ' ένός μεν διότι έπιέζοντο ύπό των Ρώσων διπλωματών τής Πρεσβείας τής Κωνσταντινουπόλεως, άφ' έτέρου δέ διότι έφοβούντο τήν άρνητικήν στάσιν τής ρωσικής Κυβερνήσεως εις τας Διεθνείς Διασκέψεις των Μεγάλων Δυνάμεων δια κρίσιμα άγιορειτικά ή και εκκλησιαστικά ζητήματα.

Εΐναι λοιπόν προφανές ότι, έν τελευταία αναλύσει, κοινός τόπος πασών των συνεχών και άλλεπαλλήλων άνεπιτυχών πολιτικών και διπλωματικών ένεργειών τής ρωσικής Κυβερνήσεως εις τας Διεθνείς

Διασκέψεις περὶ τοῦ διοικητικοῦ καθεστῶτος τοῦ Ἁγίου Ὅρους ἦτο ἀφ' ἐνός μὲν ἢ αὐθαίρετος καὶ ἰδιοτελής ἀμφισβήτησις τῆς ἐλληνικῆς κυριαρχίας ἐπὶ τῆς χερσονήσου τοῦ Ἄθω, ἀφ' ἐτέρου δὲ ἢ ἔμμεσος δολία ἐξουδετέρωσις ἢ καὶ ἡ σταδιακὴ κατάργησις τῆς καθιερωμένης κανονικῆς δικαιοδοσίας τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἐπὶ τῶν εἴκοσι Πατριαρχικῶν καὶ Σταυροπηγιακῶν Ἱ. Μονῶν τῆς Μοναστικῆς Πολιτείας τοῦ Ἁγίου Ὅρους.

Οὕτως, παρὰ τὴν ἀπόρριψιν ὑπὸ τῆς Πρεσβευτικῆς Συνδιασκέψεως τοῦ Λονδίνου τῆς ρωσικῆς προτάσεως διὰ τὴν ἀνάθεσιν τῆς προστασίας τοῦ Ἁγίου Ὅρους εἰς τὰς Κυβερνήσεις τῶν κρατῶν τῶν ὀρθοδόξων λαῶν (Νοέμ. 2013), ἡ ρωσικὴ Κυβέρνησις, ἐπωφελουμένη ἐκ τῆς περιέργου ἐνδοτικῆς στάσεως τῆς ἐλληνικῆς Κυβερνήσεως, ἠξίωσε, κατὰ προκλητικὸν μάλιστα τρόπον, τὴν ἄμεσον ἔναρξιν ἐπισημῶν διμερῶν διαπραγματεύσεων διὰ τὴν ἐπιβολὴν εἰς τὸ Ἅγιον Ὅρος «ἐνός ρωσοελληνικοῦ καθεστῶτος», ἥτοι ἐνός ἰδιοτελοῦς καθεστῶτος συγκυριαρχίας ἢ ἔστω συνδιοικήσεως Ἑλλάδος καὶ Ρωσίας εἰς τὴν χερσόνησον τοῦ Ἄθω, ἀλλ' ὅμως μὲ προφανεῖς τὰς ὀπωσδήποτε ἐπαχθεῖς ἀμέσους ἢ ἔμμεσους μελλοντικὰς προεκτάσεις καὶ εἰς αὐτὴν εἰσέτι τὴν εὐρυθμον, κανονικὴν ἢ ἀπρόσκοπτον λειτουργίαν τῶν καθιερωμένων παραδοσιακῶν «ἀγιορειτικῶν καθεστώτων».

Ἡ ρωσικὴ λοιπὸν Κυβέρνησις ἐζήτει ἐπισημῶς τὴν ἔστω κατ' ἀρχὴν συναίνεσιν τῆς ἐλληνικῆς Κυβερνήσεως, ἀφ' ἐνός μὲν διὰ τὴν ἄμεσον ἐκτέλεσιν τῆς προτεινομένης ἐδαφικῆς ὀριοθετήσεως τοῦ Ἁγίου Ὅρους καὶ τὴν ἐπιβολὴν τῆς ἀρχῆς τῆς ἰσοπολιτείας τῶν Ρώσων μοναχῶν πρὸς τοὺς ἀγιορείτας μοναχοὺς τῶν ἄλλων ἐθνοτήτων, ἥτοι καὶ τῶν Ἑλλήνων, ἀφ' ἐτέρου δὲ τὴν ἀναγκαίαν ἔναρξιν διμερῶν διαπραγματεύσεων τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει πρέσβων τῶν δύο χωρῶν (Μ. De Giers - Δ. Πανᾶ) διὰ τὴν συμβιβαστικὴν ἢ συναινετικὴν ἀναζήτησιν ἢ ἀνεύρεσιν μιᾶς συμβιβαστικῆς ἀντιμετωπίσεως τοῦ σχετικοῦ ἐκκρεμοῦς ζητήματος.

Ἄλλωστε, ἡ ρωσικὴ Κυβέρνησις εἶχε ἤδη δηλώσει, ὑπὸ τὴν προοπτικὴν μάλιστα αὐτὴν, εἰς τὸν ἐν Πετροπόλει ἔγκριτον Ἑλληνα πρεσβευτὴν Ἰωάνη Δραγούμην, ἀφ' ἐνός μὲν ὅτι θὰ ἀπεδέχετο πλέον προθύμως τὴν ὑπὸ τὴν ἐγγύησιν τῆς ἐλληνικῆς Κυβερνήσεως διατήρησιν τοῦ ὑφισταμένου ἀγιορειτικοῦ καθεστῶτος, ἥτοι: «τῆς Ρωσίας μὴ ζητούσης πλέον τὴν μεταβολὴν σκητῶν εἰς Μονὰς καὶ τῶν κελλίων εἰς Σκήτας», ἀφ' ἐτέρου

δὲ ὅτι ἡ προταθεῖσα ἐποπτεία τῶν Κυβερνήσεων τῶν ὀρθοδόξων κρατῶν δὲν θὰ ἴσκειτο «ὕπὸ τινὸς εἰδικῆς Ἐπιτροπῆς, ἐδρευούσης ἐν Καρυαῖς ἢ ἀλλαχοῦ ... ἀλλ' ὑπὸ αὐτῶν τούτων τῶν οἰκείων κυβερνήσεων».

Συνεπῶς, ὡς παρετήρει ὀρθῶς ὁ ἐπικριτὴς τῆς ἐνδοτικῆς ἢ συμβιβαστικῆς πολιτικῆς τῆς ἐλληνικῆς Κυβερνήσεως¹⁷, ἡ ὑπὸ τῆς ρωσικῆς Κυβερνήσεως προτεινομένη συγκεκριμένη συμβιβαστικὴ ρωσικὴ πρότασις διὰ τὰς διμερεῖς διαπραγματεύσεις θὰ ἦτο «καταστροφικὴ», διότι, «ἀντιθέτως πρὸς τὰς ἀποφάσεις τῆς Συνδιασκέψεως» (Νοέμ. 2013), μετετόπιζε «τὸ διεθνὲς ζήτημα εἰς ἐλληνορωσικὸν τοιοῦτον, ὅπου ἡ Ἑλλάς, ὡς ἀσθενέστερος παράγων ἐκινδύνευε νὰ ἀποτύχη».

Βεβαίως, οἱ διμερεῖς διαπραγματεύσεις τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει πρέσβειων τῶν δύο χωρῶν δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ καταλήξουν οὕτως ἢ ἄλλως εἰς ἄμεσα, συναινετικὰ θετικὰ ἀποτελέσματα. Ἄλλωστε, τὰς ὑπὸ τοῦ Ρώσου πρεσβευτοῦ προβληθείσας ἐπὶ τοῦ συγκεκριμένου ζητήματος ἀκραίας ρωσικὰς θέσεις, ὡς αὐταὶ διετηρήθησαν εἰς τὰ «Σημειώματα» εἰς τὰς διμερεῖς συζητήσεις (*Considerations*), ὁ Ρῶσος Ὑπουργὸς Ἐξωτερικῶν Δ. Σαζόνωφ ἐχαρακτήρισεν ὡς «ὕπερ τὸ δέον ὑποχωρητικὰς», διότι ἀπέκλειον οἰανδήποτε δυνατότητα συγκλίσεων.

Ἐν τούτοις, διὰ τῶν ρωσικῶν αὐτῶν θέσεων ἡ διοίκησις τῆς χερσονήσου τοῦ Ἁγίου Ὁρους θὰ περιήρχετο τελικῶς εἰς τὴν ρωσικὴν Κυβέρνησιν, ὑπὸ μίαν φαινομενικὴν μάλιστα ἀδύναμον ἐλληνικὴν κυριαρχίαν. Εἶναι λοιπὸν προφανές ὅτι δι' αὐτῶν θὰ ἐσχετικοποιούντο ἢ καὶ θὰ ἀπερρίπτοντο ἀκριτῶς, θάττον ἢ βράδιον, αἱ καθιερωμένοι κανονικαὶ ἀρχαὶ τῶν παραδοσιακῶν ἀγιορειτικῶν καθεστώτων, ἤτοι:

α) θὰ περιορίζετο ἢ ἐπὶ τοῦ Ἁγίου Ὁρους κανονικὴ δικαιοδοσία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου εἰς μίαν θεωρητικὴν ἢ πλασματικὴν ἔννοιαν «πνευματικῆς αὐθεντίας» (*suprématie spirituelle*), διὰ νὰ ὑποστηρικθῇ μάλιστα ἡ ἐπίμονος ρωσικὴ ἀξίωσις περὶ «αὐτονομίας» τοῦ Ἁγίου Ὁρους·

β) θὰ ἀνετίθετο εἰς Ρῶσον Ἐπίτροπον (*Commissaire*) ἡ διοίκησις τῆς χερσονήσου τοῦ Ἁθῶνος, μὲ σαφῆ διπλωματικὰ μάλιστα προνόμια καὶ σημαντικὸν ρωσικὸν σῶμα χωροφυλακῆς·

17. Α. Βαμβέτσος, *Τὸ Ἅγιον Ὅρος...*, ὁ.π., σ. 9 κ.έ.

γ) θὰ ἀνετίθετο ἡ ἄσκησις τῶν ἐπὶ τῆς χερσονήσου τοῦ Ἄθωνος κυριαρχικῶν δικαιωμάτων τῆς Ἑλλάδος εἰς Ἑλληνα Ἐπίτροπον (*Commissaire*), ὁ ὁποῖος θὰ ὑπῆγετο εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Ἑλλάδος καὶ θὰ εἶχεν σημαντικὸν ἑλληνικὸν σῶμα χωροφυλακῆς·

δ) θὰ παρέμενον ἀμετάβλητα τὰ καθιερωμένα δικαιώματα τῆς ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως καὶ τὸ φορολογικὸν καθεστῶς τοῦ Ἁγίου Ὁρους·

ε) θὰ ὤφειλεν ἡ ἑλληνικὴ Κυβέρνησις νὰ ζητῇ τὴν συναίνεσιν τῆς ρωσικῆς Κυβερνήσεως γενικῶς καὶ ἀορίστως εἰς πᾶν ζήτημα γενικοῦ ἐνδιαφέροντος·

στ) θὰ εἶχεν ἡ ἑλληνικὴ Κυβέρνησις τὴν ἀπαραίτητον δεσμίαν ὑποχρέωσιν ἀναγνώρισεως τοῦ δικαιώματος τῆς ρωσικῆς Κυβερνήσεως νὰ ἀσκήσῃ προστασίαν ἐπὶ τῶν Ρώσων μοναχῶν καὶ τῶν ρωσικῶν ἰδρυμάτων τοῦ Ἁγίου Ὁρους καὶ

ζ) θὰ παρείχετο εἰς τοὺς ἀγιορείτας μοναχοὺς τὸ ἔθνοφυλετικὸν δικαίωμα νὰ ὑψώνουν εἰς τὰς ἰ. Μονάς «τὰς ἐθνικάς των σημαίας»¹⁸.

Ἡ εὐνόητος λοιπὸν ἀποτυχία τῶν διμερῶν διαπραγματεύσεων ἦτο προφανῶς ἀναπόφευκτος, ἀλλ' ὅμως ἡ ἀπρόβλεπτος αἰφνιδιαστικὴ κήρυξις τοῦ Ἀ' Παγκοσμίου πολέμου (1914-18) δὲν ἀπέκλειε τὴν συνέχισιν καὶ τῶν συζητήσεων, αἱ ὁποῖαι διεξήχθησαν μεταξύ τοῦ Ρώσου Ὑπουργοῦ Ἐξωτερικῶν καὶ τοῦ Ἑλληνοῦ πρεσβευτοῦ Ἰ. Δραγούμη. Κατὰ τὰς συζητήσεις ὅμως αὐτὰς ὁ Ρώσος Ὑπουργὸς διεβεβαίωσε τὸν Ἑλληνα πρεσβευτὴν διὰ τὸν σεβασμὸν τῆς ρωσικῆς Κυβερνήσεως πρὸς τὸ καθεστῶς τοῦ Ἁγίου Ὁρους καὶ ἐδήλωσεν ἐπίσης ὅτι: «οὔτε κὰν ἡ θρησκευτικὴ ρωσοποίησις του δὲν ἀνήκει εἰς τὰς βλέψεις τῆς αὐτοκρατορικῆς κυβερνήσεως», ἀφοῦ «τοῦναντίον ἔχει αὕτη συμφέρον νὰ διατηρήσῃ τὸν χαρακτήρα τοῦ Ἁγίου Ἄθω ὡς τόπου προσκυνηματος διὰ τοὺς ὀρθοδόξους μοναχοὺς....».

Εἶναι λοιπὸν εὐνόητον, ὡς εἶδομεν, ὅτι τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον εἶχεν ἤδη διαπιστώσει σαφῶς, εἰς τὴν ἀγωνιώδη ἔκκλησιν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Κωνσταντίνου Ε' (1899) πρὸς τὸν τσάρον τῆς Ρωσίας Νικόλαον Β' (1894-1917), τὴν ἀπειλὴν τῆς προκλητικῆς ἐθνοφυλετικῆς πολιτικῆς τῆς ρωσικῆς Κυβερνήσεως διὰ τὸ καθιερωμένον κανονικὸν καθεστῶς τῆς Μοναστικῆς Πολιτείας τοῦ Ἁγίου Ὁρους.

18. Α. Βαμβέτσος, *Τὸ Ἅγιον Ὁρος...*, ὁ.π., σσ. 12-20.

Οὕτως, ὑπεστήριξεν ὀφειλετικῶς καὶ διὰ παντὸς προσφόρου τρόπου τοὺς ἀγῶνας τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος καὶ τῶν μοναχῶν τῶν εἴκοσι Ἱ. Μονῶν τοῦ Ἁγίου Ὁρους.

Ἡ ὀφειλετικὴ καὶ αὐτονόητος ὑποστήριξις τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἦτο ἀναγκαῖα καὶ ἐστρέφετο κυρίως ἐναντίον τῶν ἀθεμίτων σχεδίων τῆς ρωσικῆς Κυβερνήσεως τόσον διὰ τὴν αὐτονομίαν τῆς χερσονήσου τοῦ Ἄθω, ὅσον καὶ διὰ τὴν διεθνοποίησιν τοῦ καθεστώτος τοῦ Ἁγίου Ὁρους, ἐνῶ συγχρόνως διεκήρυσσε καὶ τὸ ἀπαραβίαστον τῶν καθιερωμένων κανονικῶν ἀρχῶν ὀργανώσεως, διοικήσεως καὶ λειτουργίας τῶν εἴκοσι Ἱ. Μονῶν μετὰ τῶν ἐξαρτημάτων αὐτῶν ἐν τῇ ἀγιωνύμῳ Μοναστικῇ Πολιτείᾳ τῆς χερσονήσου τοῦ Ἄθω.

Ὑπὸ τὴν ἐννοίαν λοιπὸν αὐτὴν, πέραν τῶν ἀμέσων ἢ ἐμμέσων ἐπισήμων καὶ ἐντόνων ἐνεργειῶν τῶν Οἰκουμενικῶν Πατριαρχῶν εἰς τοὺς διπλωματικοὺς κυρίως κύκλους πασῶν σχεδὸν τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει Πρεσβειῶν, ἰδίᾳ δὲ εἰς τοὺς διπλωμάτας τῆς ρωσικῆς Πρεσβείας, συνεκροτήθη μία εἰδικὴ Ἐπιτροπὴ ἐγκρίτων Συνοδικῶν Ἀρχιερέων (Ἀμασειᾶς Γερμανοῦ, Διδυμοτείχου Φιλαρέτου, Μαρωνείας Νικολάου) καὶ ἐνὸς προσώπου τοῦ Μεικτοῦ Ἐθνικοῦ Συμβουλίου (Λ. Καζανόβα) διὰ τὴν ἄμεσον σύνταξιν ἐνὸς σχεδίου Ὑπομνήματος πρὸς τὴν Πρεσβευτικὴν Συνδιάσκεψιν τοῦ Λονδίνου διὰ τὴν ὀφειλετικὴν ὑποστήριξιν τῶν καθιερωμένων ἀπαραβιάστων παραδοσιακῶν καθεστώτων τοῦ Ἁγίου Ὁρους.

Τὸ Ὑπόμνημα αὐτὸ ἐνεκρίθη ὁμοφώνως ὑπὸ τῆς Ἁγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου τοῦ Οἰκουμενικοῦ πατριαρχείου (30 Ἀπρ. 1913) διὰ τὴν ἐνημερώσιν καὶ τοὺς ἐν τῇ Πρεσβευτικῇ Συνδιασκέψει τοῦ Λονδίνου ἐκπροσώπους τῶν Μεγάλων Δυνάμεων, καθ' ἃς «ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸ περὶ τοῦ Ἁγίου Ὁρους ζήτημα», διὸ καὶ διετύπωσε, κατὰ περιεκτικὸν μάλιστα τρόπον, τὰς ἐπὶ τοῦ ζητήματος «σχέσεις» καὶ «ἀπαιτήσεις» τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου. Συνεπῶς, αἱ «ἀπαιτήσεις» ἀνεφέροντο εἰς τὴν προσεκτικὴν, ἀλλ' ὅμως ἀπερίφραστον ἀπόρριψιν τῆς προκλητικῆς ρωσικῆς προτάσεως τόσον περὶ τῆς διοικητικῆς αὐτονομίας τῆς χερσονήσου τοῦ Ἄθωνος, ὅσον καὶ περὶ τῆς διεθνοποιήσεως τοῦ καθεστώτος τῆς Μοναστικῆς Πολιτείας τοῦ Ἁγίου Ὁρους, ἐνῶ αἱ «σχέσεις» ἀντιπαρέθετον τὰ ἀναγκαῖα σημαντικὰ ἐπιχειρήματα διὰ τὴν ὑποστήριξιν τῶν «ἀπαιτήσεων» τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου.

Οὕτω, διεκηρύχθη σαφῶς καὶ ἀπεριφράστως ὅτι ὁ ὅρος «αὐτονομία» δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐφαρμοσθῇ ἀκρίτως καὶ εἰς τὴν λειτουργίαν τῶν μοναστικῶν θεσμῶν, ἤτοι ὡς αὐτὸς ἐφαρμόζεται εἰς τὰς διεθνεῖς διακρατικὰς συμβάσεις, διότι ἡ ἀγιώνυμος Μοναστικὴ Πολιτεία τῆς χερσονήσου τοῦ Ἄθω οὔτε κρατικὴ ὄντοτητα εἶναι, ἀλλ' οὔτε καὶ ἐκκλησιαστικὴ αὐτοτέλεια ἔχει. Ὑπὸ τὸ πνεῦμα λοιπὸν αὐτό, ἐδηλοῦτο ὀρθῶς ὅτι εἶναι ἐπιτακτικὴ ἢ ἀξίωσις «ὅπως μηδὲ ἡ ἐλάχιστη μεταβολὴ ἐπέλθῃ εἰς τὸ πανάρχαιον τοῦτο καθεστῶς...». Συνεπῶς, «τοῦτο ἀπαιτεῖ τὸ γόητρον τῆς Ὁρθοδοξίας καὶ ἡ ἔκπαλαι ἀναλλοίωτος παράδοσις τοῦ Ἁγίου Ὄρους», διὸ καὶ «θὰ παραμείνῃ ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν ἀναλλοίωτον, καθῆκον δὲ πάντων εἶναι ἡ ὑποστήριξις αὐτοῦ»¹⁹.

Εἶναι λοιπὸν εὐνόητον ὅτι τὸ Ὑπόμνημα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου προσέδωκε θεσμικὸν κῦρος εἰς τὰ σπουδαῖα Ὑπομνήματα καὶ εἰς τὰς ἐπισήμους ἀντιδράσεις τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος τοῦ Ἁγίου Ὄρους, διὸ καὶ τὸ κοινόν «Ψήφισμα τῶν Καθηγουμένων καὶ τῶν Προϊσταμένων τῆς ἐκτάκτου Ἱερᾶς Συνάξεως, ὁμοίως καὶ τῶν Ἀντιπροσώπων τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος» (Ὁκτ. 1913), τὸ ὁποῖον ἀπεστάλη εὐλόγως καὶ πρὸς τὸν Βασιλέα τῶν Ἑλλήνων, πρὸς τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχη, πρὸς τὰς Κυβερνήσεις ὄλων τῶν κρατῶν τῶν ὀρθοδόξων λαῶν καὶ πρὸς τὴν Πρεσβευτικὴν Συνδιάσκεψιν τοῦ Λονδίνου. Οὕτω, διεκήρυσσον τὴν ἀμετακίνητον ἐμμονὴν αὐτῶν: α) εἰς τὸ ἀναλλοίωτον τῶν βάσεων τοῦ ἀγιορειτικοῦ πολιτεύματος, ὑπὸ τὴν πνευματικὴν δικαιοδοσίαν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, β) εἰς τὴν μεταβίβασιν ὄλων τῶν δικαιωμάτων τῆς Τουρκίας εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἤτοι τῆς κυριαρχίας ἐπὶ τῆς χερσονήσου τοῦ Ἄθω, γ) εἰς τὴν ἀπόρριψιν πάσης προτάσεως διεθνοποιήσεως, οὐδετερότητος, συγκυριαρχίας ἢ συμπροστασίας, διότι τὸ ἔδαφος τοῦ Ἄθωνος ἦτο πάντοτε ἀναποσπάστως ἠνωμένον μετὰ τοῦ ἐδάφους τοῦ ἑλληνικοῦ Βασιλείου κ.ἄ.

Βεβαίως, τὸ Ψήφισμα δὲν ὑπεγράφη ὑπὸ τῆς Ἱ. Μονῆς Ἁγίου Παντελεήμονος, διότι, κατὰ δῆλωσιν τῶν ἐκπροσώπων αὐτῆς, ἤμποδίσθη ὑπὸ τοῦ ὑπαλλήλου τῆς ρωσικῆς πρεσβείας Βόριν Σεραφίμωφ. Ἐν τούτοις, ἡ μαζικὴ προώθησις Ρώσων ἢ Οὐκρανῶν μοναχῶν καὶ ἡ ρασοφορία εὐλαβῶν Ρώσων προσκυνητῶν συνεδέθη ἀκρίτως, ἐσφαλμένως

19. Μ. Μεταξάκης, *Τὸ Ἅγιον Ὄρος...*, ὁ.π., σσ. 185-190.

καὶ προκλητικῶς πρὸς ξένας διὰ τὴν πνευματικὴν ἀποστολὴν τῶν ἀγιορειτικῶν Ἱ. Μονῶν ἀπαραδέκτους ἐθνοφυλετικὰς σκοπιμότητας ἢ ἐθνικιστικὰς ἀξιώσεις. Ἄλλωστε, αἱ ἀξιώσεις αὐταὶ συνεδέοντο καὶ πρὸς τὰς ἐκπεφρασμένας ἀνθελληνικὰς προλήψεις τοῦ πανσλαβιστοῦ διπλωμάτου εἰς τὴν ρωσικὴν Πρεσβείαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως Νικ. Ἰγνάτιεφ καὶ τῶν ὁμοφρόνων αὐτοῦ σλαβοφίλων εἰς τὴν ρωσικὴν Κυβέρνησιν. Αἱ ἀνθελληνικαὶ ὅμως προλήψεις καθίστων ὀξυτέρας καὶ τὰς εὐλόγους ἀντιδράσεις τῶν δεκαεπτὰ ἐλληνοφώνων ἀγιορειτικῶν Ἱ. Μονῶν ἐναντίον τῶν προκλητικῶν ἐθνοφυλετικῶν μεθοδεύσεων τῶν τριῶν σλαβοφώνων Ἱ. Μονῶν, ἰδίᾳ δὲ τῶν Ρώσων ἢ Οὐκρανῶν μοναχῶν τῆς Ἱ. Μονῆς Ἁγίου Παντελεήμονος καὶ τῶν πολλῶν νέων ἐξαρτημάτων αὐτῆς.

Βεβαίως, ἡ Ἱερὰ Κοινότης τῆς ἀγιωνύμου αὐτῆς Μοναστικῆς Πολιτείας εἶχε πλήρη συνείδησιν τοῦ σοβαροῦ κινδύνου ἐκ τῆς ἀκρίτου εἰσαγωγῆς ἢ προβολῆς τῶν ἐθνοφυλετικῶν παροξυσμῶν τῶν ὀρθοδόξων λαῶν καὶ εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος. Συνεπῶς, συνεκροτήθη μία τριμελὴς εἰδικὴ Ἀγιορειτικὴ Ἐπιτροπὴ (Ἰωακείμ Ἰβηρίτου, Χαρίτωνος Κουτλουμουσιανοῦ, Βαρολάμ Γρηγοριάτου), ἐνῶ συγχρόνως ὠρίσθησαν καὶ κατάλληλοι Ἐπίτροποι τοῦ Κοινοῦ τοῦ Ἁγίου Ὄρους ὄχι μόνον εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν (Κυριακοῦ Ζαχαριάδου Ξηροποταμηνοῦ), ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν Θεσσαλονίκην (Κοσμᾶ Ἀγιοπαυλίτου) διὰ τὴν ὑπεράσπισιν τῶν καθιερωμένων ἀγιορειτικῶν καθεστώτων ἐκ τῶν προκλητικῶν ἀξιώσεων καὶ τῶν διπλωματικῶν πιέσεων τῆς ρωσικῆς Κυβερνήσεως διὰ τὴν ἀυθαίρετον ἀθέτησιν αὐτῶν.

Ἡ ἀποστολὴ ὅμως ὑπὸ τῆς ρωσικῆς Κυβερνήσεως καὶ ἡ μακρὰ παραμονὴ τοῦ πολυπράγμονος τμηματάρχου ἐπὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει ρωσικῆς Πρεσβείας Βόριδος Σεραφίμωφ, γνῶστου καὶ τῆς ἐλληνικῆς γλώσσης, ἐγένετο ἀφ' ἐνὸς μὲν διὰ τὸν δῆθεν συντονισμόν τῆς αὐξήσεως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν Ρώσων ἢ Οὐκρανῶν μοναχῶν καὶ τῶν ρασοφόρων προσκυνητῶν εἰς τὴν Ἱ. Μονὴν τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος καὶ εἰς ὅλα τὰ ἐξαρτήματα αὐτῆς, ἀφ' ἑτέρου δὲ διὰ τὴν δῆθεν καταγραφὴν καὶ χαρτογράφησιν τῶν ἐν Ἀγίῳ Ὄρει ἰδιοκτησιῶν τῆς Ἱ. Μονῆς. Αἱ ἀυθαίρετοι λοιπὸν αὐταὶ ἐνέργειαι τοῦ ὑπαλλήλου τῆς ρωσικῆς Πρεσβείας τῆς Κωνσταντινουπόλεως προὐκάλεσαν τὴν ἄμεσον καὶ εὐλόγον ἀντίδρασιν τῆς Ἱερᾶς Κοινοτήτος τόσοσιν πρὸς τὴν Ἱ. Μονὴν τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος, ὅσον καὶ πρὸς τὸ Οἰκουμενικόν

Πατριαρχεῖον, διὰ τὰς ἀπαραδέκτους ἐνεργείας τοῦ προκλητικοῦ Ρώσου ἀπεσταλμένου.

Ἐν τούτοις, μετὰ ἀπὸ τὴν ἀπόρριψιν τῆς ρωσικῆς προτάσεως ὑπὸ τῆς Πρεσβευτικῆς Συνδιασκέψεως τοῦ Λονδίνου (Νοέμ. 1913), ὁ Οἰκουμενικὸς πατριάρχης Γερμανὸς Ε΄ (1913-18) ἀπέστειλεν, ὑπὸ τὴν κοινήν καὶ ἐπίμονον πίεσιν τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει Πρεσβειῶν Ἑλλάδος καὶ Ρωσίας, ὡς πατριαρχικὸν Ἐξάρχον τὸν μητροπολίτην Ρόδου Ἀπόστολον, ὁ ὁποῖος μετέφερε τὴν πρότασιν διὰ μίαν συμβιβαστικὴν δῆθεν ἀντιμετώπισιν τοῦ ζητήματος ὑπὸ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐκπροσώπων τῶν Κυβερνήσεων Ρωσίας καὶ Ἑλλάδος κατὰ «τοὺς πόθους τῶν Πατριαρχείων καὶ τῶν Ἁγιορειτῶν». Βεβαίως, ἡ Ἱερὰ Κοινότης τοῦ Ἁγίου Ὁρους ἀπέρριψε οἰανδήποτε ἀκριτον ἀπόφασιν, ἦτοι ἄνευ ἐκπροσωπήσεως καὶ αὐτῆς εἰς τὰς συζητήσεις, ἐνῶ ἀντέδρασεν εὐλόγως καὶ εἰς τὴν σκόπιμον ὑπόδειξιν τοῦ πατριαρχικοῦ Ἐξάρχου διὰ διαλλακτικωτέραν στάσιν τῆς Ἱερᾶς Κοινοτήτος τόσον ἔναντι τοῦ Ρώσου ἐκπροσώπου Βόρ. Σεραφίμωφ, ὁ ὁποῖος ὅμως δὲν ἀνεγνώριζε τὴν Ἱερὰν Κοινότητα ὡς «ἀρχὴν τοῦ Τόπου», ὅσον καὶ ἔναντι τῶν «Ρώσων κελλιωτῶν μοναχῶν», οἱ ὁποῖοι εἶχον ἤδη ὑποστηρίξει, δι' αὐθαίρετου μάλιστα Ὑπομνήματος, τὴν ρωσικὴν πρότασιν περὶ διεθνοποιήσεως τοῦ καθεστώτος τοῦ Ἁγίου Ὁρους, διὸ καὶ ἡ σύγκρουσις πατριαρχικοῦ Ἐξάρχου καὶ Ἱερᾶς Κοινοτήτος ὑπῆρξεν ὀξυτάτη.

Συνεπῶς, ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Γερμανὸς Ε΄ ἀπεδοκίμασε τὸν Ἐξάρχον αὐτοῦ δι' αὐθαίρετον ὑπέρβασιν τῆς δοθείσης ἐντολῆς καὶ «διέταξεν αὐτόν, ἵνα παύσῃται ἔχων σχέσεις μεθ' ὑπαλλήλων οἰωνδήποτε Πρεσβειῶν, ἄλλως θὰ ἐτιμωρεῖτο κανονικῶς». Εἶναι ὅμως πολὺ χαρακτηριστικὸν ὅτι καὶ οἱ ἡγούμενοι τῶν τριῶν σλαβοφῶνων Ἱ. Μονῶν (Ἁγίου Παντελεήμονος, Χιλανδαρίου, Ζωγράφου) δὲν ὑπέγραψαν τὸ ὑπὸ τῶν δέκα ἐπτὰ ἑλληνοφῶνων Ἱ. Μονῶν ἀποσταλὲν Ὑπόμνημα εἰς τὴν Πρεσβευτικὴν Συνδιάσκεψιν τοῦ Λονδίνου (3 Μαρτ. 1913), ὑπὸ τὸν ἐκτενῆ μάλιστα τίτλον: «Ὑπόμνημα καὶ Διαμαρτυρία τῶν Καθηγουμένων καὶ Ἐπιτρόπων τῶν 17 Ἑλληνικῶν Μονῶν τοῦ Ἁγίου Ὁρους Ἄθω, κατὰ τῆς ἐν τῇ Πρεσβευτικῇ Συνδιασκέψει τοῦ Λονδίνου ὑποβληθείσης προτάσεως, ὅπως τὸ Ἅγιον Ὄρος τεθῆ ὑπὸ τὴν προστασίαν ὄλων τῶν ὀρθοδόξων κρατῶν, σταλεῖσα γαλλιστὶ εἰς πάντας τοὺς Ὑπουργοὺς Ἐξωτερικῶν καὶ τοὺς ἐν Λονδίῳ Πρεσβευτὰς τῶν Μεγάλων Δυνάμεων».

Προφανώς, ἡ μεγάλη ἀπήχησις τοῦ Ὑπομνήματος αὐτοῦ πρὸς τοὺς ἐκπροσώπους τῶν Μεγάλων Δυνάμεων εἰς τὴν Πρεσβευτικὴν Συνδιάσκεψιν τοῦ Λονδίνου, τὸ ὁποῖον ἐνισχύθη διὰ τοῦ σχετικοῦ Πατριαρχικοῦ Ὑπομνήματος, ἐξηγεῖ ὄχι μόνον τὴν ὑπ' αὐτῶν ρητὴν ἀπόρριψιν τῆς ρωσικῆς προτάσεως διὰ τὴν ἀνάθεσιν τῆς διεθνοῦς προστασίας τοῦ Ἁγίου Ὅρους εἰς τὰς Κυβερνήσεις «τῶν ὀρθοδόξων κρατῶν», ἀλλὰ καὶ τὴν ἐπίσημον διεθνή καταδίκην τῆς ρωσικῆς προτάσεως περὶ τῆς δῆθεν διεθνοποιήσεως τοῦ καθεστῶτος τοῦ Ἁγίου Ὅρους (Ἀπρ. 1913) διὰ τῶν μοναχῶν τῶν τριῶν σλαβοφώνων ἀγιορειτικῶν Ἱ. Μονῶν, ἧτοι τόσον τῆς Ἱ. Μονῆς τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος, ὅσον καὶ ὑπὸ τῶν μοναχῶν τῶν δύο ἄλλων σλαβοφώνων Ἱ. Μονῶν Χιλανδαρίου καὶ Ζωγράφου, καίτοι οἱ ἡγούμενοι καὶ οἱ ἐπίτροποι αὐτῶν εἶχον ἀρνηθῆ νὰ προσυπογράψουν τὸ Ὑπόμνημα τῶν δεκαεπτὰ ἐλληνοφώνων Ἱ. Μονῶν.

Ἄλλωστε, οἱ ἐσωτερικὲς ἀντιθέσεις μεταξὺ τῶν αἰρετικῶν «Ὀνοματολατρῶν» Ρώσων ἢ καὶ Οὐκρανῶν μοναχῶν καὶ τῶν πολεμίων αὐτῶν τόσον εἰς τὴν Ἱ. Μονὴν τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος, ὅσον καὶ εἰς τὰ ἐξαρτήματα αὐτῆς (σκήτας, κελλία, καλύβας, ἡσυχαστήρια κ.ἄ.) ἔπληξαν καιρίως τὸ κῦρος τῶν ἀγιορειτῶν Ρώσων μοναχῶν, ἰδίᾳ μετὰ τὴν καταδίκην τῆς κακοδοξίας αὐτῶν τόσον ὑπὸ τῆς Ἁγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου (1913), ὅσον καὶ ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρωσίας. Αἱ δύο ὅμως καταδικαστικαὶ ἀποφάσεις ἐσχετίζοντο μετὰ τῆς κακοδοξίας αὐτῆς, ἧτοι ὅτι αὐτὸ τοῦτο τὸ ὄνομα «Ἰησοῦς» ἐταυτίζετο κατ' οὐσίαν πρὸς τὸ πρόσωπον τοῦ Χριστοῦ καὶ ὅτι ἡ συνεχὴς ἐπικλήσις τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ ἦτο ταυτόσημος πρὸς τὴν μετ' αὐτοῦ κοινωνίαν.

Συνεπῶς, ἡ παραμονὴ αὐτῶν εἰς τὸ Ἅγιον Ὅρος ἦτο ἀδύνατος, παρὰ τὴν εὐνόητον καὶ ὀξυτάτην ἀντίθεσιν αὐτῶν εἰς πᾶσαν πίεσιν ἀπομακρύνσεως αὐτῶν ἀπὸ τοῦ Ἅγιου Ὅρους. Ἐν τούτοις, στρατιωτικὸν ἄγλημα τοῦ ρωσικοῦ ναυτικοῦ εἰσέβαλεν αἰφνιδίως δις εἰς τὴν Ἱ. Μονὴν τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος, δέμηνον πρὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ Α' Παγκοσμίου πολέμου (1914-18), διὸ καὶ συνέλαβε 1.200 περίπου «ὀνοματολάτρας» Ρώσους ἢ Οὐκρανοὺς μοναχοὺς, διὰ νὰ μεταφερθοῦν βιαίως (*manu militari*) εἰς τὰς ἐν Καυκάσῳ ὑφισταμένας ἀχμαίᾶς ἀγιοταφικὰς ἢ ἄλλας Ἱ. Μονὰς, αἱ ὁποῖαι ὠνομάσθησαν «Νέος Ἄθως»²⁰.

20. S. V. Troičkij, *Ob imenakh Božičkh i imjabožnikakh*, S. Peterburg, 1914. Κ. Παπουλίδης.

Βεβαίως, μετὰ ἀπὸ τὴν κήρυξιν τοῦ Α΄ Παγκοσμίου πολέμου (1914-18) ἐστρατολογήθησαν καὶ ἄλλοι 300 περίπου «ὀνοματολάτραι» μοναχοὶ ἐκ τῶν διαμενόντων εἰς τὴν Ἱ. Μονὴν Παντελεήμονος ἢ καὶ ρασοφόρων προφανῶς ἀσκητῶν, οἱ ὅποιοι μετεφέρθησαν ὀδικῶς διὰ τῆς Βουλγαρίας καὶ τῆς Ρουμανίας εἰς τὴν Ρωσίαν. Ὁ ἀριθμὸς λοιπὸν τῶν Ρώσων μοναχῶν εἰς τὴν Ἱ. Μονὴν Παντελεήμονος καὶ εἰς τὰ ἐξαρτήματα αὐτῆς κατέστη πλέον ἀσήμαντος καὶ δὲν ἠδύνατο πλέον νὰ ὑποστηρίξῃ τὰς ἀξιώσεις τῆς ρωσικῆς Κυβερνήσεως, ἥτοι διὰ τὴν ὑπαγωγὴν ὑπὸ τὸν ἄμεσον ἔλεγχον αὐτῆς τόσον ἐπὶ τῆς χερσονήσου τοῦ Ἄθω, ὅσον καὶ ἐπὶ τῆς Μοναστικῆς Πολιτείας τοῦ Ἁγίου Ὁρους. Εἰς τὸ πλαίσιον λοιπὸν αὐτὸ ἐντάσσεται καὶ ἡ «*Ἐπίκρισις τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος τοῦ Ἁγίου Ὁρους*» κατὰ τῆς ὑποστηριζούσης τὴν διεθνοποίησιν τοῦ καθεστῶτος τοῦ Ἁγίου Ὁρους πραγματείας τοῦ Α. Δημητριάδου «*περὶ τοῦ Ἄθω καὶ τῆς διεθνοῦς αὐτοῦ θέσεως*».

Οὕτως, εἰς τὴν «*Ἐπίκρισιν*» τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος ἐτονίζετο, μετ' ἰδιαζούσης μάλιστα ἐμφάσεως, ὅτι αἱ καταβαλλόμεναι μεγάλαι προσπάθειαι ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος καὶ τῶν ἐλληνοφώνων ἀγιορειτῶν μοναχῶν ἦσαν ἀναγκαῖαι καὶ διὰ τὴν θεραπείαν τοῦ κακοῦ τῶν αὐθαιρέτων καὶ μονομερῶν ἀντικανονικῶν ἐνεργειῶν τῶν ἐν Ἁγίῳ Ὁρει Ρώσων μοναχῶν. Πράγματι, αἱ αὐθαίρετοι αὐταὶ καὶ ἐθνοφυλετικαὶ ἀντικανονικαὶ ἐνέργειαι προὔκालον μὲν «*τὴν ἀναρχίαν καὶ τὴν ἀνατροπὴν τῶν ἱερῶν κανόνων καὶ τὴν ἐκλαΐκευσιν τοῦ ἱεροῦ Τόπου*», ἐπεσημαίνετο δὲ συγχρόνως, μετ' εὐλόγου μάλιστα πικρίας, ὅτι: «*ἀτυχῶς αἱ τοιαῦται τῶν Ἱερῶν Μονῶν, τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος καὶ τῶν Πατριαρχείων νόμιμοι καὶ δίκαιαι ἐνέργειαι, αἱ εἰς τὸ ἠθικὸν ὄφελος τῶν ἀδελφῶν ρώσων μοναχῶν ἀποβλέπουσαι, παρεκωλύοντο ὑπὸ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ Θεσσαλονίκῃ ρώσων ὑπαλλήλων*».

Εἶναι λοιπὸν προφανές ὅτι ἡ ἄρρηκτος καὶ ἀλληλέγγυος σύνδεσις τῆς πνευματικῆς ἀκτινοβολίας τῆς Μοναστικῆς Πολιτείας τοῦ Ἁγίου Ὁρους πρὸς τὴν διαχρονικὴν ἐξαιρετικὴν ἀποστολὴν τοῦ Οἴκουμενικοῦ Πατριαρχείου τόσον ἐν τῇ Ὁρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ, ὅσον καὶ εἰς τὸν χριστιανικὸν κόσμον γενικώτερον προσδιώρισεν ὄχι μόνον τὴν κανονικὴν ὀργάνωσιν, διοίκησιν καὶ λειτουργίαν τῶν εἴκοσι Πατριαρχικῶν

Οἱ ρῶσοι Ὀνοματολάτραι τοῦ Ἁγίου Ὁρους, Θεσσαλονίκη 1999, ὅπου καὶ ἡ σχετικὴ βιβλιογραφία.

καὶ Σταυροπηγιακῶν Ἱερῶν Μονῶν τῆς Μοναστικῆς Πολιτείας τῆς χερσονήσου τοῦ Ἄθω, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐντυπωσιακὴν ἱστορικὴν ἀντοχὴν τῶν διαχρονικῶς καθιερωμένων καθεστώτων τῆς μακραίωνος ἀγιορειτικῆς παραδόσεως, διὰ τὴν ἀκτινοβολίαν τῆς ἀγιορειτικῆς ἀσκητικῆς πνευματικότητος πρὸς τε τοὺς ἐγγύς καὶ τοὺς μακράν.

Ὑπὸ τὴν ἔννοιαν λοιπὸν αὐτὴν, ἢ οἰαδῆποτε ἄκριτος ἀμφισβήτησις τῶν καθιερωμένων αὐτῶν παραδοσιακῶν ἀγιορειτικῶν καθεστώτων, ἦτοι ἀνεξαρτήτως τῆς οἰασδῆποτε δι' αὐτῆς ἀκρίτως προβαλλομένης ἢ ὑπηρετουμένης ἐθνικιστικῆς ἢ ἐθνοφυλετικῆς σκοπιμότητος τῶν ὀρθοδόξων λαῶν, ἀπερρίπτετο ρητῶς καὶ κατηγορηματικῶς. Ἄλλωστε, αἱ αὐθαίρετοι αὐταὶ τάσεις προσέκρουον αὐτομάτως τόσον εἰς τὸ ἱστορικὸν βάθος τῶν καθιερωμένων καθεστώτων τῆς ἀγιορειτικῆς παραδόσεως, ὅσον καὶ εἰς τὴν ἐξέχουσαν ἐκκλησιαστικὴν αὐθεντίαν τοῦ Οἰκουμενικοῦ θρόνου, πρὸς τὸν ὁποῖον πάντοτε εἶχον καὶ ἔχουν τὴν ἄμεσον κανονικὴν ἀναφορὰν αὐτῶν ἀντιστοίχως ὄχι μόνον αἱ εἴκοσι (20) Πατριαρχικαὶ καὶ Σταυροπηγιακαὶ Ἱεραὶ Μοναί, ἀλλὰ καὶ ἡ Ἱερά Κοινότης τοῦ Ἁγίου Ὄρους.

Οὕτως, ἡ Ἱερά Κοινότης τοῦ Ἁγίου Ὄρους ἀπέστειλεν εὐλόγως καὶ δικαίως ὀφειλετικῶς ἀλλεπάλληλα τεθεμελιωμένα καὶ ἐμπεριστατωμένα Ὑπομνήματα καὶ Ψηφίσματα Διαμαρτυρίας ὄχι μόνον πρὸς τὴν Πρεσβευτικὴν Συνδιάσκεψιν τοῦ Λονδίνου (1913), ἀλλὰ καὶ πρὸς τοὺς Ὑπουργοὺς πασῶν τῶν Μεγάλων Δυνάμεων διὰ τὴν ἀντίκρουσιν τῆς προκλητικῆς, ἐπιμόνου, ἀπαραδέκτου καὶ καταστροφικῆς προτάσεως τῆς ρωσικῆς Κυβερνήσεως, ἦτοι τόσον διὰ τὴν διοικητικὴν αὐτονομίαν τῆς χερσονήσου τοῦ Ἄθωνος ὅσον καὶ διὰ τὴν διεθνοποίησιν τοῦ καθεστώτος τῆς Μοναστικῆς Πολιτείας τοῦ Ἁγίου Ὄρους.

Συγχρόνως, ὡς εἶδομεν, ἡ Ἱερά Κοινότης ὠργάνωσε ἀμέσως καὶ συστηματικῶς τὴν ὀφειλετικὴν ἢ καὶ ἀπαραίτητον ἐπίσημον ἐκπροσώπησιν αὐτῆς διὰ τὰς ἀναγκαίας ἐνεργείας ἢ ἐπαφὰς πρὸς ὑπεράσπισιν τῶν καθιερωμένων παραδοσιακῶν ἀρχῶν τῶν ἀγιορειτικῶν καθεστώτων εἰς τὰ σημαντικὰ κέντρα λήψεως ἀποφάσεων. Οὕτως, ἡ ἐκπροσώπησις αὕτη ἐκαλύφθη ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος τόσον διὰ τῆς συγκροτήσεως ἐν Ἀθήναις μιᾶς τριμελοῦς *Εἰδικῆς Ἀγιορειτικῆς Ἐπιτροπῆς* (Ἰωακείμ Ἰβηρίτου, Χαρίτωνος Κουτλουμουσιανοῦ, Βαρλαάμ Γρηγοριάτου), ὅσον καὶ διὰ τοῦ ὀρισμοῦ καταλλήλων

Ἐπιτροπῶν τοῦ Κοινοῦ τοῦ Ἁγίου Ὁρους ἐν Κωνσταντινουπόλει (Κυριακοῦ Ζαχαριάδου Ξηροποταμνοῦ) καὶ ἐν Θεσσαλονίκη (Κοσμά Ἁγιοπαυλίτου).

Συνεπῶς, ἀπέτυχον πλήρως πᾶσαι αἱ ἄκριτοι, ἐθνικιστικά, ἀνθελληνικά καὶ προκλητικά ἐθνοφυλετικά μεθοδεύσεις τῆς ρωσικῆς Κυβερνήσεως διὰ τὴν ὑπαγωγὴν τοῦ Ἁγίου Ὁρους ὑπὸ τὸν ἀπόλυτον ἔλεγχον αὐτῆς, ἤτοι τόσον διὰ τῆς μαζικῆς προωθήσεως μεγάλων ομάδων Ρώσων ἢ Οὐκρανῶν μοναχῶν, ὅσον καὶ διὰ τῆς ρασοφορίας εὐλαβῶν Ρώσων ἢ Οὐκρανῶν προσκυνητῶν. Συγχρόνως, διὰ τῆς ἀσκήσεως ἐκβιαστικῶν πιέσεων εἰς τὰ διεθνή Συνέδρια ἢ τὰς διπλωματικάς Συνδιασκέψεις τῶν ἐκπροσώπων τῶν Μεγάλων Δυνάμεων ἐπεδιώκετο ἡ ἔμμεσος ἐπικύρωσις τῆς ρωσικῆς προτάσεως τόσον διὰ τὴν αὐτονομίαν τῆς χερσονήσου Ἄθω, ὅσον καὶ διὰ τὴν διεθνοποίησιν τοῦ καθεστῶτος τοῦ Ἁγίου Ὁρους.

Οὕτως, καίτοι αἱ δόλια αὐταὶ ἀνθελληνικά ἢ ἐθνοφυλετικά προκλητικά ἀξιώσεις ἢ προτάσεις τῆς ρωσικῆς Κυβερνήσεως ἦσαν ἐκ τῶν πραγμάτων ἀπαράδεκτοι, ἀλυσιτελεῖς ἢ ἀνεφάρμοστοι, ἄνευ τῆς ἀπαραιτήτου προηγουμένης συναινέσεως ὅχι μόνον τοῦ Οἴκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ἀλλὰ καὶ τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος ὡς αὕτη ἀπεφασίσθη εἰς τὴν *Συνθήκην τοῦ Βουκουρεστίου* (Αὔγ. 1913), εἰς τὴν *Συνθήκην εἰρήνης τῶν Ἀθηνῶν* (Νοέμ. 1913), αἱ ἀποφάσεις αὐταὶ ἐπεκυρώθησαν ἐμμέσως ὑπὸ τὴν μορφήν τῆς σαφοῦς ἀπορρίψεως ὅχι μόνον τῆς δῆθεν προστασίας τῶν Ρώσων ἀγιορειτῶν μοναχῶν, ἀλλὰ καὶ τῆς δῆθεν διεθνοποίησεως τοῦ ἀγιορειτικοῦ καθεστῶτος.

Ἡ σαφῆς καὶ ὀριστικῆ ἀπόρριψις τῶν ρωσικῶν ἀξιώσεων ἦτο μία ὁμόφωνος ἐπιλογή τῶν Μεγάλων δυνάμεων, διὸ καὶ διευτώθη ἀδιαλλάκτως εἰς τὴν *Συνθήκην τοῦ Ἁγίου Στεφάνου* (1878), εἰς τὴν *Συνθήκην τοῦ Λονδίνου* (Μάρτ. 1913) καὶ εἰς τὴν *Πρεσβευτικὴν Συνδιάσκεψιν* τοῦ Λονδίνου μεταξὺ τῶν ἐκπροσώπων τῶν Μεγάλων Δυνάμεων (Νοέμ. 1913). Ἄλλωστε, ὅτε κατέστησαν σαφέστερα τὰ προκλητικά καὶ ἰδιοτελεῖ ἀνθελληνικά ἢ καὶ ἐθνοφυλετικά κριτήρια τῶν ρωσικῶν ἀξιώσεων, τότε ἀπερρίφθησαν ἐπισήμως, ρητῶς καὶ κατηγορηματικῶς ὑπὸ τῶν Μεγάλων Δυνάμεων, ὡς συνέβη λ.χ. εἰς τὴν *διορθωτικὴν Συνθήκην τοῦ Βερολίνου* (Ἰούλ. 1878), εἰς τὴν *Πρεσβευτικὴν Συνδιάσκεψιν τοῦ Λονδίνου* (Νοέμ. 1913), εἰς τὴν

Ειδιχὴν Σύμβασιν τῆς Συνθήκης τῶν Σεβρῶν (10 Αὐγ. 1920), εἰς τὴν *Συνθήκην τῆς Λωζάννης* (1923) κ.ά.

Πράγματι, παρὰ τὰς συνεχεῖς, ἀκρίτους καὶ ἀντιφατικὰς παλινωδίας τῶν Μεγάλων Δυνάμεων, ἐπεκράτησαν τελικῶς αἱ ἀδιάλλακτοι δίκαιαι καὶ ἐμπεριστατωμέναι προτάσεις τῶν σχετικῶν σημαντικῶν Ὑπομνημάτων τόσον τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ὅσον καὶ τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος τῆς Μοναστικῆς Πολιτείας τοῦ Ἁγίου Ὁρους. Αἱ προτάσεις λοιπὸν αὐταὶ ἐτόνιζον εὐλόγως τὴν κοινὴν ὑποχρέωσιν πάντων τῶν χριστιανῶν νὰ ἐπιδείξουν τὸν ὀφειλόμενον σεβασμὸν πρὸς τὴν καθιερωμένην μακραίωνον, ἀπαραβίαστον καὶ ἀναλλοίωτον παράδοσιν τῶν ἀγιορειτικῶν καθεστώτων. Ἄλλωστε, ἡ ἀγιορειτικὴ αὐτὴ παράδοσις ἀπέκλειεν οἰανδὴποτε ἐθνικιστικὴν ἢ ἐθνοφυλετικὴν ἀξιώσιν, πολλῶ δὲ μᾶλλον τὰς ἀπειλούσας αὐτὴν ταύτην τὴν ὑπόστασιν τῆς Μοναστικῆς Πολιτείας τοῦ Ἁγίου Ὁρους ἀθεμίτους ἐθνοφυλετικὰς ἀξιώσεις τῆς ρωσικῆς Κυβερνήσεως διὰ τὴν ἐξυπηρέτησιν ξένων πρὸς τὴν ἀποστολὴν τῆς Ἐκκλησίας ἐθνοφυλετικῶν σκοπιμοτήτων.

Ὑπὸ τὸ πνεῦμα λοιπὸν αὐτό, μετὰ τὸ πέρασ τοῦ Α΄ Παγκοσμίου πολέμου (1914-18), ἡ κυριαρχία τῆς Ἑλλάδος ἐπὶ τῆς χερσονήσου τοῦ Ἄθω δὲν εἶχεν ἀκόμη ἐπικυρωθῆ ἐπισήμως διὰ μιᾶς διεθνοῦς Συνθήκης, ὡς ἐπίσης καὶ αἱ σχετικαὶ ἀποφάσεις τόσον τῆς Συνθήκης τοῦ Λονδίνου (Μάρτ. 1913), ὅσον καὶ τῆς *Πρεσβευτικῆς Συνδιασκέψεως* (Νοέμ. 1918) ἧσαν ἀσαφεῖς. Οὕτως, ἡ *Συνθήκη τῶν Σεβρῶν* (Αὐγ. 1920), ἀφ' ἑνὸς μὲν ἀνεγνώρισε, διὰ τοῦ ἄρθρου 13, τὴν κυριαρχίαν τῆς Ἑλλάδος ἐπὶ τῆς χερσονήσου τοῦ Ἄθω, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ Ἑλλάς ἐδεσμεύθη, διὰ τῆς ὑπογραφείσης τὴν αὐτὴν ἡμέραν *Εἰδικῆς Συμβάσεως* μεταξὺ τῶν ἐκπροσώπων τῶν 18 συμμάχων καὶ τῆς Τουρκίας (10 Αὐγ. 1920), νὰ προστατεύῃ ἀδιακρίτως τὰς εὐρισκομένας εἰς τὰ ἐδάφη τῆς μειονότητος, ἧτοι καὶ τοὺς μὴ Ἑλληνας μοναχοὺς τῶν Ἱερῶν Μονῶν τοῦ Ἁγίου Ὁρους.

Ὑπὸ τὴν προοπτικὴν λοιπὸν αὐτὴν, εἰς τὸ σχετικὸν ἄρθρον ἐτονίζετο ρητῶς ὅτι: «ἡ Ἑλλάς ὑποχρεοῦται νὰ ἀναγνωρίσῃ καὶ νὰ διατηρήσῃ τὰ ἐκ παραδόσεως δικαιώματα καὶ ἐλευθερίας, ὧν ἀπολαύουσιν αἱ μὴ ἑλληνικαὶ μοναστηριακαὶ κοινότητες τοῦ Ἁγίου Ὁρους, κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 62 τῆς Βερολινείου Συνθήκης τῆς 13ης Ἰουλίου 1878». Βεβαίως, ἡ *Συνθήκη τῶν Σεβρῶν* δὲν ἔτυχε μιᾶς

ἐπισημοῦ ρητῆς διεθνοῦς ἐπικυρώσεως, ἀλλ' ὅμως ἡ ἀναφορὰ τῆς *Εἰδικῆς Συμβάσεως* εἰς τὸ ἄρθρον 62 τῆς διορθωτικῆς *Συνθήκης τοῦ Βερολίνου* (1878) προσέδιδεν εἰς αὐτὴν τὸ ἱστορικὸν νομικὸν βᾶθος μιᾶς διεθνοῦς ἀναγνώρισεως.

Ἐν τούτοις, ἡ *Συνθήκη τῆς Λωζάννης* (1923), ἡ ὁποία ἀνεγνώρισεν ἐπισημῶς καὶ ἀμετακλήτως τὴν ἑλληνικὴν κυριαρχίαν ἐπὶ τῆς χερσονήσου τοῦ Ἄθωνος, διὰ τοῦ ἄρθρου 2, περὶ ὀριοθετήσεως τῆς κυριαρχίας Ἑλλάδος καὶ Τουρκίας, δὲν συμπεριέλαβεν καὶ *εἰδικὴν σχετικὴν Πράξιν* περὶ προστασίας τῶν μειονοτήτων, ἀλλ' ὅμως, διὰ τῆς διατάξεως 2 τοῦ *Πρωτοκόλλου XVI*, ἐπεκυρώθη ἡ «περὶ προστασίας τῶν μειονοτήτων» Διάταξις τῆς *Συνθήκης τῶν Σεβρών*. Συνεπῶς, ἐτονίσθη ρητῶς ὅτι: «αἱ ἐπικυρώσεις τῶν ὡς ἄνω συναφθεισῶν ἐν Σέβραις *Συνθηκῶν* δέον, ἐὰν ἡ κατάθεσις αὐτῶν δὲν ἐγένετο, ... νὰ κατατεθῶσιν μετὰ τῶν ἐπικυρώσεων τῶν *Συνθηκῶν εἰρήνης καὶ Πράξεων τῶν ὑπογραφεισῶν ἐν Λωζάννῃ*».

Ἡ διεθνὴς λοιπὸν ἀναγνώρισις τῆς ἑλληνικῆς κυριαρχίας ἐπὶ τῆς χερσονήσου τοῦ Ἄθωνος ἐπέτρεψεν εἰς τὴν ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν νὰ ἀναλάβῃ τὰς πρωτοβουλίας διὰ τὴν σύνταξιν ἑνὸς «*σχεδίου θεμελιώδους Κανονισμοῦ*» ἢ «*Καταστατικοῦ Χάρτου*» τοῦ Ἁγίου Ὁρους–Ἄθωνος. Οὕτως, ἀπεστάλησαν οἱ εἰδικοὶ περὶ τὸ θέμα νομομαθεῖς (ἀρχιμ. Δαμασκηνὸς Παπανδρέου, Ἰωάννης Στεφανίδης) διὰ τὴν ἀναγκαίαν συζήτησιν καὶ ἀποδοχὴν τῶν σχετικῶν ἀναγκαίων ἢ καὶ ἀπαραιτήτων νομοκανονικῶν θέσεων, ἀλλ' ὅμως κατ' ἀναφορὰν πάντοτε πρὸς τὰ *Ἁγιορειτικὰ Τυπικά*, τὰ *Πατριαρχικὰ Σιγίλλια*, τὰ *Σουλτανικὰ Φιρμάνια*, τὰ *καθιερωμένα ἔθιμα τοῦ ἱεροῦ Τόπου*, καὶ τοὺς *Γενικοὺς Κανονισμοὺς*, οἱ ὁποῖοι εἶχον ἤδη γίνεαι δεκτοὶ καὶ ὑπὸ τῶν ἁγιορειτικῶν Μονῶν (1911).

Ἄλλωστε, τὰ *Ἁγιορειτικὰ Τυπικά*, τὰ *Πατριαρχικὰ Σιγίλλια*, τὰ *Σουλτανικὰ Φιρμάνια*, οἱ *Γενικοὶ Κανονισμοί* (1860), τὰ ὁποῖα εἶχον συνταχθῆ διὰ τὴν κατάλληλον ὑποστήριξιν ἢ ἀποτελεσματικὴν προστασίαν τῶν καθιερωμένων ὑπὸ τῆς Ὑψηλῆς Πύλης ἰδιαιτέρων προνομίων τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ἀπεδείχθησαν χρήσιμα καὶ πολύτιμα ὅχι μόνον διὰ τὴν ἀντίκρουσιν τῶν ἀπαραδέκτων ρωσικῶν προτάσεων περὶ διεθνοποίησεως τοῦ καθεστώτος τοῦ Ἁγίου Ὁρους, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν προβολὴν τῶν καθιερωμένων κανονικῶν δικαιωμάτων

τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ὅπως ἐπίσης καὶ διὰ τὴν ὑπεράσπισιν τῆς ἐσωτερικῆς αὐτοδιοικήσεως τῶν εἴκοσι Ἱερῶν Πατριαρχικῶν καὶ Σταυροπηγιακῶν Μονῶν²¹.

Πράγματι, ἦταν πλέον ἀπολύτως ἀναγκαία ἢ καὶ ἀπαραίτητος ἡ ἄμεσος νομοθετικὴ κατοχύρωσις ἀφ' ἑνὸς μὲν τῶν καθιερωμένων παραδοσιακῶν ἀγιορειτικῶν καθεστώτων τῆς Μοναστικῆς Πολιτείας τοῦ Ἁγίου Ὄρους, ἀφ' ἑτέρου δὲ τῆς κανονικῆς σχέσεως αὐτῆς τόσον πρὸς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον, ὅσον καὶ πρὸς τὸ Ἑλληνικὸν Κράτος. Ἄλλωστε, ἡ σαφῆς διεθνῆς κατοχύρωσις ὄχι μόνον τῆς αὐτονομήτου πλέον κυριαρχίας τῆς Ἑλλάδος ἐπὶ τῆς χερσονήσου τοῦ Ἄθωνος ἀλλὰ καὶ τῆς ἀρρήκτου σχέσεως αὐτῆς τόσον πρὸς τὴν διοίκησιν τῆς Μοναστικῆς Πολιτείας τοῦ Ἄθωνος, ὅσον καὶ πρὸς τὰ ὅρια τῆς δικαιοδοσίας τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, προϋπέθετον καὶ τὴν ἄμεσον συνταγματικὴν κατοχύρωσιν αὐτῶν εἰς σχετικὸν μάλιστα εἰδικὸν ἄρθρον τοῦ ἐκάστοτε ἰσχύοντος Συντάγματος εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Κράτος.

Ὑπὸ τὴν προοπτικὴν λοιπὸν αὐτὴν, συνεκλήθη –κατὰ τὰ καθιερωμένα– ἡ Ἑκτακτος Διπλῆ Ἱερά Σύναξις τῆς Μοναστικῆς Πολιτείας τοῦ Ἁγίου Ὄρους (Μάιος 1924) καὶ συνεκρότησεν μίαν εἰδικὴν Ἀγιορειτικὴν Ἐπιτροπὴν διὰ τὴν κατάλληλον τελικὴν ἐπεξεργασίαν τοῦ ἤδη ὑπάρχοντος σχετικοῦ ὕλικου διὰ τὰ ἤδη καθιερωμένα πλέον παραδοσιακὰ ἀγιορειτικὰ καθεστῶτα, ὥστε νὰ ἐνταχθοῦν ρητῶς εἰς τὰ 188 ἄρθρα τοῦ Σχεδίου Καταστατικοῦ Χάρτου τοῦ Ἁγίου Ὄρους – Ἄθωνος (ΚΧΑΟ), ὃ ὁποῖος ἐνεκρίθη τελικῶς ὑπὸ τῆς Ἑκτάκτου Διπλῆς Συνάξεως (10 Μαΐου 1924), παρὰ τὴν εὐνόητον ἀπουσίαν τοῦ ἀντιπροσώπου τῆς Ἱ. Μονῆς Ἁγίου Παντελεήμονος, ἡ ὁποία ὁμῶς συμμετεῖχεν τελικῶς εἰς τὰ ὄργανα διοικήσεως τοῦ Ἁγίου Ὄρους.

5. Συμπεράσματα καὶ προτάσεις

Συνεπῶς, αἱ πρωτοβουλίαι τῶν ἐμπεριστατωμένων νομοκανονικῶν Ὑπομνημάτων καὶ τῶν ἄλλων ἐπισήμων σχετικῶν Ἐγγράφων, Ψηφι-

21. Βλ. Ἴω. Φειδᾶς, *Ἐκκ. Ἱστορία*, ὅ.π., τ. III, σσ. 46-62.

σμάτων ἢ καὶ ἄλλων σχετικῶν καταλλήλων ἐνεργειῶν, ἥτοι τόσον τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ὅσον καὶ τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος τοῦ Ἁγίου Ὁρους, συνωψίσθησαν εἰς τὰς βασικὰς θέσεις ἢ προτάσεις τοῦ σχετικοῦ «Ἑπομνήματος τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος πρὸς τὸν Οἰκουμενικὸν πατριάρχην Γερμανὸν Ε΄» (18 Δεκ. 1913). Ἄλλωστε, διὰ τοῦ σημαντικοῦ αὐτοῦ Ἑπομνήματος τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος πρὸς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον ἐζητεῖτο, «ἵνα εἰς τὴν τάξιν καὶ εὐνομίαν ἐπαναγάγῃ τούς ... ἀνατροπεῖς τῶν ἱερῶν καθεστώτων καὶ κανόνων μοναχοῦς [=ρωσικῆς καταγωγῆς κελλιώτας]», μετὰ τὰς ἐκ τῶν ἀκριτῶν πρωτοβουλιῶν ἢ αὐθαιρέτων παλινωδιῶν τοῦ μητροπολίτου Ρόδου Ἀποστόλου, ὡς Πατριαρχικοῦ Ἐξάρχου, προκληθείσας σοβαρὰς συγχύσεις εἰς πάντας τοὺς ἀγιορείτας μοναχοῦς.

Οὕτως, ἡ Ἱερὰ Κοινότης εἰς τὸ Ἑπομνημα αὐτῆς διεκλήρυξε ρητῶς καὶ ἀπεριφράστως τὰς βασικὰς, κανονικὰς καὶ ἀμεταθέτους παραδοσιακὰς καταστατικὰς ἀρχὰς τῆς εὐρύθμου καὶ κανονικῆς λειτουργίας διὰ τῶν ἤδη καθιερωμένων ἀγιορειτικῶν καθεστώτων, αἱ ὁποῖαι θὰ ἠδύναντο νὰ συνοψισθοῦν εἰς τὰς ἀκολούθους συντόμους καὶ περιεκτικὰς προτάσεις:

Πρῶτον, τονίζεται ὅτι πάντα τὰ ἐξαρτήματα τῶν Ἱερῶν Μονῶν (σκήται, κελλία, καλύβαι, καθίσματα, ἐρημητήρια, ἡσυχαστήρια κ.ἄ.) ἀποτελοῦν, κατὰ τὴν μακραίωνα ἀγιορειτικὴν παράδοσιν, «ἀναφαίρετον καὶ ἀναπαλλοτριώτον ἰδιοκτησίαν» τῶν «ἀφ' ὧν ἐξαρτῶνται» εἴκοσι Ἱερῶν Μονῶν, ἥτοι ἀποθαρρύνονται σαφῶς αἱ δόλιοι, παράνομοι, αὐθαίρετοι ἢ ἄκριτοι ἀγοραπωλησῆαι σημαντικῶν ἐξαρτημάτων τῶν Ἱερῶν Μονῶν.

Δεύτερον, ἀποδοκιμάζεται ἡ οἰαδήποτε αὐθαίρετος ἀθέτησις, μεταβολὴ ἢ ἀλλοίωσις τοῦ κελλιωτικοῦ καθεστώτος τόσον ὡς πρὸς τὴν κανονικὴν κληρονομικὴν διαδοχὴν, ὅσον καὶ ὡς πρὸς τὴν ἀνεξέλεγκτον κτηριακὴν ἀνάπτυξιν αὐτοῦ, ἥτοι δὲν ἐπιτρέπονται πλέον ὄχι μόνον ἡ κληροδοτήσις κελλίου, ἀλλὰ καὶ ἡ αὐθαίρετος ἀνέγερσις ὄγκωδῶν κτηριακῶν συγκροτημάτων εἰς τὰς σκήτας ἢ τὰ κελλία τῆς Ἱερᾶς Μονῆς.

Τρίτον, ἀπαγορεύεται αὐστηρῶς ἀφ' ἐνὸς μὲν ἡ ἀντικανονικὴ καὶ ἀπαράδεκτος μετατροπὴ κελλιῶν εἰς Σκήτας ἢ σκητῶν εἰς Μονὰς, πολλῶ δὲ μᾶλλον ἡ ἴδρυσις ἐν Ἁγίῳ Ὁρει μιᾶς νέας Μονῆς ἢ Σκήτης, ἀφ' ἐτέρου δὲ ἡ προκλητικὴ ἀνέγερσις νέων ὄγκωδῶν κτηριακῶν συγκροτημάτων εἰς τὰς ἀντικανονικῶς καὶ ἀντιφατικῶς καλουμένας *κοινοβιακὰς Σκήτας*. Ἄλλωστε, οἰαδήποτε τοιαύτη ἐνέργεια «ἀντίκειται εἰς τε τοὺς ἱεροῦς

κανόνας, τὰ αὐτοκρατορικὰ Χρυσόβουλλα καὶ τὸ τῆς ἰδιοκτησίας δίκαιον» εἰς τὴν ἀγιορειτικὴν Μοναστικὴν Πολιτείαν.

Τέταρτον, ἐπιβάλλεται αὐστηρῶς καὶ ἀπαραιτήτως ὁ ὑπὸ πάντων καὶ κατὰ πάντα ἀπόλυτος, εἰλικρινῆς καὶ ἀνυπόκριτος σεβασμὸς ὄλων τῶν αὐτοκρατορικῶν Χρυσοβούλλων, τῶν Πατριαρχικῶν Σιγιλίων, τῶν Γενικῶν Κανονισμῶν καὶ τῶν καθιερωμένων διαχρονικῶν παραδοσιακῶν κανονικῶν καὶ μοναστικῶν καθεστώτων τῆς μακραίωνος ἀγιορειτικῆς παραδόσεως.

Πέμπτον, διακηρύσσεται ρητῶς καὶ ἀπεριφράστως ἡ σταθερὰ καὶ ἀμετάκλητος ἐμμονὴ τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος τόσον εἰς τὰ σημαντικὰ σχετικὰ Ὑπομνήματα, ὅσον καὶ εἰς τὸ Ἱερὸν Ψήφισμα αὐτῆς. Οὕτω τονίζεται, μετὰ τῆς δεούσης μάλιστα ἐμφάσεως, ὅτι: «τό, ὡς μὴ ὠφελεν, ὑπὸ τῆς κραταιᾶς Ῥωσίας προκληθὲν σοβαρὸν ζήτημα τῆς διεθνοποιήσεως ἢ οὐδετεροποιήσεως δὲν ὑφίσταται πλέον, μετὰ τὰ ὑποβληθέντα εἰς τὴν ἐν Λονδίῳ Πρεσβευτικὴν Συνδιάσκεψιν Ὑπομνήματα καὶ δὴ καὶ τὸ Ἱερὸν Ψήφισμα».

Ἑκτον, καταδικάζονται εὐλόγως καὶ κανονικῶς αἱ ἐκτὸς τοῦ Ἁγίου Ὁρους ὑποκινούμεναι ὑπὸ τῆς ρωσικῆς Κυβερνήσεως αὐθαίρετοι, ἀντικανονικαὶ καὶ σκανδαλώδεις ἐνέργειαι τῶν «ρώσων κελλιωτῶν», οἱ ὅποιοι θὰ τιμωρηθῶν «συνωδᾶ τοῖς κανόσι καὶ τοῖς καθεστῶσι», διὰ νὰ ἐπανέλθουν εἰς «τὴν εὐθειαν καὶ νόμιμον ὁδόν», διὸ καὶ ἐξεφράζετο ἡ πικρία διὰ τὴν ὑποστήριξιν αὐτῶν καὶ ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ῥωσίας.

Ἑβδομον, ἀποκλείεται ρητῶς, αὐστηρῶς καὶ ἀδιαλλάκτως οἰαδήποτε μεταβολὴ εἰς τὰ διὰ τῆς μακραίωνος παραδόσεως ἀπαράγραπτα, ἀπαραβίαστα καὶ καθιερωμένα δικαιώματα τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος, ἥτοι εἰς τὴν ἀπονομὴν τῆς δικαιοσύνης, τὸν ἔλεγχον τῶν εἰσερχομένων καὶ ἐξερχομένων, ὡς ἐπίσης καὶ τῆς ὑπάρξεως χωροφυλακῆς, ἀστυνομίας, τελωνείου, φυλάκων κ.ἄ.

Ὅγδοον, ὑπογραμμίζεται εὐλόγως, ρητῶς καὶ σαφῶς ὅτι ἡ Μοναστικὴ Πολιτεία τοῦ Ἁγίου Ὁρους ἔχει ὀριστικῶς πλέον καθωρισμένα ἐδαφικὰ ὅρια καὶ ἀποτελεῖ ἀναπόσπαστον καὶ αὐτοδιοίκητον τμῆμα τοῦ Ἑλληνικοῦ Βασιλείου, «διὸ καὶ πάντες οἱ ἀγιορεῖται μοναχοὶ ἔχουν μίαν καὶ μόνην ὑπηκοότητα», ἥτοι «τὴν τοῦ Κράτους, ὅφ' οὗ ὁ Θεὸς ἠὺδόκησεν νὰ ὑπαχθῶν».

Ἐνατον, ἐκφράζεται εὐλόγως ἡ βεβαία ἐλπίς τόσον διὰ τὴν ὀφειλετικὴν διεθνή κατοχύρωσιν ὄλων τῶν θεσμικῶν ὀργάνων τοῦ ἤδη καθιερωμένου παραδοσιακοῦ ἀγιορειτικοῦ καθεστῶτος ὑπὸ τῶν Κυβερνήσεων ὄλων τῶν ὀρθοδόξων λαῶν, ὅσον καὶ διὰ τὴν ἀναγκαίαν ἐπικύρωσιν αὐτοῦ «ὕπὸ τῆς Μητρὸς Μεγάλῃς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, ... ὡς οἱ αἰῶνες ἐσεβάσθησαν, καὶ αὐτοὶ οἱ κατακτῆται καὶ ὑπερήσπισαν, καὶ μόνον οἱ φιλοξενούμενοι πειρῶνται, ἵνα ἀλλοιώσουν...».

Ἐπίμετρον

Εἶναι λοιπὸν εὐνόητον ὅτι ἡ ὑπὸ τοῦ Μακαριωτάτου Πατριάρχου Μόσχας Κυρίλλου ἀποσταλεῖσα πρὸς τὴν Αὐτοῦ Θειοτάτην Παναγιότητα, τὸν Οἰκουμενικὸν πατριάρχην Βαρθολομαῖον ἐπιστολιμαία ἐπίσημος πρόσκλησις διὰ τὴν συμμετοχὴν Αὐτοῦ εἰς τὰς αὐθαίρετως ὑπ' αὐτοῦ προγραμματιζόμενας ἑορταστικὰς ἐκδηλώσεις διὰ τὴν χιλιετῆ δῆθεν ρωσικὴν παρουσίαν ἐν Ἀγίῳ Ὄρει, μὲ ἐπίκεντρον μάλιστα τὴν Ἱερὰν Μονὴν Ἀγίου Παντελεήμονος. Ἄλλωστε ὁ Πατριάρχης Μόσχας προῦβαλεν αὐθαίρετως ὡς πλασματικὸν πρόσχημα τὴν σύγκλησιν τῆς Ἀγίας καὶ Μεγάλῃς Συνόδου τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας (2016), τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ αὐτὸ καθ' αὐτὸ μίαν προφανῶς προκλητικὴν καὶ σαφῶς ἀντικανονικὴν ἐκκλησιαστικὴν πράξιν.

Ἡ πρόσκλησις ὅμως αὕτη ἀπεσκοπεῖ νὰ ἐπαναφέρῃ εἰς τὸ προσκλήμιον τὰς ἀπωθημένας καὶ διεθνῶς ἀπηξιωμένας ἐθνικιστικὰς ἢ καὶ ἐθνοφυλετικὰς ἀξιώσεις τῆς ρωσικῆς Κυβερνήσεως κατὰ τοὺς ΙΘ' καὶ Κ' αἰῶνας. Ὑπὸ τὸ πνεῦμα λοιπὸν αὐτό, ἡ αὐθαίρετος καὶ προκλητικὴ πρότασις τοῦ Πατριάρχου Μόσχας Κυρίλλου (2009-) διὰ τὴν ὀργάνωσιν τῶν ἑορταστικῶν αὐτῶν ἐκδηλώσεων ἦτο προφανῶς ἀλαζονικὴ, σαφῶς σκόπιμος καὶ προφανῶς ἀπαράδεκτος διὰ πολλοὺς εὐνόητους καὶ σημαντικοὺς λόγους ὡς οἱ κάτωθι:

Πρῶτον, διότι ἡ προκλητικὴ πρόσκλησις ἀπηυθύνετο σαφῶς ὡς ἐν αὐτονόητον δικαίωμα τοῦ Πατριάρχου Μόσχας ἐπὶ τῆς Ἱερᾶς Μονῆς τοῦ Ἀγίου Παντελεήμονος, ἥτοι ἄνευ οἰασδῆτινος ἀναφορᾶς εἰς τὴν κανονικὴν ὑποχρέωσιν ὑποβολῆς σχετικοῦ αἰτήματος πρὸς τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην, τὸν μόνον κανονικῶς κύριον καὶ Οἰκοδεσπότην πασῶν

τῶν Πατριαρχικῶν καὶ Σταυροπηγιακῶν Ἱερῶν Μονῶν τῆς ἀγιωνύμου Μοναστικῆς Πολιτείας τῆς χερσονήσου τοῦ Ἄθωνος.

Δεύτερον, διότι ἦτο ἀκριτος ἢ σκόπιμος ἢ ἀμφισβήτησις ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου Μόσχας τοῦ κανονικοῦ καθεστῶτος τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Ἁγίου Παντελεήμονος, διὰ τοῦ αὐθαίρετου μάλιστα πλασματικοῦ χαρακτηρισμοῦ αὐτῆς ὡς δῆθεν: «Ρωσικῆς ἐν τῷ Ἁγίῳ Ὁρει Ἄθω Μονῆς», καὶ δὴ ἀπὸ τῶν ἀρχῶν ἤδη τῆς δευτέρας χιλιετίας τοῦ ἱστορικοῦ βίου τῆς Ἐκκλησίας. Ἄλλωστε, ὁ αὐθαίρετος αὐτὸς χαρακτηρισμὸς ὑπεστηρίζετο ἐμμέσως καὶ διὰ τῆς προβολῆς τῶν δῆθεν περιοδικῶν εὐεργεσιῶν «τοῦ εὐσεβοῦς ρωσικοῦ λαοῦ» ὄχι μόνον πρὸς «τὴν Ἱερὰν Μονὴν Ἁγίου Παντελεήμονος μετὰ πάντων τῶν ἐξαρτημάτων αὐτῆς», ἀλλὰ καὶ πρὸς «τὰς λοιπὰς Ἱερὰς Μονὰς καὶ Σκήτας τοῦ Ἁγίου Ὁρους».

Τρίτον, διότι ὁ Πατριάρχης Μόσχας προσεκάλει τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην, κατὰ τρόπον μάλιστα προκλητικὸν καὶ ἀπαράδεκτον, «εἰς τὴν ρωσικὴν Ἀγιορειτικὴν Ἱερὰν Μονὴν» διὰ τὴν «κοινὴν τέλεσιν» μετὰ τοῦ «Πατριάρχου Μόσχας» τῆς «θείας Λειτουργίας», ὡς δῆθεν «ἐπάξιον ἐπιστέγασμα», διὰ νὰ «τιμηθῇ ἐκκλησιαστικῶς ἢ σπουδαία αὐτὴ ἐπέτειος», ἦτοι διὰ νὰ ἀναγνωρισθῇ *de facto* ἢ δῆθεν ἐπὶ τῆς Ἱερᾶς Μονῆς τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος καὶ πάντων τῶν ἐξαρτημάτων αὐτῆς ὑποτιθεμένη ἢ διεκδικουμένη ρωσικὴ κυριαρχία ἢ συγκυριαρχία, κατὰ τὴν περίοδον μάλιστα τῆς ἤδη προγραμματισθείσης συγκλήσεως ὑπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας (Κρήτη, 16-27 Ἰουνίου 2016).

Τέταρτον, διότι κατὰ τὴν καθιερωμένην ἀγιορειτικὴν παράδοσιν, οὐδεὶς Ἀρχιερεὺς, οἰασδήποτε βαθμίδος τῆς ἐκκλησιαστικῆς Ἱεραρχίας καὶ οἰασδήτινος Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, δύναται νὰ τελέσῃ τὴν θείαν Λειτουργίαν ἢ ἄλλην τελετουργίαν ἐν Ἁγίῳ Ὁρει, χωρὶς τὴν προηγουμένην ἀπαραίτητον ἔγκρισιν ἢ συναίνεσιν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου. Ἄλλωστε, καὶ αἱ εἴκοσι Ἱεραὶ Μοναὶ τοῦ Ἁγίου Ὁρους εἶναι Πατριαρχικαὶ καὶ Σταυροπηγιακαὶ Μοναὶ καὶ ἔχουν τὴν ἀναφορὰν τῆς ὑπάρξεως αὐτῶν εἰς τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην. Οὕτως, ὁ Πατριάρχης Μόσχας θὰ ἠδύνατο νὰ τελέσῃ κανονικῶς τὴν θείαν Λειτουργίαν εἰς τοὺς ρωσοφώνους μοναχοὺς τῆς Ἱερᾶς Μονῆς τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος καὶ τῶν ἐξαρτημάτων αὐτῆς μόνον διὰ τῆς

προηγούμενης αναγκαίας προσκλήσεως ἢ ἐγκρίσεως αὐτῆς ὑπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου.

Πέμπτον, ἡ ἄκριτος ἐμμονὴ τῶν τριῶν σλαβοφώνων Ἱερῶν Μονῶν, ἦτοι Ἁγίου Παντελεήμονος, Χιλανδαρίου καὶ Ζωγράφου, εἰς τοὺς ὑποκινουμένους ὑπὸ τῆς ρωσικῆς κυρίως Κυβερνήσεως ἀκραίους ἐθνικιστικοὺς καὶ ἐθνοφυλετικοὺς παροξυσμοὺς τῶν Ρώσων σλαβοφίλων φιλοσόφων, θεολόγων καὶ διανοητῶν, οἱ ὅποιοι ὅμως εἶχον ἤδη καταδικασθῆ ὡς μία ἐπικίνδυνος ἐκκλησιολογικὴ αἵρεσις ὑπὸ τῆς Μεγάλης Συνόδου τῆς Κωνσταντινουπόλεως (1872). Ἄλλωστε, καὶ αἱ δῆθεν γενναῖαι ρωσικαὶ οἰκονομικαὶ εὐεργεσίαι εἰς τὴν Ἱερὰν Μονὴν Ἁγίου Παντελεήμονος προήρχοντο κυρίως ἐκ τῶν κατασχεθέντων ἢ δημευθέντων ὑπὸ τῆς ρωσικῆς Κυβερνήσεως ἐσόδων τῶν ἀκμαίων καὶ πλουσίων ἀγιοταφικῶν, συναϊτικῶν, ἀγιορειτικῶν καὶ πατριαρχικῶν Μονῶν ἢ Μετοχιῶν εἰς τὴν Βεσσαραβίαν καὶ τὸν Καύκασον²².

Ἑκτον, ἡ ἀνθελληνικὴ ἔκφρασις τῆς ρωσικῆς ἐθνοφυλετικῆς πολιτικῆς ἐκυοφόρηθη, ἐγεννήθη, ἀνεπτύχθη καὶ προεβλήθη ὑπὸ τῶν σλαβοφίλων κυρίως Ρώσων φιλοσόφων, θεολόγων καὶ διανοητῶν διὰ τῆς τριπτύχου συνοπτικῆς διακηρύξεως τοῦ Ὑπουργοῦ Παιδείας Σ. Οὐβάρωφ (1833-1848) περὶ τῆς ταυτότητος τῆς Ρωσίας, ἦτοι τῆς Ὁρθοδοξίας, τῆς Αὐτοκρατορίας, τῆς Ἐθνότητος, ὡς ἀντιθέσεως πρὸς τὸν θετικισμὸν τῆς δυτικῆς πολιτικῆς ἰδεολογίας. Πράγματι, ἡ ρωσικὴ Κυβέρνησις μέχρι τὸν Κριμαϊκὸν πόλεμον (1853-56) συνέδεε πάντοτε τὴν ἐνότητα ὅλων τῶν ὀρθοδόξων λαῶν πρὸς τὸν καθιερωμένον θεσμικὸν ρόλον τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ἦτοι ὄχι μόνον τοὺς ἔχοντας συγγένειαν αἵματος σλαβοφώνους λαοὺς (Ρώσους, Λευκορώσους, Οὐκρανοὺς, Σέρβους, Βουλγάρους κ.ἄ.), ὅσον καὶ τοὺς ἔχοντας συγγένειαν πνεύματος (Ἕλληνες, Ρουμάνους, Γεωργιανούς, Ἀραβες κ.ἄ.). Ἐν τούτοις, μετὰ ἀπὸ τὴν ἦτταν τῆς Ρωσίας εἰς τὸν Κριμαϊκὸν πόλεμον (1856) καὶ τὴν ἀπώλειαν τοῦ ἀποκλειστικοῦ προνομίου διὰ τὴν προστασίαν ὅλων τῶν Ὁρθοδόξων τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας, τὸ ὅποιον περιῆλθε πλέον εἰς τὰς Μεγάλας Δυνάμεις διὰ τῆς σχετικῆς Συνθήκης τῶν Παρισίων (1856), ἡ ρωσικὴ Κυβέρνησις συνέδεε ἐφ' ἐξῆς τὴν ἐνότητα τῆς Ὁρθοδοξίας κυρίως πρὸς τὴν ἐθνοφυλετικὴν συγγένειαν αἵματος

22. Βλ. Ἰω. Φειδᾶς, *Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία*, ὁ.π., τ. III, σσ. 535-553.

τῶν σλαβοφώνων λαῶν, ὑπὸ τὴν πίεσιν πάντοτε τῶν πανισχύρων πλέον σλαβοφίλων φιλοσόφων, θεολόγων καὶ διανοητῶν τῆς Ρωσίας²³.

Ἐβδομον, ἡ ρωσικὴ Κυβέρνησις υἱοθέτησεν ἀκρίτως τὰς προτάσεις τοῦ ἐπισκεφθέντος τὰ πρεσβυγενῆ Πατριαρχεῖα τῆς Ἀνατολῆς διαβόητου σλαβοφίλου Ρώσου κληρικοῦ Πορφυρίου Οὐσπένσκυ (1843-1858), ἦτοι ἀφ' ἐνὸς μὲν διὰ τὴν ἀποσύνδεσιν τῶν ἀραβοφώνων ὀρθοδόξων λαῶν τῶν ἐλληνοφώνων πρεσβυγενῶν Πατριαρχείων τῆς Ἀνατολῆς (Ἀλεξανδρείας, Ἀντιοχείας καὶ Ἱεροσολύμων) ἐκ τῆς καθιερωμένης ἐπιρροῆς τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καὶ τῶν ἐλληνοφώνων Ἱεραρχιῶν αὐτῶν, ἀφ' ἑτέρου δὲ διὰ τὴν σλαβόφιλον ἢ καὶ πανσλαβιστικὴν ἰδεολογικὴν ἐκμετάλλευσιν ὅχι μόνον τῶν ἐχόντων συγγένειαν αἵματος σλαβοφώνων λαῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν τελούντων ὑπὸ τὴν ἐλληνικὴν ἐπιρροὴν ἀραβοφώνων ἢ καὶ ἄλλων ὀρθοδόξων λαῶν τῆς Ἀνατολῆς.

Ὅγδοον, ἡ ἐπιβαλλομένη, διὰ παντὸς θεμιτοῦ ἢ καὶ ἀθεμίτου μέσου, σαφῶς ἀνθελληνικὴ ἰδεολογητικὴ φόρτισις τῆς σλαβοφίλου πολιτικῆς τῆς ρωσικῆς Κυβερνήσεως, ἡ ὁποία ἐξεφράσθη σαφῶς εἰς τὴν ρωσοτουρκικὴν *Συνθήκην τοῦ Ἁγίου Στεφάνου* (1878), διὰ τῆς ἀκρίτου μάλιστα ἐπιβολῆς τῆς Μεγάλης Βουλγαρίας εἰς τὴν Βαλκανικὴν Χερσόνησον, ἐξηγεῖ πλήρως καὶ τὴν προκλητικὴν, ὡς εἶδομεν, ἐθνοφυλετικὴν πολιτικὴν τῆς ρωσικῆς Κυβερνήσεως ὅχι μόνον διὰ τὴν διεΐσδυσιν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸν πλήρη ἔλεγχον τῆς διοικήσεως καὶ τῆς λειτουργίας τοῦ Ἁγίου Ὄρους²⁴.

Συνεπῶς, ἡ δολία σκοπιμότης τῶν ἐθνοφυλετικῶν αὐτῶν προτάσεων τῆς ρωσικῆς Κυβερνήσεως τόσον διὰ τὸ Ἅγιον Ὄρος, ὅσον καὶ διὰ τὰ ἐλληνοφώνων πρεσβυγενῆ Ὀρθόδοξα Πατριαρχεῖα τῆς Ἀνατολῆς, ἐξεφράζετο σαφῶς ὑπὸ τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς ρωσικῆς «Πνευματικῆς Ἀποστολῆς τῆς Παλαιστίνης» Ἀντωνίνου Καποῦστιν εἰς *Ἐπιστολὴν* αὐτοῦ πρὸς τὴν μητέρα τοῦ τσάρου Ἀλεξάνδρου Β' (1851-81) καὶ προστάτιδα αὐτοῦ Μαρία Ἀλεξάνδροβνα (22 Νοεμ. 1858), εἰς τὴν ὁποίαν ἔγραφεν εὐλόγως καὶ ὀρθῶς: «**Δὲν μᾶς ἀγαποῦν οἱ Ἕλληνες, οἱ Τοῦρκοι, οἱ Ἄραβες, οἱ Ρουμάνοι, ἀκόμη καὶ οἱ Βούλγαροι, διότι ἡμεῖς θέλομεν νὰ ἐπιβληθῶμεν, διότι ἡμεῖς εἴμεθα οἱ καταστροφεῖς**

23. Βλ. Ἰω. Φειδᾶς, *Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία*, ὁ.π., τ. III, σ. 526.

24. Βλ. Ἰω. Φειδᾶς, *Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία*, ὁ.π., τ. III, σσ. 526-553.

τῆς ἐθνικῆς των ὑποστάσεως (*razrusitelej ih nacionalost*). Ἄλλ' ὅμως ἐάν τοὺς ἐπλησιάζομεν μετ' εἰλικρινείας καὶ χριστιανικῆς αὐτοκριτικῆς, τότε θὰ εἴχομεν τοιούτους φίλους, ὁποίους δὲν θὰ εὐρίσκομεν καλυτέρους οὐδαμοῦ εἰς τὸν κόσμον»²⁵.

SUMMARY

The Holy Mountain and the Russian Policy

By Bl. I. Pheidias, *Professor Em.
National and Kapodistrian University of Athens*

The anti-Greek expression of the Russian ethno-phyletic policy was impregnated, generated, developed and propagated by the Russian Slavophile philosophers, theologians and intelligentsia of the 19th century through the synoptic declaratory triptych of the Minister of Education Sergey Uvarov (1833-1848), regarding the ideological identity of Russia (*Orthodoxy – Autocracy – Nationality: Православие, самодержавие, народность*), allegedly as an antithesis to the Positivism of the secularized Western political ideology.

Indeed, the Russian Government up until the Crimean War (1853-56) always connected the unity of the Orthodox populations with the sanctioned diachronic and institutional role of the Ecumenical Patriarchate, i.e., of both the Slavo-phone populations that had a *blood affinity* (Russians, White-Russians, Ukrainians, Serbians, Bulgarians, etc.), as well as of those populations that had a *spiritual affinity* (Greeks, Romanians, Georgians, Arabs, etc.).

Nevertheless, after the defeat of Russia at the Crimean War (1856) and the loss of the exclusive privilege of the protection of all the Orthodox of the Ottoman Empire, which was transferred, since then, to the Great Powers through the relevant *Treaty of Paris* (1856), the Russian Government connected from that point on the unity of Orthodoxy mainly

25. Κ. Παπουλίδης, *Ὁ Ἑλληνικὸς κόσμος...*, ὁ.π., σ. 67.

and primarily with the ethno-phyletic blood-affinity of all the Slavo-phone populations, always under the pressing influence of the then powerful Slavophile philosophers, theologians and intelligentsia of Russia.

Presumably, the Russian Government adopted inconsiderately the proposals of the notorious Russian Slavophile clergyman, Porphyrius Uspensky (1843-1858), who visited the Venerable Patriarchates of the East, which included not only the disengagement of the Arabo-phone peoples of the Venerable Eastern Patriarchates (Alexandria, Antioch and Jerusalem) from the sanctioned diachronic influence of the Ecumenical Patriarchate, but also the imposition of the Slavophile ideological influence to all the Slavo-phone populations to that had blood-affinity with each other, or/and to all those other Orthodox populations of the East.

However, under this Ethno-phyletic perspective, the superimposed by all legitimate or illegitimate means anti-Greek ideological charging of the extreme, from then on, Slavophile policy of the Russian Government was plainly expressed by the provocative and unacceptable Russo-Turkish *Treaty of Saint Stefano* (1878), namely, the arbitrary creation of the Great Bulgaria, to the detriment of all the neighboring peoples of the Balkan peninsula.

So, this Slavophile *Treaty* fully explains the provocative ethno-phyletic ideology or policy of the Russian Government as well as even in the Holy Mountain, not only for the penetration in It of mainly Slavophile Russian Orthodox Monks, but also for the full control by the Russian Government of the administration and the entire operation of the Holy Mountain (Bl. I. Phidas, *Ecclesiastical History*, vol. III, pp. 526-553).

Consequently, this fraudulent in recent times anti-Greek expediency of the ethno-phyletic proposals of the Russian Government regarding the Holy Mountain, as well as to the Graeco-phone Venerable Patriarchates of the East was plainly expressed by the Leader of the Russian Spiritual Mission to Palestine Antonino Kapoustin (*Dukhovnaja Missija*) in his Epistle to the mother of Tsar Alexander II (1851-81) and his protector Maria Alexandrovna (22 November 1858).

In this very important Epistle Antonino Kapoustin (1819-1894) wrote justifiably and expressly: “*The Greeks, the Turks, the Arabs, the Romanians and even the Bulgarians do not love us, because we are the destroyers of their*

ethnic identity (razrusitelej ih nacionalnost). Nevertheless, if we approach them with sincerity and Christian self-criticism, from then on we would have them as friends, of whose kind we would not find any better anywhere in the world”.